

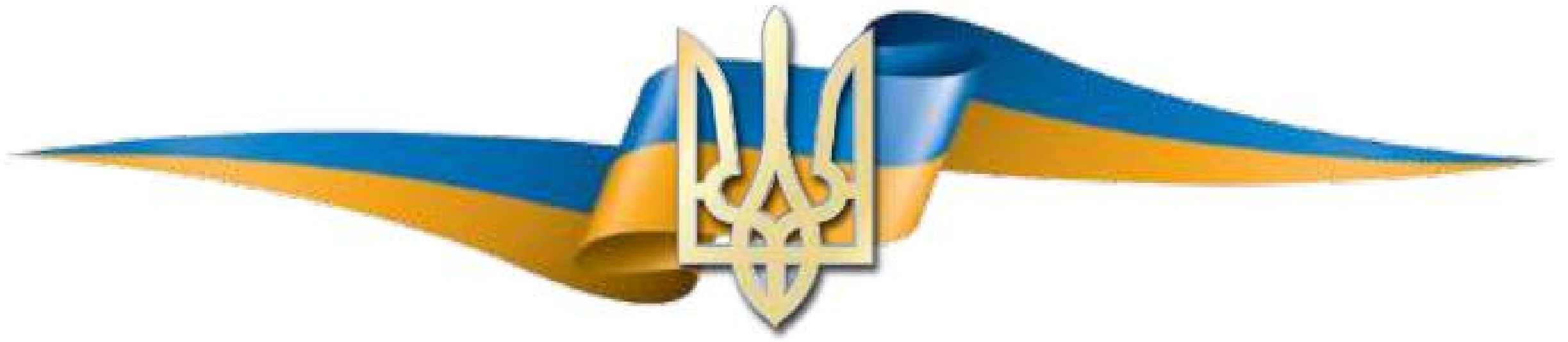
УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

3
КЛАС
Частина 2



Інтегрований курс





Державний Гімн України

*Музика М. Вербицького,
слова П. Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.



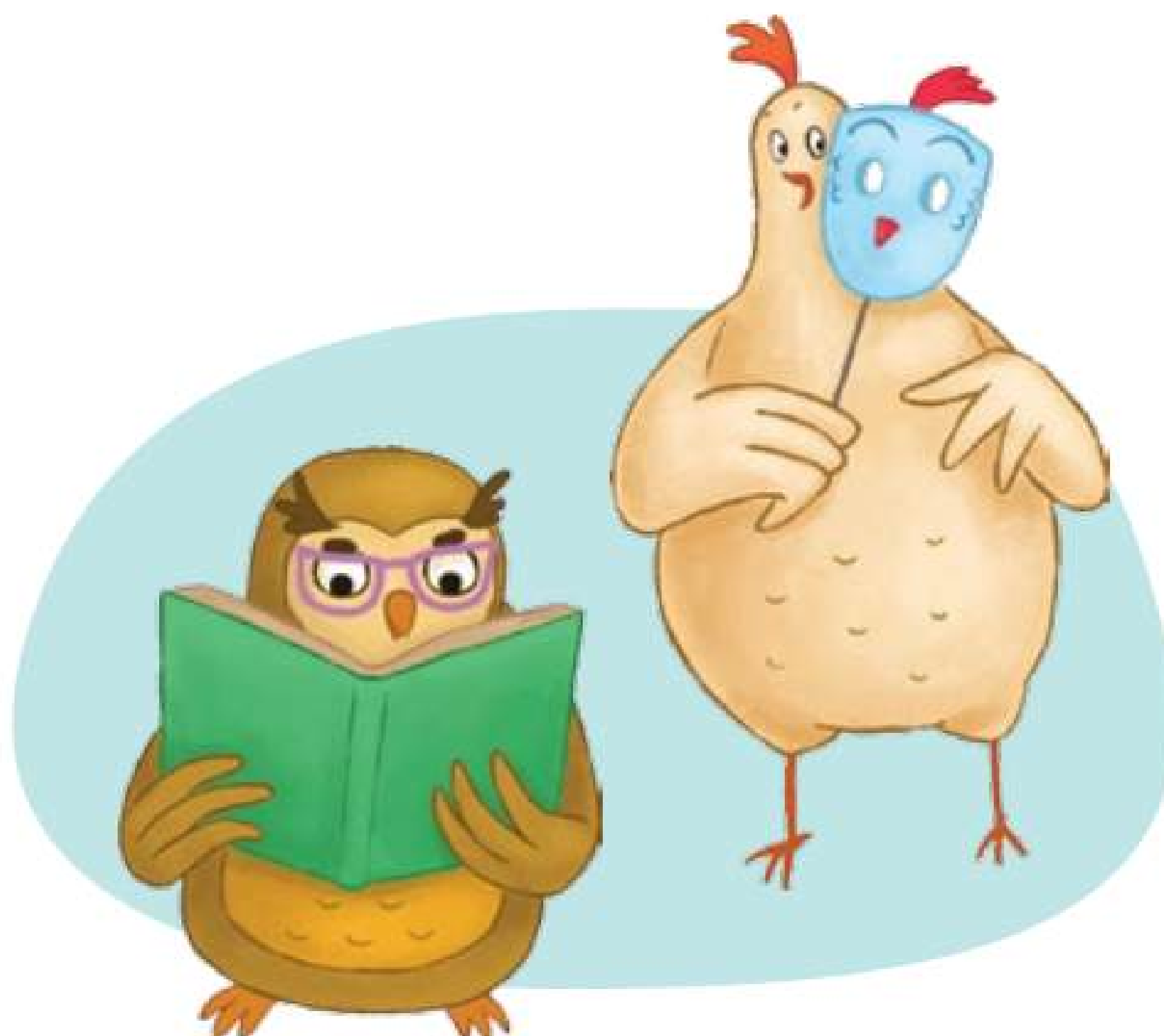
Ганна Остапенко

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України



Київ • Світич • 2025

УДК 811.161.2:821 (075.2)

О 76

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07.01.2025 № 22)*

*За типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна*

Умовні позначення



– попрацюйте в парах



– попрацюйте в групах



– попрацюйте всім класом



– уточніть значення виділеного слова в “Тлумачку”

Остапенко Г. С.

О 76 Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 2 / Г. С. Остапенко. — Київ : Світич, 2025. — 144 с. : іл.

УДК 811.161.2:821 (075.2)



Електронний інтерактивний
додаток до підручника —
на сайті SvitDovkola.org/um3/2025

© Остапенко Г. С., 2025

© Видавництво “Світич”, 2025

Мешканці підручника раді бачити тебе в новому семестрі!



Дружисловик

Бути привітним і дружнім – це мистецтво! І ти вже ним володієш.

Режисерка

На нас чекають нові театралізовані ігри та вистави!



Чистомовик

Влучне та чисте мовлення допомагає порозумітися в будь-яких ситуаціях.

Мовознай

Українська мова багата, різноманітна, жива. Досліджувати її – справжній виклик. Ти готовий / готова поміркувати?



Пишеня

Сподіваюся, ти не боїшся робити помилки? На них вчаться!



Медійка

Потренуємося користуватися сучасними інструментами передавання інформації. Робитимемо презентації, створюватимемо плакати, зніматимемо відео.



Читася

Що ти найбільше любиш читати: художні твори чи науково-популярні, пригодницькі чи казкові? У моїй бібліотеці знайдуться книжки на будь-який смак!



Тема 5. Світ невідомий

Частини мови

1. Розкажіть одне одному, що вам відомо про походження назви вашого населеного пункту, різних міст України.
2. Прочитай вірш про історичний факт, відстукуючи ритм.

Звідки в міста назва Львів

Довго я не розумів,
звідки в міста назва – Львів.
Брата старшого питаю:
– А ти знаєш?

Каже: – Знаю.
Князь був, Галицький Данило,
сім віків перекотило,
як дзвеніла княжа слава,
та не тільки в славі справа:
сумував князь, що один...
Народився в князя син!
“Сильним будь! Наш рід прослав!”
Левом сина князь назвав.
Щоб віки жила ця днина,
місто князь як будував,
дав йому імення сина.
Так от... З княжих ще часів
в міста горда назва – Львів.

Марія Хоросницька



3. Пограйте в гру “Синхронізація”. Інколи актори лише відкривають рот, а голос звучить у записі. Нехай хтось читає вірш, а хтось синхронно вдає, що його декламує. Можете побешкетувати, змінюючи темп мовлення чи слова.



Мовознай дуже любить когось навчати, а Пишеня любить учитися. Тому вони охоче проводять час разом.

Якось Пишеня прийшло до Мовознай та й попросило:

– Мовознаю, ну ж бо вивчимо нарешті вже всю мову.

Мовознай почухав крилом потилицю:

– Це якось забагато, щоб за один раз вивчити. Учити-мемо частинами. Ось візьмемо мову, наприклад, усі її слова, і розділимо цю купу на частини.

– Так, як ми вчора ділили піцу?

– Майже. Тоді ми робили однакові шматочки, а **частини мови** будуть різними. Загалом їх десять. І три з них тобі вже відомі з 2-го класу. Вони називають предмети, їхні ознаки та дії.

– Це **іменник**, **прикметник** і **дієслово**! – згадало Пишеня.

– Ось для початку їх і вивчатимемо детальніше.

4. Пригадай, на які питання відповідають іменники, прикметники та дієслова.

5. Накресліть у зошитах таблиці та запишіть у кожну колонку по кілька слів.

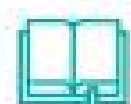
Іменник	Прикметник	Дієслово
місто	старший	розуміти

6. Пригадай, з якої літери пишуться імена людей і назви населених пунктів. Знайди їх у вірші “Звідки в міста назва Львів”. До якої частини мови належать ці слова? Склади і запиши з ними речення.



Іменник. Істоти та неістоти

1. Згадайте ситуації, коли вам вдавалося відкрити щось раніше невідоме. Розкажіть про це одне одному.
2. Прочитай початок оповідки про маленького винахідника.



Нова нота

За повістю Сашка Дерманського
“Володар Макуци, або Пригоди вужа Ониська”

Хробачок Кузя був дуже радісний і навіть схвилюваний. Ще б пак! Адже він щойно закінчив свій новий твір – “Вальс картопляного цвіту”. Ба більше – винайшов нову ноту. Так-так, не дивуйтеся.

Усім відомо, що існує сім нот: “до”, “ре”, “мі”, “фа”, “соль”, “ля”, “сі”. А Кузя ненароком придумав ще одну. Він грав заключні акорди свого нового вальсу, і, коли мав зробити останній порух смичком, у нього нестерпно засвербіло підборіддя. Через це музикант мимоволі зіграв не “ля”, а якусь незнайому ноту. Вона прозвучала хоч і незвично, але доречно. На радощах Кузя кинувся поділитися **сенсацією** з друзями.



Спочатку він натрапив на вужа Ониська, що ніжився на сонечку неподалік соняха.

– Ониську! Я ноту винайшов! Ось послухай!..

Вуж знехотя розплющив одне око.

– Не зараз, Кузю, не зараз, – голос Ониська був сонним і невдоволеним, – я дуже зайнятий...

– Зайнятий? Ну, гаразд, я прийду пізніше.

Хробачок поспішив далі. Скоро він угледів жука Джека. Той саме підгортав картоплю.

– Привіт, Джеку. Хочеш, я тобі новий вальс заграю?

– Не зараз, друже! – жук розігнув спину, витер чоло. – У мене тут свій вальс – картопляний. Не до тебе наразі.

Коли хробачок заповз до хатки Евридіки, мишка вишивала полотняну наволочку на подушку.



– Евридіко, – тихо почав Кузя, – ти, мабуть, зайнята?

– Не те слово. Останню квітку закінчую. Дванадцять хрестиків рожевою **за́полоччю** і вісімнадцять зеленою.

– Ну то я піду собі, – похнюпився Кузя.

Жабка Одарочка шаткувала капусту на борщ, тому відразу не помітила Кузю, що невпевнено застиг на порозі.

– Одарочко, – зважився заговорити Кузя, – я “Вальс картопляного цвіту” закінчив і нову ноту винайшов...

– Добре, добре, – відповіла жабка, – але я зараз така затуркана! Уже вода кипить, а в мене ще бурячки не покриті, картопля не почищена... Заходь пізніше... на борщ.

3. Які емоції були в Кузі спочатку? Як вони змінювалися?

4. Запиши план уривка й перекажи за ним оповідку вдома.

5. Поміркуйте, у які групи можна об'єднати всі іменники. Поділіться своїми ідеями.

Серед іменників є **назви істот** і **неістот**.

Назви істот відповідають на питання *хто?*, а **назви неістот** – на питання *що?*



хто?

Хробачок → істота.



що?

Скрипка → неістота.

6. Запиши по два приклади назв істот і неістот. Чи може одне слово належати до двох груп?

Власні та загальні назви

-  1. Поміркуйте, чи могли друзі відповідати хробачкові інакше, навіть якщо вони й справді були дуже зайняті. Чи потрапляли ви у схожі ситуації? Чи були на місці Кузі або на місці його друзів? Як діяли тоді?
2. Прочитай продовження оповідки про хробачка та друзів.

Усе йде шкереберть

За повістю Сашка Дерманського
“Володар Макуци, або Пригоди вужа Ониська”

Кузя, ледь не плачучи, повернувся додому, сів на ганочку й зажурився: “Я граю, пишу музику, навіть нові ноти винаходжу... А це нікому не потрібно...”.

– Не гратиму більше ніколи, – вирішив Кузя й поклав скрипку.

Вужу Ониськові і не дрімалося, і не мріялося. Думки намагалися вчепитися одна за одну, щоб викликати в уяві мрійника якусь фантастичну картину, але... Чогось бракувало. Так, пропало щось, що завжди допомагало зв'язати ті думки до купи. Це почало дратувати Ониська. Щоб якось розвіятися, він вирішив із кимось поговорити.

Найближче був Джек, тому вуж поповз до нього.

– Працюєш? – запитав Онисько жука.

– Працюю, та щось не дуже робота в'яжеться, – відповів Джек. – Чогось наче не вистачає.

– І що б воно означало? – промовив жук. – Ходімо до Евридіки, може, вона нам пояснить...

Мишка сиділа на краю ліжечка і плакала.

– Що з тобою?! – в один голос вигукнули вуж і жук.

– Ось, – вона простягла долоньку, – усі пальці голкою



поколола. Щось не слухаються сьогодні лапки. Наче чогось бракує мені. І квіти на вишивці якісь патлаті вийшли.

– Ти не одна така. Ходімо до Одарочки.

Жабка стояла з ложкою над каструлею й кривилася.

– Заходьте, але я навіть не маю чим вас пригостити. У мене сьогодні все з лапок валиться, нічого не виходить... Он і борщ пересолила... Чогось мені наче не вистачає.

– Що ж це з нами таке? – занепокоїлася Евридіка. – Може, яка хвороба? Якщо Кузя не підкаже, то я не знаю...

– Чекай! – зупинив її Онисько. – Кузя... Я зрозумів! Я не чую його скрипки! Він сьогодні не грає!

– То ось чого нам усім не вистачає! – здогадалася Евридіка. – Ходімо до нього!

3. Якими словами персонажі розповідають про свій день? Як це сказано в заголовку? Чи траплялося таке з тобою?

4. Запиши персонажів твору. З якої букви писатимеш імена?

Хробачок Кузя, вуж Онисько...

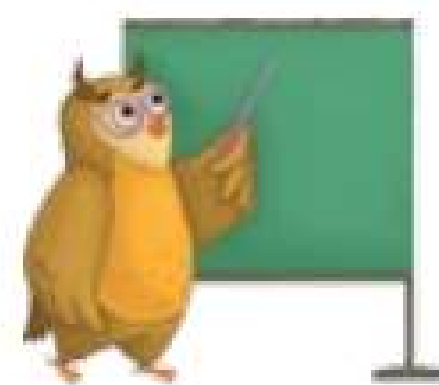
Серед іменників є **власні** і **загальні назви**.

Власні назви належать одиничним об'єктам і пишуться з великої літери. Це – прізвища, імена й по батькові людей, клички тварин, назви країн, міст, сіл, річок, гір тощо.

Тарас Шевченко, Україна, Львів.

Загальні назви є спільними для багатьох предметів, істот, явищ, понять. Їх пишуть з малої літери.

Театр, квітка, країна.



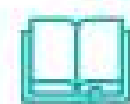
5. Прочитай свій список персонажів. Підкресли в ньому загальні назви та обведи власні.

Читаємо виразно

1. Поміркуйте, що Онисько та інші друзі скажуть Кузі. Якою може бути розв'язка оповідки?



2. Перевір свої припущення, прочитавши уривок.



Концерт для друзів

За повістю Сашка Дерманського
“Володар Макуци, або Пригоди вужа Ониська”



Друзі знайшли Кузю на ганку біля його нірки. Він зробив великі очі, побачивши всю компанію. Та здивувався ще більше, коли Онисько попросив щось заграти.

– Може, мені здалося, – втрутилася в розмову Евридіка, – були балачки про нову ноту...

– Були! – засяяв хробачок. – Я справді винайшов ноту!

– А ти вже назвав її? – поцікавилася Одарочка.

– Ще ні.

– Усі нові винаходи годиться називати іменами їхніх авторів, – авторитетно зазначив Онисько.

– Нота “Кузя”? – здогадався Джек. – Дивно звучить.

– Ні, це задовга назва для ноти, – заперечив Онисько. – Пропоную – нота “ку”!

– Чудово!!! – загукали всі, крім Кузі. – Дуже вдала назва для ноти.

– Грай, Кузю! – зааплодували Одарочка з Евридікою.

– Влаштуй нам концерт. Ми так любимо твою музику!

– А особливо – ноту “ку”! – додав Джек.

Кузя **зашарівся**, проте взяв скрипку й смичок і почав грати. Над городом розлилася прекрасна мелодія вальсу. Вона була напро́чуд гарною. А окрасою концерту стала остання нота – нова, зранку винайдена, несамовита і пронизлива нота “ку”.



3. Що означає вислів “зробив великі очі”? Склади і запиши з ним речення. Обведи в реченні іменники.
4. Вибери з тексту речення, запам'ятай його та продиктуй напарнику / напарниці. Перевірте, чи немає помилок.
5. Випиши з тексту 4 власні назви та 4 загальні, 4 назви істот і 4 — неістот.
6. Знайди в цій казці зав'язку, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку. Поміркуй: чи могла б існувати оповідка без однієї з цих частин?
7. Чому в тексті так багато окличних речень? Чому в одному з них аж три знаки оклику? Вимов це речення з відповідною інтонацією, а потім так, ніби наприкінці стоїть один знак оклику. Чи вдалося почути відмінність?



●●●●● Знайомся: автор ●●●●●



Сашко Дерманський — сучасний український письменник, що пише вірші та прозу для дітей.

Він народився на Київщині 28 листопада 1976 року. Скільки років виповнилося автору цього речення?

Чи тобі вже знайомі персонажі його творів: Чудове Чудовисько Чу й бабай Гарбузяник, вуж Онисько і дракон Омелько, принцеса Маляка і дракончик Драго?

8. Послухай, як автор розповідає про свої книжки.

svitdovkola.org/um3/2025/media12

- Яку з них тобі захотілося прочитати? Де можна взяти цю книжку? Згадай щонайменше два варіанти.



Однина та множина іменників

1. Прочитайте назву теми тижня. Обговоріть, як ви її розумієте. Згадайте ситуації, коли від переляку ви не могли адекватно сприйняти інформацію.
2. Згадай зустріч мишки та Груффала, про яку ти читав / читала в 2-му класі. Прочитай продовження історії.

Жахлива почвара

За казкою Джулії Дональдсон "Груффалятко"

– До чорного лісу не йди, Груффалятко, – сказав якимось донечці Груффало-татко.
– А що там? Чому?
– Там жахлива почвара, Велика Страшна Кровожерна Мишара. Вона тебе зловить, вона тебе з'їсть. Колись я вже був там, непроханий гість.
– Яка ж вона, татку, подібна на кого? Рогата, хвостата, зубата, стонога?
– Та вже й не згадаю, – сказав доні Груффало, і голову чудисько скрушно почухало.
– Лиш знаю, що дужа Мишара ота лускатою й довгою має хвоста. Очі горять, наче жар у вогні, а вуса – як дроти сталеві, міцні. Узимку, коли старе чудисько спало, мале Груффалятко занудьгувало. Хоробрим відчуло себе і завзятим, навшипиньки виходить з печерної хати. І хоч білим снігом усе замело, до лісу мале Груффалятко пішло.



3. Які слова в розповіді тата роблять мишеня страшним? Випиши їх у зошит за абеткою.

4. Яким своїм судженням про мишку тато ділиться з донечкою? Чи повірило маля татові? Чим факти відрізняються від суджень? Наведи три факти про мишу.
5. Порівняй слова: “миша”, “мишара”, “мишеня”. Виділи в них корені та закінчення. Яка частина слова додає до його значення новий відтінок?
6. Випиши з опису миші всі загальні назви, у дві колонки: у першу — ті, що називають один предмет, у другу — ті, що називають кілька предметів. Чи можна змінити кожне з цих слів так, щоб воно опинилося в сусідній колонці? Зміни та запиши. Який висновок про іменники ти можеш зробити?

Хвіст — хвости. Очисько — очиська.

Іменники змінюються за числами: **однина** (один предмет) і **множина** (два і більше предметів).

Ліс□ — ліси, донечка — донечки.

Але не всі. Деякі іменники можуть мати лише форму множини.

Штани, ножиці, окуляри.

А деякі — лише форму однини.

Кіно, молокоо, дружба.



7. Поміркуй, чи можуть змінюватися за числами іменники “добро”, “сміливість”, “тато”, “канікули”, “санчата”, “кінь”.
8. Обери фрази, які доречно сказати тому, чия думку ти не поділяєш. Додай свої варіанти.
 - Ти все брешеш!
 - Я з тобою не погоджуюся.
 - У мене інша думка щодо цього.
 - Так лише дурні думають.



Роди іменників

1. Тобі цікаво, що чекає на Груффалятка в лісі? Прочитай.

У пошуках

За казкою Джулії Дональдсон “Груффалятко”

Ага! Ого! Тут видно сліди!
Чий вони? Звідки ведуть і куди?
А он між колодами довга хвостяра!
Там, може, сховалась Велика Мишара?
Та ні – в неї око, мов жар, не палає,
і вусів істота ця зовсім не має.
– Мишара?
– Ні, – каже змія, – біля озера
Мишара їсть ласо груффальське морозиво.
І хоч білим снігом усе замело,
ще далі мале Груффалятко пішло.
Ага! Ого! Знову видно сліди!
Чий вони? Звідки ведуть і куди?
Два ока палають на дереві жаром!
Там, може, сховалась Страшнюща Мишара?
Та ні ж бо – короткого має хвоста,
і зовсім безвуса істота ота.
– Мишара?
– Ні, – каже сипуха, – та ж он
Мишара їсть ласо груффальський бульйон.
І хоч білим снігом усе замело,
ще далі мале Груффалятко пішло.
Ага! Ого! Знову видно сліди!
Чий вони? Звідки ведуть і куди?
І вуса нарешті! Ще й довгий носяра!
Живе тут, мабуть, Кровожерна Мишара!
Та ні – в неї очі вогнем не горять,
і хвіст не лускатий, і вуса тремтять.



- Мишара?
 – Ой, ні, – хвіст у лиски поник. –
 Мишара їсть ласо груффальський шашлик.

2. Уяви реакцію Груффалятка на відповіді тварин.
3. Прочитайте уривок у ролях. Випробуйте різні
 голоси й інтонації для слів персонажів і автора.
4. Прочитайте слова в кожній групі. Поміркуйте, за яким
 принципом їх об'єднали.



- ☀ Морозиво, мишенятко, озеро, око, дерево.
- ☀ Сипуха, змія, лиска, істота, миша.
- ☀ Хвіст, слід, бульйон, ніс, шашлик.

Іменники бувають **чоловічого, жіночого і середнього роду**.

Щоб визначити рід іменника, постав його у форму однини і спробуй додати одне зі слів: “мій”, “моя” чи “моє”.



5. Запиши по три слова — назви тварин — кожного роду.

В українській мові є суфікси, які допомагають “перетворити” іменники чоловічого роду на іменники жіночого роду.

Психолог — психолог^{ин}я.

Поет — поет^{еса}.

Спортсмен — спортсмен^{ка}.

Учень — учени^{ця}.



Визначаємо роди іменників

1. Уявіть зустріч Груффалятка і мишки. Чи однакові у вас  ідеї?
2. Прочитай кульмінацію і розв'язку казки.

Зустріч

За казкою Джулії Дональдсон "Груффалятко"

Зажурено сіло на пеня Груффалятко.

– Мене обдурили з самого початку!

Не вірю я в жодну Велику Мишару...

Гей, що то за мишка вилазить зі шпари?

Маленька і зовсім вона не страшна,
це ж буде вечеря для мене смачна.

– Чекай, – каже мишка, – куди поспішати,
Мишару я хочу тобі показати.

Дозволь лиш на дерево вилізти вище,
покличу тоді я це люте страшище.

Розтисло мале Груффалятко кулак.

– То, кажеш, існує Мишара, он як?

Застрибнула мишка на гілку ліщини.

– Побачиш, чекай, не мине і хвилини.

З-за обрію впливло місячне коло.

Страшні чорні тіні з'явилися довкола.

Що то за почвара страшна й величезна?

Хвостяра у неї стирчить довжелезна,
вусата, вухата, зубата, стосила,

горіх на плечі велетенський, мов брила!

– Мишара! – мале Груффалятко у крик.

А мишка з горішком із гілочки – скік!

Ага! Ого! Тут видно сліди.

Чії вони? Звідки ведуть і куди?

Ведуть до печери, де Груффало спить,
куди його доня вернеться за мить.



Лягла біля татка і вже не нудьгує...
А татко хропе і нічого не чує.

Переклад з англійської Віктора Морозова

3. Завдяки яким своїм рисам мишка знов уникла біди і лишилася неушкодженою? Пригадай випадки, коли тобі вдавалося знайти вихід зі складної ситуації.
4. Чи розповість Груффальятко татові про пригоду? Що саме?
5. Які емоції ти переживав / переживала, читаючи цей твір? Кому співчував / співчувала?
6. Як гадаєте, іменників якого роду в цьому уривку найбільше? Висловіть припущення, а потім перевірте його. Впишіть із тексту іменники різних родів у три колонки.

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Пень	Мишара	Груффальятко

7. Опиши когось дуже страшного, використовуючи слова з тексту. Хай партнер / партнерка по завданню малює цю істоту відповідно до твоїх інструкцій.



●... Знайомся: авторка ●

Джулія Дональдсон – сучасна англійська письменниця. Зараз вона з чоловіком і синами живе в Шотландії, але народилася в Лондоні 16 вересня 1948 року.

Вона працювала на радіо, придумувала пісні для дитячих програм, створювала мюзикли для дітей і очолювала дитячу театральну студію.

Якось їй порадили зробити до однієї з її пісень книжку з картинками... Так вона почала писати віршовані казки! Як гадаєш, чи з кожної пісні можна зробити казку?



Вистава-пантоміма

Сьогодні в театрі — вистава "Ґруффалятко", а виступатимуть актори-міми! Вони не послуговуються голосом, натомість виразно показують почуття свого персонажа мімікою, жестами, позами.



Як налаштуватися на роль

- Послухайте музичні композиції, які уособлюють кожного персонажа.

svitdovkola.org/um3/2025/media13



- Умикайте музику та всі разом рухайтесь, як персонаж. Спостерігайте одне за одним. Помічайте вдалі ідеї рухів і копіюйте їх. У вас тепер не клас, а ціле стадо Ґруффалів або зграя лисиць!

Розподіл обов'язків

- **Актори-міми.** Підготуйте наголовники персонажів і надягніть їх. Об'єднайтеся в групи так, щоб у кожній були всі персонажі казки. Може бути по два однакові персонажі — тоді вони виконуватимуть роль одночасно або по черзі.



- **Актори-читці.** Оберіть тих, хто читатиме текст гучно, чітко та виразно (як у грі “Синхронізація”). Щоб не перевтомитися, читайте по черзі.
- **Режисер / режисерка.** Домовтеся, хто з вас підказуватиме акторам, як рухатися на сцені.
- **Звукорежисер / звукорежисерка.** Ця людина вмикатиме аудіотреки під час виходу кожного персонажа на сцену.



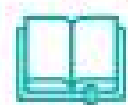
Підготовка вистави

- Улаштуйте репетицію. Читець проголошує текст і стежить за тим, що відбувається на сцені. За потреби робить паузи, щоб актори показали те, що вже було озвучено. Доведеться робити зупинки, щоб вислухати поради режисера та обрати найкращі способи взаємодії акторів на сцені.
- Після репетиції відпочиньте та обговоріть, що вдалося добре, а з чим виникли труднощі.
- Найкраще організувати виставу наступного дня, запросивши глядачів — учнів інших класів і батьків.



Визначаємо числа іменників

1. Розкажіть одне одному, чи бували ви колись на ярмарку.
 Чи сподобалося? Чому? Що найбільше запам'яталося? Що здивувало? Чи було некомфортно?
2. Прочитай початок казки про ярмарок.



Ярмаркова метушня

За казкою Зірки Мензатюк “Ярмарок”



Пробудився зайчик, чує – хурчать мотори, шурхотять колеса, їдуть, їдуть машини.

– А куди ви?

– На ярмарок!

Узбіччям між кущами квапиться лисиця з найстаршою дочкою Лискою.

– І ви на ярмарок?

– Туди ж! На людей подивитись, себе показати.

Гуп-гуп – іде ведмідь.

– Люблю ярмарки, – каже. – А мед – іще дужче!

Хрустить хмиз, шелестить трава – поспішає їжачок.

– Може, щось трапиться купити – потрібне і не дороге?

Їдуть автобуси, мчать мотоцикли, торохтить віз, а на возі п'ятачки рожеві: куві-куві!

– Ну коли вже поросята зібралися на ярмарок, то я теж у лісі не залишуся! – сказав зайчик і поплигав за всіма.

А на ярмарку – чого тільки нема! Понурих облич нема – бо всім весело. Злості, сварок-лайок нема – бо хто б купував їх? Зате сміху, жартів, торгування, вихваляння – вихваляти ж є що!

– Писанки! Гуцульські писанки! Гляньте – як сонечка!
 – Купіть килим! У хаті всю зиму пахнутиме **полоніною**.
 – Кому полотна? Росою моченого, сонцем вибіленого?
 На сорочки красеням і вродливицям – їм якраз до лиця!
 – **Ліжники**!
 – Хустки!
 – Намиста!
 – Віночки білі! На весілля...
 Лиска видивляється:
 – Ой мамо! Що за віночки!
 Мені б такий...
 А ярмарок гуде, цвіте!
 – Продаю тарелі різьблені!
 – **Полив'яні** глечики!



3. Як у творі описана ярмаркова метушня? Які дієслова передають нестримний рух і галас?

4. Чого немає на ярмарку? Додай свої ідеї.

5.  Складіть список товарів на ярмарку. Виділіть у цих іменниках закінчення. Підпишіть навпроти кожного з них число – одиниця чи множина, визначте рід іменників в однині. Які закінчення можуть мати іменники в множині? Перевірте свій висновок, дібравши ще кілька прикладів.

1. Килим – одиниця, чоловічий рід.

2. Поросят – множина.

3. ...

6. Підготуйтеся до ярмарку і ви.



- Оберіть товар, намалюйте його на аркуші й поміркуйте, як рекламуватимете.
- Намалюйте гроші та влаштуйте ярмарок мальованих речей у класі. Хто став найуспішнішим продавцем?



План з емоджі

1. Прочитай продовження казки про зайчика на ярмарку.

Як зайчик страх продавав

За казкою Зірки Мензатюк “Ярмарок”

Замислився зайчик: що б і собі продати? “А продам-но страх! У мене його багато”.

Озирнувся навкруги та й плиг до сивого чоловіка:

– Купіть, дядьку, страху!

– Ну й ну! Не для того я у війну страх і смерть долав, аби тепер чого-небудь боятися. Шукай іншого покупця.

Пострибав зайчик далі. Коли йде жіночка невеличка, а з нею чоловік – справжній богатир.

– Тітонько, – кличе зайчик. – Купіть страху!

– Страху? Кого ж мені боятися?

– Та... може, його? – кивнув зайчик на богатира.

– Ти чуєш, Петре? – сплеснула руками тітонька. – Ану жени цього продавця!

Ніхто страху не бере... Дивиться заєць – стоїть дівчинка з мамою за руку. Торкнув її за ліктик, а вона – ой! – і сховалася за мамину спідницю. Тоді визирнуло оченя – кругле, наполохане:

– Що ти за звір, сірий та вухатий? Часом не вовк?

– Ні, я зайчик.

– А я – Катруся...

– А тобі страху не треба?

– У мене й свого забагато...

Лихо та й годі з цим торгуванням. Сів зайчик, заплакав.



– Агов, побігайчику! Чого ти плачеш? – питає дід Микола.

– У мене стра-аху ніхто не бере...

– І нехай! У лісі він тобі самому знадобиться.

– Еге, а за-а що я гостинчика куплю?

– Ох! Чуєте? Зайчикові гостинчика нема за що купити!

Як почули про це жінки та дівчата, дідусі й бабусі, тата й мами, ще й їхні діти, як почали зайчика пригощати! Принесли калачів, медівників, бубликів в'язку, горіхів торбинку, а пиріжків – із сиром, з маком, з капустою!

– Та я всього й не донесу! – радіє зайчик.

2. Що мав на увазі дід Микола, коли сказав, що зайчикові в лісі страх і самому знадобиться?

3. Перепиши в зошит план уривка, вставляючи пропущені слова. Пригадай, як змінювалися твої емоції під час читання, і намалюй біля пунктів плану відповідні емоджі.

План уривка

1. Зайчик хоче продати страх 🍌 чоловіку.

2. Зайчик хоче продати 🍌 жінці з чоловіком.

3. Зайчик пропонує страх 🍌 .

4. 🍌 плаче.

5. Дід Микола 🍌 зайчика.

6. Люди 🍌 🍌 .

4. Обери фрази, які варто сказати тому, хто намагається втілити невдалу ідею.

⚙ Що за дурницю ти придумав / придумала!

⚙ Гадаю, ця ідея не дуже вдала. Хочеш, разом виггадаємо щось краще?

⚙ На мою думку, це не годиться. Маєш інші варіанти?



Висловлюємо подяку

1. Прочитай уривок і дізнайся, як закінчилася казка.

Пиріжки від зайчика

За казкою Зірки Мензатюк “Ярмарок”

Сонечко вже за полудень хилиться, час додому.

Гуп-гуп – іде ведмідь, несе бочку меду.

– Люблю, – каже, – ярмарки!

А ще мед – ось він у бочечці!

Іде лисиця, на лапці кошик,
а в кошику – півники на паличках.
Жовті, зелені, червоні. Буде і їй,
і лисові, і лисенятam. А в Лиски,
у дочки, рясна спідничка, кольо-
рові стрічки, калинові коралі.

Біжить їжак:

– Нитки несy. Удома жінка
і чотири дочки, голки свої, нитки
матимуть – хай вишивають руш-
ники.

Дорогою – автобуси, мотоцикли, ще й віз торохтить
колесами. Їде дід Микола – поросят продав, тепер везе
бочку соснову. Баба в ній нақвасить капусти – буде до
пиріжків, до вареників, на капусняк та й так до картоплі.

Їде Катруся – з новим свищиком. Я-ак свисне в нього –
усі страховища повтікають, і не буде чого боятися.

А край дороги сидить зайчик:

– Люди добрі! Чи є у вас дочки та синочки?

– Є дочки, є й синочки.

– Нате для них по пиріжку. Скажете, від зайця! А то,
їй-бо, не донесу...

Хилиться сонечко нижче та нижче. Стих гомін, по-
гасли барви. На добраніч! До наступного ярмарку!



2. Чи захотілося тобі побувати на такому ярмарку? Якими словами можна описати його атмосферу? Обери прикметники з підказки і додай власні.

Підказка: доброзичлива, тривожна, привітна, метушлива, радісна, ворожа, напружена.

3. Чи приносили тобі колись гостинчик “від зайчика”? Що ти відчуваєш, коли тобі щось дарують? Якими словами можна подякувати за це? Чому важливо висловлювати подяку?



4. Чи схожі перший і останній уривки казки? Чим?

5. Яке просторічне слово каже зайчик, коли дає піріжок? Яким словом його варто замінити?

Підказка: прошу, візьміть, ось, тримайте.



6. Випиши з уривка 5 іменників в однині і 5 у множині. Виділи закінчення. Визнач рід.

●...Знайомся: авторка●



Зірка Мензатюк — не псевдонім, а справжнє ім'я письменниці. Правда ж, незвичне?

Авторка народилася 21 жовтня 1954 року в Чернівецькій області.

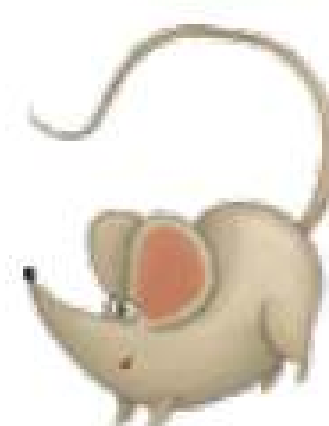
Коли дівчинка навчалася в другому класі, їй дали домашнє завдання написати твір “Ліс восени”.

Зірка так захопилася, що написала і про лисячу нору, яку бачила в лісі, і про білочку, і про те, яким ліс стане взимку, коли його засипле сніг. Їй так сподобалося вигадувати оповідки, що вона створила їх чимало і зрештою стала письменницею. А ким ти мрієш стати?



Персонаж на ярмарку

Розгорни свою книжку й перечитай усе, що було написано раніше.



- Поміркуй, чи завжди твій персонаж однаковий. Чи змінюється з часом? Стає добрішим чи жадібнішим, розумнішим чи більше бешкетує? Чи можна помітити ці зміни в текстах?
- Обери тему для наступного розділу своєї книжки. Ось кілька пропозицій і підказки, як можна розгортати сюжет.

На ярмарку

- ▶ Як персонаж збирається на ярмарок? Планує бути продавцем чи покупцем? Буде сам чи з кимось?
- ▶ Що він / вона бачить на ярмарку? Кого зустрічає?
- ▶ Усе добре і спокійно чи трапляється якась прикрість?
- ▶ З чим персонаж повертається з ярмарку? Який крам, настрій, досвід, знання тепер має?



Персонаж мандрує в невідоме

- ▶ Уяви, що персонаж вирішив помандрувати за межі свого знайомого світу — моря, лісу, країни, де він / вона живе.
- ▶ Яку інформацію чи уявлення він / вона має про незвідані краї? Від кого? Яка мета мандрівки? Як він / вона готується до неї?
- ▶ Опиши саму мандрівку, пригоди та зустрічі під час неї.
- ▶ Як вона закінчилася?

Мишко зі своєю командою мав ікати на змагання. Це буде його перша поїздка без батьків до іншого міста, тому він дуже хвилювався.

І ось настала мить, коли він стоїть на футбольному полі, а на глядацьких трибунах немає жодної знайомої людини. Прочував свисток, серце зупинилося, але він біжить назустріч м'ячу. Удар! Гол! І Михайлик став героєм сьогоднішнього матчу.

Базікати
таємнича
запанібрата
кортить
зненацька
гармидер
теревені
незвіданий
гамір
оказія

Уживай
у своїй розповіді
яскраві слова!



Тема 6. Світ невидимий

Шукаємо художні образи

1. Яка зима цього року видалася? Поговоріть у групі про ваші яскраві зимові враження, уживайте художні образи та порівняння, аби влучніше передати свої почуття.
2. Прочитай вірш та уяви те, про що в ньому йдеться.



Пряля

Сидить пряля та й **пряде́** –
сніг іде – іде – іде –
нитка рветься де-не-де –
а вона пряде й пряде.
Вже напредила хуртовин
на шапки для верховин,
на **суво́ї** полотна,
на завіску для вікна,
на хустину й укривало –
мало – мало – мало – мало –
сніг іде – іде – іде –
а вона пряде й пряде...

Ліна Костенко



3. Чи розбудив цей вірш твою уяву? Які саме образи допомогли поетесі перетворити звичайний снігопад на казку? Що це за “пряля”, “шапки”, “укривало”?
4. Простеж, які слова повторюються у вірші. Яке враження справляють повтори?
5. Які перевірні слова допоможуть визначити правильне написання слів “верховина”, “укривало”? Пригадай іще приклади слів із ненаголошеними [е] та [и] в коренях.

6. Прочитай іще один вірш про снігопад. Чи такий самий настрій він навіває?

Обурений!

Лапатий сніг ла-падає,
лопату засипа –
нехай його лопатою
ніхто не зачіпа...

Я був би теж обурений,
якби на стежку ліг –
а тут мене пожбурили
лопатою у сніг!

Іван Андрусяк

7. Які слова в першій строфі звучать подібно? Яке слово поет змінив, щоб воно теж стало схожим на них? Прочитай цю строфу кілька разів, відчуй її мелодійність.
8. Як гадаєте, чи справді сніг обурюється, коли його відкидають лопатою? Чи, може, це його тішить? Уявіть та опишіть, які емоції відчуває сніг, коли з нього ліплять, риють у ньому хід або протоптують стежинки.
9. Прочитай білий вірш і знайди в ньому художній образ, який описує сніг.

Що там?

Біла шапка-невидимка
світ земний сховала.
Т-с-с, отам під нею
дерева сплять,
ведмідь спить,
їжак спить,
кущі сплять,
мурахи сплять,
а підсніжник
вже прокидається.

Ганна Остапенко



10. Вигадайте власний художній образ снігопаду. Складіть і запишіть із цим образом вірш або розповідь.

Дискутуємо

1. Згадайте, які твори про зимове життя тварин і рослин ви читали, і розкажіть про них одне одному.
2. Прочитай про тривожні події в зимовому лісі.



Конфлікт

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Гарно взимку в лісі. Особливо, як сонечко ясно світить, а вітерець здуває з дерев сніжинки-іскорки.

На галявині годівниця стоїть. Біля неї Лось жує березовий віник. Із-за куща **бересклéту** двійко кізочок виглядають, черги своєї чекають, та вуха насторожі. І не даремно: неподалік щось тріснуло, почулося підозріле шарудіння. Кізонок наче вітром здуло. Лось і собі голову підвів, відчув дух хижого звіра і подався **підтjупцем** далі од небезпеки.

На галявину вийшов Вовк, побачив годівницю.

– Знову люди здобич мою підгодовують. Того й наздогнати нікого не можу. Ще б пак: вони ситі, а я голодний...

Розгніваний Вовк став розкидати по всій галявині віники, од годівниці що тільки можна поодривав.

– Перепаде тобі від Озивайка! – прострекотіла Сорока.

– Від лісовика? – зневажливо мовив Вовк. – Знайшла ким лякати. Нехай він мене боїться – сильнішого від мене звіра в цьому лісі не було й нема, що хочу, те й роблю!

– На розбій ти **мастáк**! А ось Озивайко – справжній хазяїн лісу. Він усіма порядкує, оберігає од напасті. А які завзяті помічники з'явилися в нього!

– Діти? Оце насмішила. Та вони ж тільки й здатні, що гнізда видирати та з рогатки когось підстрелити...

– Діти, що тут бувають, добрі, – заперечила Сорока. – **Юннáтами** звуться. Це вони годівнички зладнали.

Вовк люто блимнув на Сороку та й пішов собі.



...Побачивши розламану годівницю, Озивайко взявся за молоток. За роботою він і не помітив би Вовка, який повернувся на галявину. Добре, що Сорока попередила!

– Порядки наводиш! – відкрив пащу Вовк. – Кидай молоток! Де це видано, щоб лісовики людям допомагали?

– Бо вони звірам і птахам друзі, – відказав Озивайко.

– Усе, що люди спорудять, розвалю! – рикнув Вовк. – Люди – наші вороги, вони ліс занапащають...

– Серед людей багато його охоронців!

– Ага! Так ти зрадник! Ось я тебе провчу!

Вовк стрибнув до Озивайка. А той сплеснув у долоні – і нема його! Вовк аж закрутився на місці, а лісовичок уже з іншого боку гукає. Довго **збиткувався** Озивайко над Вовком, аж доки той упав, знесилений, язика висолопивши.

– Ну, стривай, розповім про твою зраду найстаршим лісовикам, – сказав Вовк і поплентався з галявини, а Озивайко знову взявся до роботи.

3. Яким ти уявив / уявила Озивайка? Намалюй його.

4. Чи розумієш ти емоції Вовка? Випиши з тексту прикметники, які його характеризують.

5. Влаштуйте дискусію. Одна група доводитиме твердження "Люди – вороги природи", а інша – "Люди – друзі природи". Скористайтесь аргументами з тексту, доберіть власні.

Перевіряємо припущення

1. Прочитай назву наступного уривка. Як гадаєш, що робитиме Озивайко? З якими новими персонажами ти познайомишся? Перевір припущення, прочитавши текст.

Ліс відкриває дітям секрети

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Юннати йшли лісом і недовзі потрапили на засніжену галявину, посеред якої стояла розлога ялина. На темно-зеленому тлі хвої виблискували шишки. Сніг під ялиною був геть усіяний бурштиновими лусочками.

– Білчина робота, – здогадався Петько.

– А онде її гніздо, – зраділи діти, побачивши на ялині кулясту споруду.

– Гніздечко в білки затишне, зроблене з гілочок, лишайників, моху, сухої трави, вистелене шерстю і пір'ям. У ньому вона пересиджує дощі, морози і заметілі, – розповідає Озивайко. – А про те, що ця зима буде лютою, білка мені ще восени підказала. Знаєте як? Бо запасла чимало горішків і гніздо добре утепліла.

Недовзі дісталися річки: лід аж виблискував на сонці. Підійшли до ополонки. Щоб одразу не замерзла, хтось поклав у воду пучок очерету.

– Хто ж тут зробив ополонку? – здивувався Петько.

– Моя робота! – усміхнувся лісовичок. – І далі є.



– Навіщо?

– Найперше – щоб риба не задихнулася. А ще тут видра живе. Крізь ополонки їй легше на лід виходити, а вона любить свіжим повітрям подихати.

Діти юрмилися біля ополонки. Тоді всі побачили кілька вмерзлих у лід равликів.

– Не встигли, напевно, впасти на дно, тепер загинуть, – пожалів хтось молюсків.

– Не пропадуть, – заспокоїв Озивайко. – Навіть отак вони добре перезимують...

Ігор дедалі частіше поглядав на годинник.

– Уже час? – зрозумів Озивайко. – А чому ви сьогодні тваринам корму не принесли? Багато їх гине від голоду.

Діти зніяковіло глянули одне на одного.

– За графіком нам завтра до годівничок іти, – пояснив Петько. – Сьогодні просто екскурсія до лісу.

– Його мешканцям треба їсти щодня, а то й кілька разів на добу, інакше замерзнуть, – сумно промовив Озивайко. – Домовмося: ви приносьте корм, а по годівничках я його сам розкладатиму. Згода?

2. Що робили діти в лісі? Чи ти знаєш когось, хто відвідує гурток юннатів? А тобі цікаво досліджувати природу?

3. Які секрети лісу повідав дітям Озивайко? Чи могли вони залишитися невидимими для тих, хто не знає зимових звичок тварин?

4. Випиши з тексту слова, що створюють художні образи, і підпиши частини мови.



5. Знайдіть слово із суфіксом, завдяки якому ми уявляємо названий об'єкт великим. Випишіть це слово, виділіть корінь, суфікс, закінчення. Уявіть цей об'єкт маленьким і за допомогою іншого суфікса утворіть нове слово. Також розберіть його за будовою.



Створюємо стіннівку



1. Прочитай продовження казки про лісовичка.

Несправедливий вирок

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Якось уранці Озивайко по-рався в лісі. Аж гульк – гості до нього йдуть: два найстарших лісовики. Зрадив їм Озивайко невимовно.

– А ти не дуже скачи перед нами, – пригасив його радість один з них. – Прийшли ми, щоб покарати тебе за зраду!

Бо **злига́вся** ти з одвічними нашими супротивниками, що ліс обдирають, як липку. Замість того, щоб їх відлякувати, принаджуєш сюди.

– Не злі вони люди, дідусю! І багато допомагають: пташок і звірів підгодовують...

Та найстарші лісовики були невблаганні.

– Зібрання вирішило позбавити тебе сили лісовикової. Відтепер живи так, як люди, яким ти повірив.

І зникли. Немовби й не було їх.

Пожурився Озивайко, та нічого не вдієш. Вирішив до борсуків навідатися. Хотів **навпрошкі** болотом іти, куди там, – грузне! “Ось що таке – «позбавити сили лісовикової», – гірко усміхнувся сам до себе і пішов сухим лісом. – Раніше йшов – гілки одхилялися, а тепер так і намагаються по очах хвисьнути”.

Іде Озивайко й не відає, яка ще біда підстерігає. Вовк за ним по п'ятах крадеться.

– Отепер, Озивайку, я тебе провчу! – хрипить.



Тільки-но Вовк хотів стрибнути, – над його головою Сорока зацокотіла, про небезпеку сповіщаючи. Почув Озивайко, обернувся рвучко. Бачить – Вовк лаштується до стрибка. Сплеснув у долоні. Та не став невидимим.

– Плещи, дурню, в долоньки, – зареготав Вовк. – Зараз я тебе їсти почну!

А Озивайко підстрибнув щосили і вчепився в дубову гілку. Заліз на дерево.

– Злазь. На чесний двобій тебе кличу! – заволав Вовк.

– Теж мені, чесний. У тебе гострі зуби, а я без зброї...

У цей час почулися людські голоси. Вовк злісно блимнув на Озивайка:

– Усе одно не втечеш од мене! – і подався геть.

2. Поміркуй, як може закінчитися ця казка. За бажання завітай до бібліотеки та прочитай її.

3. Домовтеся, хто з вашої групи випише з тексту іменники в множині, а хто – в однині (жіночого, чоловічого та середнього роду). Висловіть припущення, яких слів має бути найбільше, а потім перевірте.

4. Зробіть стіннівку “Життя лісу взимку”. Нехай кожен запише та проілюструє один факт і прикріпить свій аркуш на спільний плакат.



●●●●● Знайомся: автор ●●●●●



Анатолій Давидов народився на Сумщині 8 лютого 1938 року, помер 5 січня 2002 року.

Він дуже любив природу й умів цікаво розповідати про неї, працював учителем біології та керував гуртком юннатів. Чи є у твоєму житті людина, яка відкрила тобі красу й таємниці природи?

Вірш-безкінечник

1. Розкажіть одне одному про найдивовижніші сни, які вам колись наснилися.
2. Прочитай вірш про ведмежа, яке не хотіло спати.



В лісі є зелена хата

В лісі є зелена хата,
там поснули ведмежата.
А найменший – вереда –
сивій мамі набрида.
Каже: “Я не хочу спати,
утечу вночі із хати,
коли меду не даси,
риби, сала, ковбаси!”.
“Люлі-люлі, треба спати, –
над синком шепоче мати. –
Як заснеш – тобі усе
сон в корзині принесе”.

Платон Воронько



3. Чи не нагадує тобі ведмежа деяких дітей? Як інакше могла відреагувати мама на прохання сина?
4. Іноді вірші називають за першим рядочком, як тут. Добери до вірша П. Воронька інший влучний заголовок.
5. Як ти гадаєш, чи сняться сни тваринам? Прочитай вірш.

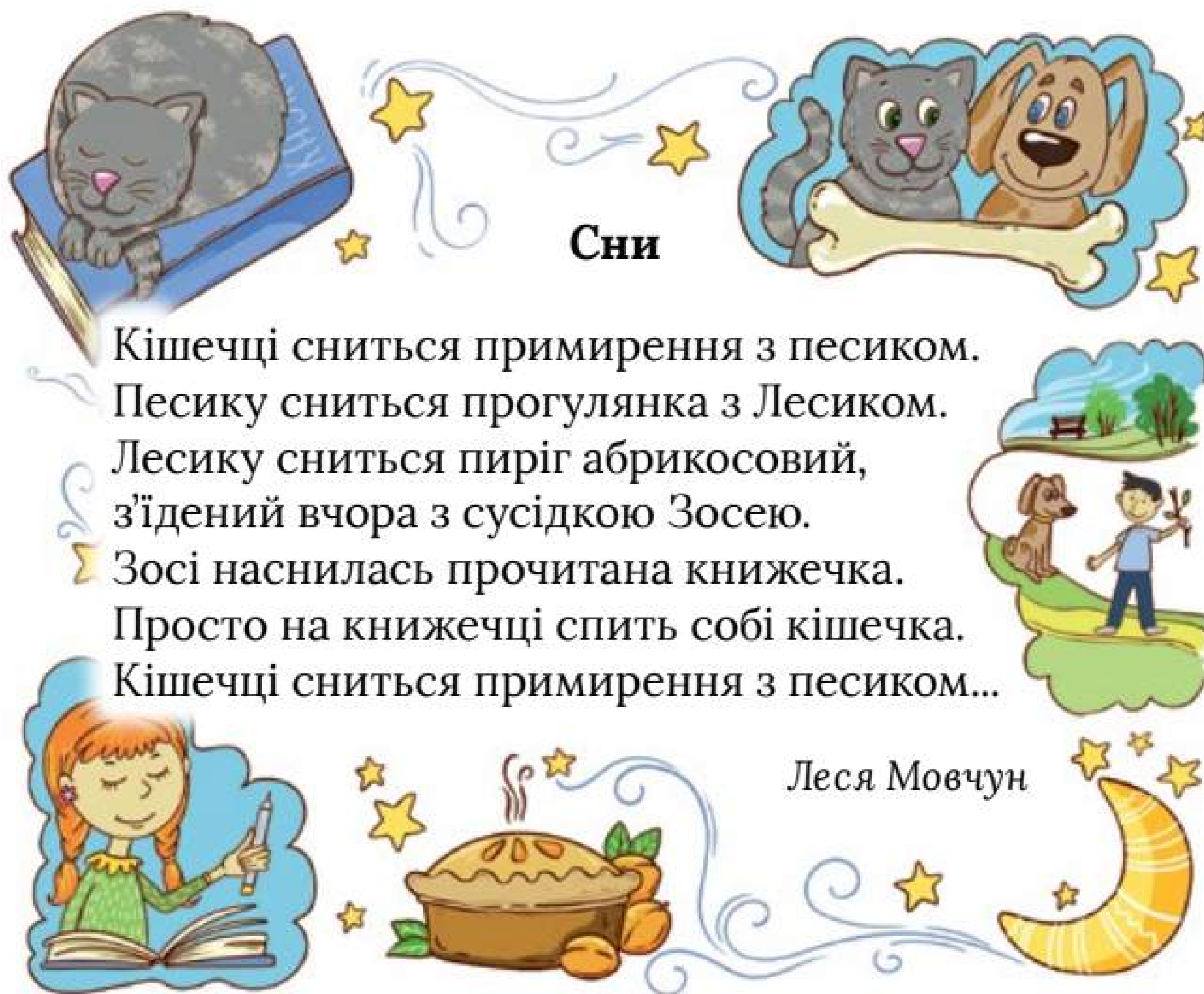
Зимовий сон

Взимку снилися корові
луг і трави в нім **шовкові**,
ще й дівча золотокосе
і білявий хлопчик **босий**.

А проснулася – зима,
і **всього** цього нема...
Та зате так пахне сіном
і малим телятком – сином.

Віра Правоторова

6. Чи гарні сні бачила корова? Чи приємно було їй прокидатися? Чому?
7. Зверни увагу на наголос у виділених словах. Склади з ними речення та прочитай уголос. Перевір, чи правильно ти наголошуєш ці слова.
8. Прочитай вірш-безкінечник. Чим особливі такі вірші?



9. Випиши з вірша іменники — назви істот. Чи є серед них власні назви? Як вони записані?
10. Склади і запиши текст-безкінечник про те, що кому сниться в тебе вдома. Які власні назви використаєш? Як писатимеш їх?
11. Обери один з віршів і намалюй до нього серію малюнків-підказок. Тричі прочитай поезію вголос, а потім спробуй розповісти з пам'яті.



Вигадана мова

1. Пофантазуйте разом, звідки беруться сни. Намалюйте свою версію.
2. Зверни увагу на назву повісті, уривок із якої ти читатимеш. Що спільного у слів “великий” і “велетень”? Як називаються такі “слова-родичі”? Якими були велетні в інших прочитаних тобою творах — дружніми чи небезпечними?
3. Прочитай про дівчинку, яка опинилася у світі велетнів.

Сонолови

За повістю Роальда Дала “Великий Дружній Велетень”

Великий Дружній Велетень поставив валізу і нахилився так низько, що його обличчя опинилося на одному рівні з личком Софії.

— Відтеперно ми сидіти тихусі-тихусі, як манюні мишастики, — прошепотів він.

Софія кивнула. ВДВ дістав із валізи кілька порожніх банок. Поставив їх на землю, відкрив покритишки і випростався.

Його голова була тепер аж десь угорі й ховалася у мряці. У правій руці він тримав довжелезний сачок.

Софія побачила, як закрутилися вуха Велетня. Вони мовби відокремилися від голови і легенько розгойдувалися. Раптом ВДВ подався вперед, високо підстрибнув і спритно змахнув сачком, розтинаючи мряку.

— Піймав! — крикнув він. — Баночку! Баночку! Хуткісімо!

Софія підняла банку і простягла її велетню. ВДВ опустив сачок, обережно переклав з нього в банку щось аб-



солютно невидиме і спритно накрив банку долонею.

– Покришку! – прошепотів він. – Хуткісімо!

Софія простягла покришку і велет міцно її закрутив. ВДВ був надзвичайно збуджений. Він приклав банку до вуха й уважно прислухався.

– Це ляльний кліпунчик! – прошепотів він тремтячим від хвилювання голосом. – Це... це... це... це навіть ліпше. Це візіяна! Це золотиста візіяна!

Софія оторопіло дивилася на нього.

– Ой боже-дайбоже! – захоплено промовив він. – Ох і пощасливить якомусь мовлятку, коли я вдмухну цей чудесенний сон у його спаленьку!

– Це справді гарний сон? – поцікавилася Софія.

– Гарний сон?! – заволав ВДВ. – Та це ж золотиста візіяна! Я не частотно її ловити! – він простяг Софії банку і сказав: – А тепер завми. Гадаю, нині можна спіймати цілий рій візіянок.

Він знову випростався в тумані, наготувавши сачок.

4. Чи зрозумілою була тобі велетнева мова? Прочитай уголос його репліки. Як вони звучать: лячно чи по-доброму? Знайди слова, які насправді не існують.

5. Чи можете знайти в репліках Велетня іменники? За якими ознаками ви їх упізнали? Випишіть їх і виділіть закінчення. Зверніть увагу, як іменники змінюють свої закінчення, поєднуючись у реченні з іншими словами.

Мишастики, баночку...

6. Чи хотілося б тобі побачити “ляльний кліпунчик” чи “золотисту візіяну”? Придумай чудернацьку назву для сну.

7. Що означає скорочення “ВДВ” у тексті?



Висловлюємо обурення



1. Прочитай продовження казки про ловіння снів.

Що розтроює велетня

За повістю Роальда Дала “Великий Дружній Велетень”

Коли й другий сон було надійно сховано під покришкою в баночці, ВДВ приклав її до вуха.

– Ой, ні! – вигукнув він. – Краще б мені вечерювати блохастими личинками і кремлюцькими колорадами!

– Що трапилося? – здивувалася Софія.

– Жахомастик! – залементував він з болем і обуренням. – Ой-йо-йой, рятуйте наші груші!

– Що ви маєте на увазі? – розгубилася Софія.

– Ой, гамселяйте мої окуляри! – волав він, розмахуючи банкою. – Я долати такий шлях, щоб упіймати золотаві сони, і що ж я зловляти?

– А що ви зловили?

– Я зловляти жахомахнющого жахомастика! Це не просто поганючий сон! Це гірніше! Це кошмаріон!

– І що ж ви з ним зробите? – забідкалася Софія.

– Я ніколи-преніколи його не випускати! – крикнув ВДВ. – Бо інакше якесь бідолашнове мовлятко може побачити щонайтхоренніший кошмаріон!

– Кошмари – це найгірше, – погодилася Софія. – Колись я прокинулася від кошмару в холодному поті.

– Після жахомастика ти прокидатися в крижаному верещанні, аж зуби ставають дибки!

Софія пильно втупилася в банку і вигукнула:

– Ой, я теж бачу! Там щось ворухиться! Але ж ви казали, що сні невидимі.

– Вони невидимі, допоки їх не зловляти.



Софія змогла розгледіти в банці невиразні червоняві обриси напівпрозорої істоти, подібної на суміш газової бульки і драглистого пухиря.

– Він б'ється об стінки! Хоче вирватись!

ВДВ заходився ховати банки назад у валізу.

– Це все? – здивувалася Софія. – Ми вже йдемо?

– Мене так потрясати цей жахомастик, – відповів ВДВ, – що я дуже-байдуже розтроївся і роздвоївся. Сонополювання на сьогодні себе закінчили.

Переклад з англійської Віктора Морозова

2. Якими словами ВДВ називає страшний сон? Випиши їх. До яких частин мови могли б належати ці слова? Визнач рід цих іменників і познач закінчення.

3. Як Велетень висловлює обурення? Обери фрази, які можна сказати, коли ти розлютився / розлютилася.

– От біда!

– Ой, гамселяйте мої окуляри!

– Хай йому грець!

– Оце халепа!



4. Придумайте різновиди снів, які міг зловити ВДВ. Запишіть їхні назви та описи на аркушах і складіть довідник снів.

●●●●● Знайомся: автор ●●●●●



Роальд Дал народився 13 вересня 1916 року у Великій Британії. Помер 23 листопада 1990 року.

Під час Другої світової війни він служив військовим льотчиком в Африці, а потім присвятив своє життя літературі. Його твори одразу стали дуже по-

пулярними і серед дітей, і серед дорослих. Чи відомі тобі його романи “Чарлі та шоколадна фабрика”, “Матильда”?

Відмінки іменників

1. Поспостерігай, як слово “дівчинка” змінює свою форму в різних реченнях. Яка частина слова змінюється?
- Дівчинка Софія зустріла велетня.
 - Дівчинки ніде немає.
 - Велетень дав дівчинці напиться.
 - У хатині велетня складно знайти дівчинку.
 - Велетень подружився з дівчинкою.
 - На дівчинці сиділи двійко метеликів.
 - Дівчинко, іди-но сюди!



Іменники **змінюються за відмінками**.
В українській мові сім відмінків, шість із них відповідають на питання, а один (кличний) — ні, його використовують у звертаннях.



Називний відмінок	Н. в.	Це хто? що?
Родовий відмінок	Р. в.	Немає кого? чого?
Давальний відмінок	Д. в.	Даю кому? чому?
Знахідний відмінок	Зн. в.	Знайшов кого? що?
Орудний відмінок	Ор. в.	Орудую ким? чим?
Місцевий відмінок	М. в.	Лежить на кому? на (у) чому?
Кличний відмінок	Кл. в.	Агов, ...

2. Поміркуй, які питання ставлять до назв істот, а які — до назв неістот.
3. На яке питання відповідає слово “дівчинка” в кожному реченні в завданні 1? Який рід має цей іменник?

4. Прочитай приклади відмінювання іменників чоловічого і середнього роду.

	Чоловічий рід		Середній рід	
Н. в.	хто?	велетень ☐	що?	вух ☐
Р. в.	кого?	велетн ☐	чого?	вух ☐
Д. в.	кому?	велетн ☐ велетн ☐	чому?	вух ☐ вух ☐
Зн. в.	кого?	велетн ☐	що?	вух ☐
Ор. в.	ким?	велетн ☐	чим?	вух ☐
М. в.	(на) кому?	(на) велетн ☐ (на) велетн ☐	(у) чому	(у) вус ☐
Кл. в.		велетн ☐		вух ☐

5. Усно провідміняй слова: “сон”, “курчатко”, “колискова”. Запиши в зошит відмінювання одного з цих слів так, як у попередньому завданні. Виділи закінчення.

6. Обговоріть, чи легко кожен із вас зазвичай засинає, які ритуали допомагають заснути. Чи співає вам хтось колискові? Чи чули ви колискові?

7. Послухай народну колискову “Гойда, гойда-гой, ніченька іде” у виконанні відомої співачки Ніни Матвієнко. Відчуваєш, як пісня змінює твій стан?

svitdovkola.org/um3/2025/media14



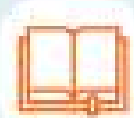
8. Які особливі “колискові” слова та прийоми ти помітив / помітила в цій пісні? Прочитай один із куплетів пісні і випиши з нього іменник, ужитий у кличному відмінку.

Гойда, гойда-гой, ніч прийшла до нас,
діточкам малим спатоньки вже час.
Рости, хлопчику, з вишенькою враз,
хай не скупиться доленька для вас.





Створюємо кліп



Хочете спробувати себе в ролі кліпмейкерів — майстрів, що створюють музичні **кліпи**?
Пропоную створити відеокліп до колискової!



- Об'єднайтеся в групи та визначте, яку колискову супроводжуватиме ваш ролик. Скористайтесь нашою добіркою або оберіть композицію на власний смак.



svitdovkola.org/um3/2025/media15



- ▶ Віктор Павлік. Колискова
- ▶ Алла Мігай. Сонько-Дрімко
- ▶ Росава. Колискова
- ▶ Ніна Матвієнко. Українські народні колискові



- Послухайте композицію кілька разів, щоб запам'ятати текст і визначити, які персонажі та декорації будуть потрібні. Складіть списки.

Тема 6. Світ невидимий

Наприклад, для колискової, яку ви слухали на попередньому уроці, списки можуть мати такий вигляд.



Персонажі

- ☀ Дитинка (або лялька).
- ☀ Мама, тато, бабуся, фея солодких снів.

Декорації та атрибути

- ☀ Колиска.
- ☀ Нічне небо.
- ☀ Вишенька.

- Домовтеся, як саме ви ілюструватимете пісню: розіграєте в ролях, використаєте іграшки чи створите мальовані атрибути, які пересуватимете під музику.
- Підготуйте елементи костюмів чи паперові фігурки з держачками і проведіть репетицію. Рухайтеся плавно, неспішно, у такт мелодії. Подумайте про танцювальні рухи для себе або фігурок під час повторів і програвів у колисковій.
- За бажання додайте персонажів або фігури, про які не йдеться в тексті — зірки, місяць, сніжинки, хмарки тощо. Поміркуйте, як зробити їх цікавими для глядача.
- Покажіть свій “кліп” іншим групам. За бажання зніміть його на відеокамеру смартфона й покажіть батькам.
- Обговоріть у своїй групі, що було складно робити разом, що заважало реалізації ідеї, а що допомагало.



Відмінюємо іменники

1. Прочитай розповідь про одну цікаву знахідку.



Сонячний камінь

За твором Лани Ра

“Моя країна – Україна. Щоденник котячих мандрів”



Це щоденник відомого мандрівника кота Воркота. Хто такий кіт Воркіт? Звісно, я! Завдяки своїй котячій енергії мені важко всидіти на місці. Ледачі коти кажуть, що нині заради мандрів не варто покидати затишну домівку. Адже є інтернет. Але віртуальна мандрівка – то геть не те! Лише коли торкнешся лапою прадавнього камінчика і вдихнеш пахощі пригод, отоді на власній шерсті відчуєш, що таке справжня подорож. Тож і вирушив я в мандри таємничою і легендарною Україною. А щоб нічого не забути, нотував усе в щоденник.

Повертаючись з однієї подорожі, зустрів я крота, що шукав бурштін.

– А навіщо тобі ці жовті камінчики? – питаю.

– Хочу сонце зібрати.

– Я чув оповідку, що це – сльози сонця.

– Звісно, сльози. Але не прості, а сльози кохання. Якщо зібрати намисто з бурштину й подарувати своїй коханій, сльози сонця оберігатимуть вашу любов. З давніх-давен бурштин клали під подушку, щоб захищав від злих духів. І це не тільки в нас. Наприклад, єгипетський фараон Тутанхамон мав корону, оздоблену бурштином.

– А фараони розумілися на істині, – підхопив я розмову. – Уся їхня цивілізація трималася на повазі до котів.

– Бога сонця Ра інколи зображали рудим котом.



– От хвостом відчував, що між мною і сонцем є зв'язок! – зрадив я.

– А ще в наших краях бурштин називали співочим каменем, – вів далі кріт. – Тому, хто має чисті думки і погляд чесний, прямий, камінь заспіває сонячні мелодії. Тримай-но, подарую тобі один камінчик, може, й тобі вдасться почути.



Я вирішив роздивитися подарунок. За декілька секунд уже був зачарований красою теплих відтінків. А коли підняв його до сонця... Я почув! Почув таємничу мелодію, що вигравала мільйонами сонячних відтінків. Не втримався і я – заспівав разом із бурштином.

Роблю собі приємний висновок: я – чесний кіт!

Цікавий факт. У Рівному відкрили перший в Україні музей бурштину. Тут є шматок бурштину вагою майже 2 кілограми, а також фрагменти із застиглими комахами, що жили мільйони років тому.

2. Що допомагає читачеві пам'ятати, що оповідач і мандрівник – кіт, а не людина? Знайди відповідні фрази в тексті.
3. Придумайте і запишіть розповідь про мандрівку якоїсь тварини та її цікаву знахідку. Уживайте фрази, які розкриватимуть бачення подій очима саме цього персонажа.
4. Знайдіть у тексті речення, де слово "бурштин" відповідає на питання називного відмінка (хто? що?), і ті, де воно відповідає на питання інших відмінків: знахідного (кого? що?), орудного (ким? чим?), родового (кого? чого?).
5. Запиши, як відмінюється слово "бурштин", за зразком на с. 43. Познач закінчення.

Визначаємо відмінки

1. Поміркуйте разом, що буває непомітним для ока, добре захованим. Складіть мапу думок.



2. Прочитай статтю про справжні скарби.

Три запитання про коштовності

Чому золото вважають коштовним металом?

Золото – метал жовтого кольору. Він не дуже міцний, тому його легко обробляти. З одного грама золота можна вибити пластину площею пів квадратного метра. На відміну від інших металів, золото не чорніє на повітрі.



Вочевидь, саме завдяки цій властивості люди ще в давнину почали його цінувати й використовувати як гроші.

Чому алмази блищать?



Алмази мають дві властивості, які роблять їх найкоштовнішими мінералами. По-перше, їхня міцність. Алмази – найтвердіший матеріал, тому їх часто використовують у виробництві. По-друге, не-

ймовірна краса відшліфованих алмазів – діамантів. Необроблений камінь – непримітний. Майстри розрізають камінь і ограновують його. Кожен діамант має щонайменше 58 граней – тому він так сяє.

Де знаходять смарагди?

Раніше люди розрізняли дорогоцінні камені лише за кольорами. Усі червоні називали рубінами, зелені – смарагдами, сині – сапфірами. Потім вони зрозуміли, що камені різняться твердістю. Тоді вартість коштовностей стала залежати не лише від кольору, блиску та доступності, а й від їх міцності.

Смарагди – найменш тверді дорогоцінні камені, але рідкісні, тому їх цінують. У давні часи смарагди видобували лише в Єгипті, а нині також у Північній та Південній Америці, Африці, Європі.



3. Що з прочитаного тобі вже було відомо? А що ти дізнався / дізналася нового? Запиши три нові факти в зошит.
4. В одному із записаних речень знайди іменники, постав до кожного запитання і визнач відмінки. Запиши їх скорочено олівцем над словом.

Н. в.

Р. в.

Кожен діамант має не менше 58 граней.

5. Що вам хотілося б дізнатися про скарби, які ховає Земля? Сформулюйте й запишіть 3 запитання. Пошукайте експертів серед учнів старших класів, учителів, родичів. Відповіді оформте як стіннівку.



Хованки зі словами

У цих словах заховалися інші. Щоб знайти їх, треба переставити літери. Запиши відповіді.

ІКРА

БРАК

ТОВАР

КРОНА

Відгадуємо загадки

1. Загадайте одне одному загадки. Чи легко було їх відгадувати? Як у кожній були заховані підказки?

Сьогодні Пишеня завітало до Читасі зі збіркою загадок і запитанням:

– Читасю, а ти вмієш відгадувати загадки? Я тут над однією вже пів дня голову ламаю. Може, це й не загадка зовсім? От послухай: **“Стоїть дід над водою з чорною бородою”**.

– Загадка. Чому ж ні?

– Бо дід із чорною бородою і справді може стояти над водою.

– Так, може. Та я знаю відгадку. Це – бузина, такий кущ із дрібними чорними ягодами.

– Бузину я знаю, але не розумію, чим вона схожа на діда.

– Грона ягідок бузини можуть нагадувати бороду, особливо коли їх багато, – пояснила Читася й додала: – Проте бузина росте не тільки над водою, а скрізь.

– Та ще й вона жіночого роду, тобто ніякий не дід! – вигукнуло Пишеня і зробило висновок: – Це не дуже вдала загадка, оскільки вона описує предмет не точно.

А послухай-но ці.

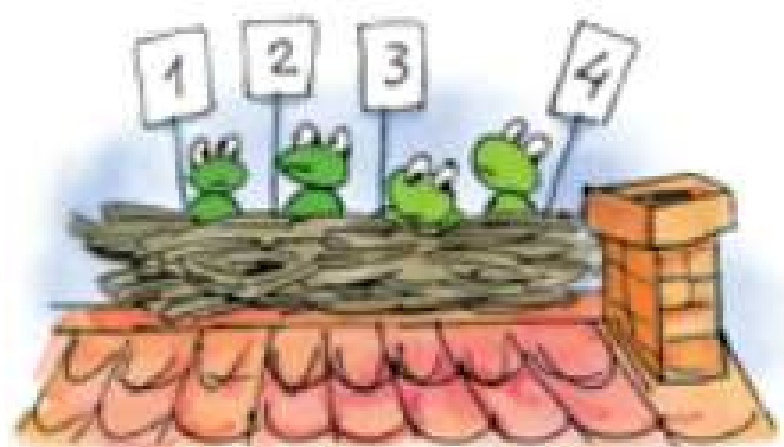
☀ Сім братів віком рівні, іменами різні.

☀ Біла морква взимку росте.

☀ Хату на хаті має, жабам рахунок знає.

– Другу загадку я легко розгадало, – сказало Пишеня, – допомогли слова “біла” та “взимку”. Це про бурульку.





І остання загадка була не складна. Жаби підказали, що мовиться про лелеку. А ще я так міркувало: лелеки будують гнізда на житлах людей. От і виходить: хата на хаті.

А от перша загадка... Знаю, що є близнята чи двійнята. Але щоб семеро – такого, напевне, не буває.

- Зауваж: загадки здебільшого бувають не про людей.
- А й справді. Але що ж це за сім братів? Пальців на руках у нас десять, і вони всі різні, очей та вух по два...
- Думай, думай, загадковий у тебе сьогодні день.
- День, день!.. Це ж днів у тижні сім! Ура! Днів сім, усі вони однакові, тільки назви в них різні! Дякую тобі, Читасю. Мені здалося, що я навіть трохи порозумнішало за цим відгадуванням.

А ще Пишеня та Читася спробували свої загадки придумувати. Узяло Пишеня олівець і почало міркувати:

– Що є в олівця? Тулуб і ніс. Який той тулуб? Довгий, тонкий. А що можна сказати про ніс? Він уміє малювати. На кого олівець схожий? На хлопчика. І що в мене виходить?

- ☀ Довгенький, худенький. По білому полю стрибає, носом сліди залишає.



2. Відгадай загадки, які записало Пишеня.



- ☀ Тітонька по аркушу ходить, за олівцем чистоту наводить.
- ☀ Не грядка, а з рядками. Не сукня, а зшита. Не людина, а розповідає.

3. Придумайте й запишіть загадки про різні предмети. Розповідайте про призначення об'єкта, який він на вигляд, порівнюйте з іншими.



Книжка-картинка

1. Ознайомся з українською книжкою, яка у 2018 році здобула найвищу нагороду міжнародного конкурсу в галузі дитячої літератури. А 2019 року посіла третє місце в конкурсі "Найгарніші книжки світу".

Щоб розгледіти краще

З книжки Романи Романишин та Андрія Лесіва "Я так бачу"



Я дивлюся на світ широко розплющеними очима. Прагну пізнати незнане, подивитися за горизонт. Зрозуміти те, що не є очевидним.

Для спостереження чи розглядання навколишніх об'єктів маємо багато **оптичних приладів**.

Камера стеження транслює зображення в реальному часі або записує його.

Вебкамера транслює відеозображення через мережу Інтернет.

Фотокамера фіксує зображення за допомогою світла на плівці або у форматі цифрового файлу.

Перископ застосовується в підводних човнах для спостереження за поверхнею моря при зануренні або у військовій чи розвідувальній справі.

Бінокль – оптичний прилад для спостереження за віддаленими об'єктами.

Дрон – безпілотний літальний апарат із умонтованою відеокамерою.

2. Чим ця книжка відрізняється від інших?
3. Зверни увагу на оформлення її сторінок: розміщення тексту, малюнків. Чи цікаво було б тобі прочитати цю книжку?
4. Як ти розумієш виділений абзац? Кого він стосується? Чи надихає тебе роздивлятися довкола, пізнавати нове?
5. Обговоріть і складіть список місць, де потрібні різні оптичні прилади. Запишіть його.
6. Якими оптичними приладами користуєшся ти? Для чого? Склади і запиши речення.
7. Випиши з тексту слова з префіксами роз-, під-, від-, по-, за-, в-. Познач у кожному слові префікс і корінь.

Розплющеними, ...

● ● ● ● ● Хованки зі словами ●

Знайди в цих словах назви чисел і запиши їх у зошит.

СМОРОДИНА

ВІДВАГА

ГЕТРИ

СТОЛИЦЯ

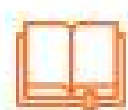
ЛИСТОПАД

ЗОВСІМ

ГОСТРИЙ

Отримуємо інформацію навпомацки

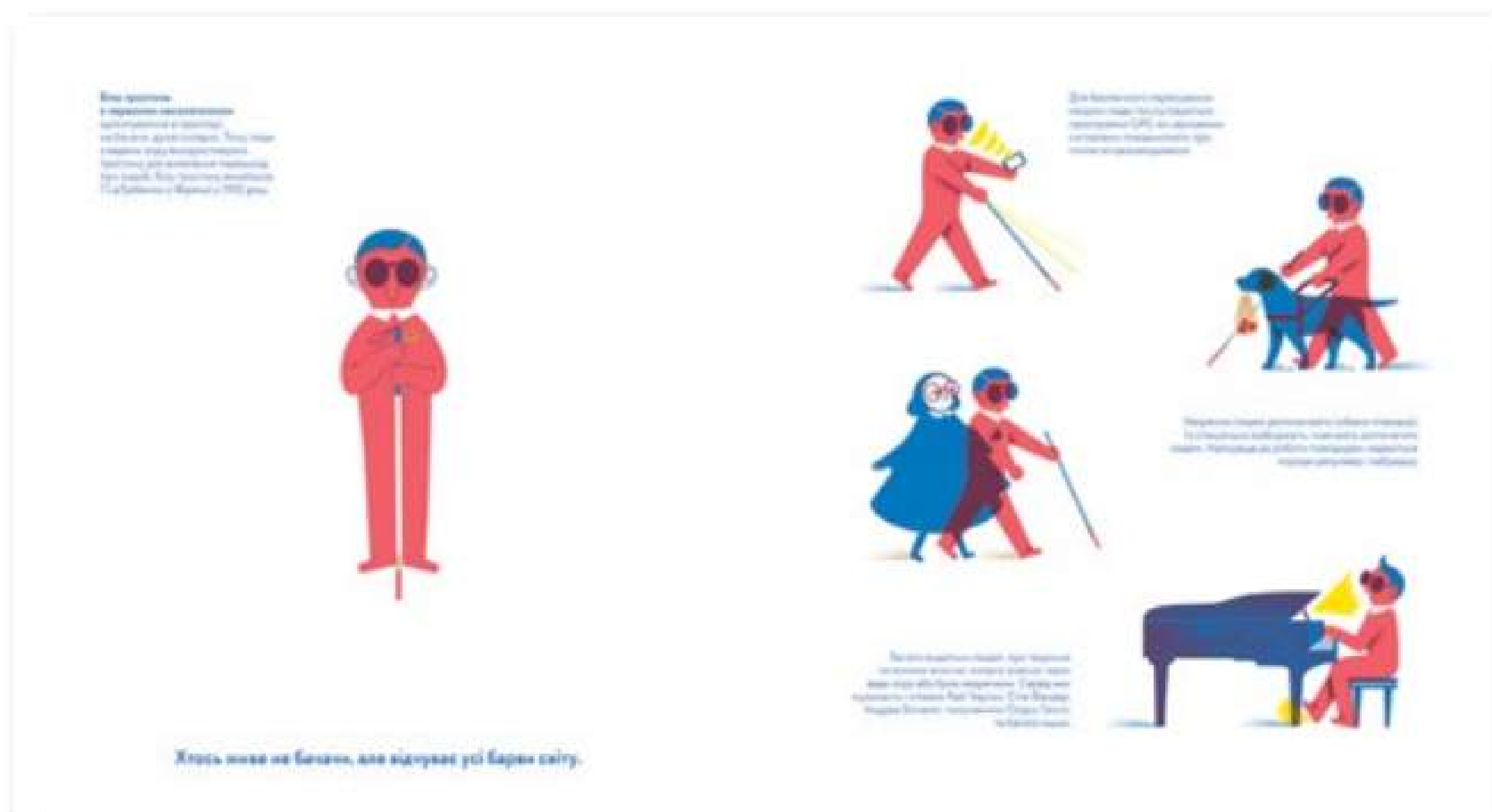
1. Розглянь іще кілька сторінок незвичайної книжки.



Навпомацки

З книжки Романи Романишин та Андрія Лесіва “Я так бачу”

Хтось живе не бачачи, але відчуває усі барви світу.



Орієнтуватися в просторі не бачачи – дуже складно. Тому люди з порушенням зору використовують білу тростину з червоним наконечником для виявлення перешкод при ходьбі. Білу тростину винайшла Гії д’Ербемон у Франції 1931 року.

Незрячі люди послуговуються пристроями GPS, які звуковими сигналами повідомляють про точне місце їх перебування. Також їм допомагають собаки-поводирі.

Багато видатних людей мали порушення зору. Серед них музиканти і співаки Рей Чарльз, Стіві Вандер, Андреа Бочеллі, письменник Олдос Гакслі та багато інших.

Звуки, запахи, фактури допомагають мандрувати, не заблукати і завжди знайти шлях додому.



Рельєфні смуги і крапки на тротуарах та сходах допомагають людям із порушенням зору уникати перешкод і небезпеки на шляху. Вони часто позначені контрастним кольором. Рельєфні смуги позначають напрямок руху, а крапки повідомляють про певну зміну: поворот, сходи, перешкоду попереду тощо.

У місті важливі вказівники **продубльовані** шрифтом Брайля.

Звукові сигнали світлофорів попереджають незрячих, коли можна переходити дорогу.

2. Чи ти помічав / помічала десь пристосування чи позначки, які допомагають орієнтуватися незрячим людям?
3. Зав'яжи однокласнику чи однокласниці очі, візьми за руку та проведи від парти до дошки. Ідучи у зворотному напрямку, не тримай його / її за руку, лише давай голосові інструкції. Придумай дію, яку може виконати напарник / напарниця, та підказками допоможи це зробити. Поміняйтеся ролями, а потім обговоріть ваш досвід. Що було комфортно, що допомагало, а що заважало?
4. Запиши три важливі думки, які виникли в тебе.

Складаємо опис

1. Роззирніться довкола. Чи вдалося помітити щось гарне, те, чим хочеться помилуватися? Обговоріть це.
2. Дивина: художники бачать те саме, що й ми з вами. Але вміють зобразити ці прості речі так, що вони стають для нас особливими. Розглянь картину Ігоря Роп'яника "Відлига" та прочитай статтю про неї.

Застрибнемо в пейзаж

За статтею Ірини Завалової в журналі "Джміль"



Стриб! Ноги відразу потонули в глибокому снігу, який майже сягає колін, їх огорнув холод. А обличчя, навпаки, лоскочуть теплі промені сонечка. Вони виграють на довгих бурульках, що звисають з даху і крапають, танучи. Чуєте мелодію краплинок? Сніг зсунувся до краю даху. Що це означає? Це означає, що після тривалих холодів настала відлига.

Запах свіжого весняного повітря підказує: зимі вже недовго лишилося панувати. Про це й синичка співає. Чуєте її пісню? Підійдіть ближче, розгляньте жовте пір'ячко. Прислухайтесь, як рипить сніг під вашими ногами.



Пройдіть далі, туди, де багато снігу, візьміть його до рук. Який сніг на дотик? Холодний, вологий. Зліпіть кульку або й цілого сніговика – це буде легко, адже сніг за теплої погоди стає м'яким, добре ліпиться.

То як же вдалося художникові змалювати зимовий день так, що ми відчуваємо

запахи й звуки, тепло сонця, холод снігу? Придивіться уважно до картини, і вам відкриються її секрети.

На передньому плані можна розгледіти найдрібніші деталі – кожную щілинку в колодах хати, краплинки, які падають з бурульок, тоненькі гілочки дерева. Другий план художник змалював м'якшими, спокійнішими тонами, а ще далі дерева такі світлі, що їхні обриси майже губляться. Усе зображено саме так, як ми бачимо в реальному житті. Тому так легко уявити себе на картині.

3. Чи сподобалася тобі уявна прогулянка картиною? Які емоції вона викликала? Наступного разу, коли побачиш десь пейзаж, спробуй застосувати цей прийом.
4. Чи любиш ти дивитися на картини? А у вікно?
5. Розгляньте картини Олега Шупляка "Додому, до рідних гнізд" та "Автопортрет". Поговоріть про те, що кожен з вас на них бачить, що подобається.



6. Підійди до вікна і споглядай те, що з нього видно, не менше 5 хвилин. Фокусуй увагу на тому, що бачиш, навіть якщо хочеться відвести погляд. Запиши в зошиті, що особливого ти помітив / помітила під час спостереження.
7. Вибери з тексту речення і запам'ятай його. Продиктуй напарнику / напарниці. Разом перевірте.



Письменницький майстер-клас

Уяви, що твій персонаж отримав у подарунок шапку-невидимку. Що він чи вона робитиме? Які пригоди чекають на нього/неї? Скористайся порадами майстрині й напиши нову главу своєї книжки.



Письменницький майстер-клас

За книжкою Тані Стус "Письмонавтика.
Курс літературної творчості для дітей"

- Ти вже знаєш, про що і навіщо хочеш розповісти свою історію. І розумієш, що непогано було б упродовж усієї оповіді утримувати увагу читача. Для цього є залізне правило: недоговорюй. Оповідай історію, розкривай вчинки та характери персонажів поступово, натякай на розгадки непомітно. Думай про те, які почуття та емоції хочеш викликати в читача.



Далеко-далеко за лісами, мо-
рями, далинами жила царівни-
ця на ім'я Марія.
Вона була дуже добра і
розуміла мову усіх тварин,
а тварини розуміли її.
Якось почалася сильна гроза,
Марія одразу пам'ятіла до тва-
рин і накрила усіх царівною
обіймкою. Тварини були
дуже вдячні. Потім царівни-
ця зробила для них велику
печеру.

Тема 6. Світ невидимий

- Постійно підкидай дрова у вогнище уяви й читацького очікування. Для цього знадобляться цікаві, яскраві деталі, які допоможуть створювати настрій та образи.
- Порівняй речення та обери те, яке інтригує, зацікавлює.



Чорна кішка перебігла
через дорогу.

Раптом мені стало страшно.
Чорний пухнастий хвіст замів
дорогу переді мною.

Настала весна.

Того ранку світ набув ледве
відчутних зелених відтінків.

- Пошукай у своєму тексті фрази, які можна зробити такими, що інтригують.

Цікава ідея

Якщо твій персонаж розмовляє з кимось,
намалюй його чи її, а репліку напиши
в бульбашці, як у мене.



Уживай яскраві слова
у своїй розповіді!



передовсім
збентежено
поплентався обмаль
невловимий
сподівається
даремно
зметикували
бідолашний
Відчайдушний

Тема 7. Приховані можливості речей

Прикметник

1. Прочитай оповідання про те, як звичайні яблука змінили настрій однієї пані.



Три рожеві яблука

За однойменним оповіданням Василя Сухомлинського

Коли Марійці було сім років, вона посадила яблуньку. Через три роки яблунька зацвіла і на ній зав'язалося трое яблук. Щодня ходила Марійка в садок, дивилась, як росли яблука. Вони з кожним днем ставали більші, наливалися соком. Марійці не терпілося: те деревце вона посадила для мами, так і назвала його – Мамина яблуня. Дівчинка мріяла про той день, коли яблука дозріють, вона піде в садок, зірве їх і принесе мамі.

Нарешті цей урочистий час настав. Яблука стали рожеві, пахучі. Ясного літнього ранку Марійка пішла в садок, зірвала яблука, поклала їх на тарілку й принесла до хати. Від хвилювання личко її розчервонілося.

– Мамо, прийміть від мене цей подарунок, – тихо сказала Марійка. – Це з вашої яблуні...

Мама обняла дочку й поцілувала. Вона взяла тарілку з трьома рожевими яблуками й поставила на вікно.

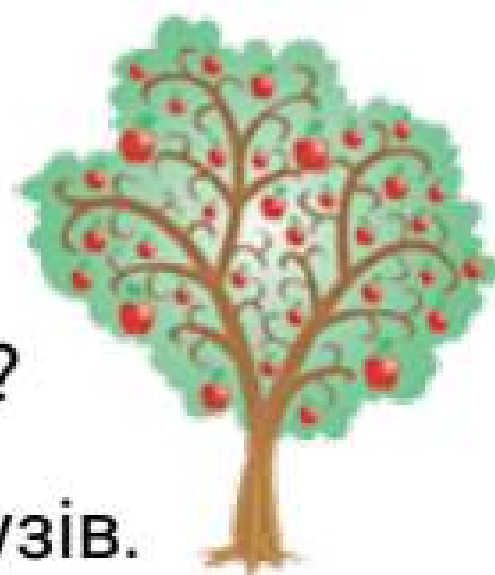
Минув день, другий, третій. Марійка нагадує:

– Мамо, їжте яблука...

Та мама тільки усміхається:

– Хай ще трохи постоять...

2. Як гадаєш, чому Марійчина мама не їла яблук?
3. Поміркуй, як ти можеш потішити рідних чи друзів.



Тема 7. Приховані можливості речей

4. Добери й запиши слова, які опишуть ці яблука. До якої частини мови належать записані слова? На які запитання відповідають?



Іменник називає предмет, а **прикметник** — ознаку предмета, тому вони пов'язані в словосполученні й реченні. Від іменника до прикметника можна поставити питання.



яке? які?
 Яблуко рожеве (однина). Стигли яблука (множина).

Прикметник **змінюється за числами** і завжди стоїть у тому самому числі, що й іменник.

5. Знайдіть у тексті будь-які три прикметники, запишіть їх з іменниками, які вони описують. Поставте запитання.
6. Прочитайте прислів'я про яблука. Поміркуйте, що вони означають. Знайдіть у них прикметники. Оберіть прислів'я і розкажіть історію, яку воно вам нагадало.

- ☀ Яблуко від яблуні далеко не падає.
- ☀ Від одного гнилого яблука увесь віз гниє.
- ☀ Достигле яблуко саме з дерева падає.
- ☀ Кисла яблуня солодке яблуко не вродить.

Знайомся: автор



Василь Сухомлинський народився на Кіровоградщині 28 вересня 1918 року, а помер 2 вересня 1970 року.

Працював у школі, писав твори про дітей і для дітей. Письменник досліджував, що варто робити, аби діти зростали гідними людьми — мудрими, добрими, чесними.

Шукаємо прикметники-антоніми

1. Згадайте і розкажіть одне одному про те, як ви готували для когось подарунок. Які емоції ви відчували? Як відреагувала людина, яка отримала ваш подарунок?
2. Прочитай уривок із повісті, у якому йдеться про незвичайний подарунок на іменини.

Мої найкращі іменини

За повістю Астрід Ліндгрен “Ми всі з Гамірного”

Мій найкращий день народження був, коли мені виповнилося сім років.

Прокинулась я рано. Тоді я жила в кімнаті Лассе і Буссе. Це мої брати. Лассе дев'ять років, а Буссе – вісім. Вони ще спали. Моє ліжко скрипить, і я почала крутитися туди-сюди, щоб воно заскрипіло ще дужче і Лассе та Буссе прокинулися. Я не могла їх погукати, бо коли в когось іменини, він має вдавати, що спить, аж поки хтось його розбудить. Я так сильно скрипіла ліжком, що врешті Буссе прокинувся, розбудив Лассе, і вони крадькома вийшли. Я чула, як мама торохкотіла посудом, і від хвилювання ледве могла спокійно лежати.

Нарешті я почула тупіт на сходах і щосили заплющила очі. І ось – рип, двері відчинилися, і на порозі з'явилися тато, мама, Лассе, Буссе. Мама тримала тацю, на якій стояла чашка гарячого шоколаду, ваза з квітками і великий пиріг, посипаний цукром і родзинками, з кремовим написом “Лісі 7 років”. Однак не було жодних подарунків.

Аж тут тато сказав:

– Пий швидше шоколад і підемо шукати подарунки.

Потім мама зав'язала мені очі рушничком, а тато покрутив, а тоді кудись поніс.



● Тема 7. Приховані можливості речей ●

Аж нарешті мама зняла з моїх очей рушничок. Тоді я побачила, що опинилася в кімнаті, якої я раніше не бачила. Принаймні так мені спершу здалося. Кімната була така гарна, наче її облаштував якийсь чарівник. Мама сказала, що її справді облаштовував один чарівник, тобто тато, і це буде моя власна кімната, яку вони дарують мені на день народження. На radoщах я заверещала, бо мені здалося, що це найкращий іменинний подарунок. Тато зізнався, що мама допомагала йому вичаровувати. Він вичарував сюди красивенні шпалери, а мама – фіранки на вікна. Вечорами тато пропадав у майстерні й вичакловував письмовий столик, круглий стіл, полицю і три стільці, а потім усе пофарбував набіло.

3. Хто веде розповідь у тексті: автор чи персонаж? Така оповідь називається “від першої особи”. Яке враження вона справила на тебе?
4. Знайди в тексті антоніми до прикметників: “маленький”, “найгірший”, “огидні”. Запиши слова-антоніми парами.
5. Придумайте влучний заголовок до кожного абзацу та запишіть план тексту. Що є кульмінацією?
6. Напиши розповідь про свій найкращий день народження, додай малюнки чи фото. Спробуй використати прикметники-антоніми. Презентуй роботу в класі.

●●● Наголошуй слова правильно! ●●●

Цей віршик допоможе запам'ятати наголос у слові “ВІТЧИ́М”.



Кажуть, тато мій – вітчи́м.
Ну то й що? А ми із ним
не сварились ні разочка.
Кличе він мене синочком.

Віра Правоторова



Читацький марафон

1. Прочитай продовження розповіді Ліси про її день народження.



Інші іменинні приємності

За повістю Астрід Ліндгрен “Ми всі з Гамірного”



Після обіду я влаштувала гостини для всіх дітей хутора Гамірного. Нас було шестеро. Нам подали малиновий сік і торт. Я отримала подарунки від Брітти, Анни та Улле. Брітта й Анна подарували мені пісенник, а Улле – плитку шоколаду. Улле сидів поруч зі мною, тож Лассе з Буссе почали дражнитися:

– Молодий та молода! Молодий та молода!

Вони вигукували так тільки тому, що Улле не соромиться бавитися з дівчатками. Він не зважає на те, що його дражнять, і бавиться і з дівчатками, і з хлопчиками.

Утім Лассе та Буссе теж хочуть бавитися з дівчатками, тільки вдають, що не хочуть. Та коли на хуторі лише шестеро дітей, то їм доводиться бавитися одне з одним. До того ж у всі ігри веселіше грати вшістьох, аніж утрьох.

Невдовзі хлопчики пішли до Буссе дивитися його пташині яйця, а ми з Бріттою й Анною стали бавитися ляльками. У кишені в мене виявився довжелезний шнур. Тільки-но я виявила, який він довгий, то подумала: якщо ми знайдемо ще один шнур і зв'яжемо їх, то, мабуть, дістанемо до вікна Брітти й Анни в сусідній садибі. Тоді змо-

● Тема 7. Приховані можливості речей ●

жемо посилати одна одній листи в коробочці. О, як нам не терпілося спробувати! І все вийшло. Брітта й Анна побігли додому, а потім ми довго посилали одна одній листи. Перший лист був звичайний: “Як ся маєш? Я – добре”. А далі почалася гра в принцес, які сиділи в полоні у двох замках і їх стерегли дракони.

Брітта й Анна написали мені: “Наш дракон просто жахливий. А твій? Принцеса Брітта і принцеса Анна”.

Я відповіла: “Мій дракон жахливий. Він кусає мене, коли я хочу вийти із замку. Як добре, що ми можемо листуватися. Принцеса Ліса”.

Переклад зі шведської Ольги Сенюк

2. Як гадаєш, коли написана ця повість? Чи схожі шведські діти минулого століття на твоїх однолітків? Чим саме?
3. Як варто реагувати, якщо тебе дражнять? Обери слушні варіанти і додай свої ідеї.

- ☀ Сказати: “Сам такий! / Сама така!”
- ☀ Ображатися й злитися.
- ☀ Попросити не казати образливих слів.



●... Знайомся: авторка ●



Астрід Ліндгрєн – шведська письменниця. Вона народилася 14 листопада 1907 року, а померла 28 січня 2002 року. Уяви: у її дитинстві люди частіше пересувалися кіньми, аніж іншим транспортом. А на схилі літ вона вже користувалася комп'ютером.



4. Дізнайтеся, які ще книжки написала Астрід Ліндгрєн, і влаштуйте читацький марафон. Хто прочитає найбільше її творів? Який твір прочитає найбільше дітей?



Весняні вірші

1. Намалюйте спільну картину про весну та запишіть, які весняні зміни вас тішать.
2. Прочитай весняні вірші різних авторів і дай відповіді на запитання після них.



Сонечко бавиться

Сонечко весняне,
хоч іще й заспа́не,
має теплі пальчики –
хмаророзганяйчики.
Ніжно дивиться згори
і на щічках в дітвори
вицятковує промінням
золотаве **ластові́ння**.
Потім стукає у шибки
і пускає жовті рибки
на фіранки й килими.
Знак усім: кінець зими!

Катерина Міхаліцина



- Який художній образ дібрала поетеса для опису сонечка? Яким вигаданим словом називає його промінчики?

Встала весна

Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її **ря́стом**,
барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають.

Тарас Шевченко

- Які слова у вірші допомагають уявити весну і землю живими? Чи ти вже чув / чула цієї весни спів птахів?

А вже красне сонечко

А вже красне сонечко
припекло, припекло,
ясно щире золото
розлило, розлило.
На вулиці струмені
воркотять, воркотять,
журавлі курликають
та летять, та летять.



Засиніли проліски
у ліску, у ліску.
Швидко буде земленька
вся в вінку, вся в вінку.
Ой сонечку-батечку,
догоди, догоди!
А ти, земле-матінко,
уроді, уроді!

Олександр Олесь

- Чим цей вірш схожий на народну веснянку? Що хочеться робити, почувши його чіткий ритм? Прочитай вірш уголос, плескаючи в долоні та похитуючись.

3. Випишіть з усіх віршів прикметники, які називають кольори, та пов'язані з ними іменники. Поспостерігайте, чи вживаються в реченнях прикметники без іменників.
4. Вибери з віршів одне слово, яке тобі сподобалося і яке б ти хотів / хотіла вживати у своєму мовленні. Склади та запиши з ним речення.
5. Поміркуйте й визначте, який із цих віршів був написаний у 19-му столітті, який — у 20-му, а який — у 21-му. Що вам допомогло зробити висновки?

Роди прикметників

1. Пригадайте, що ви вже знаєте про Тараса Шевченка, і запишіть інформацію у вигляді мапи думок.
2. Прочитай розділ із незвичайної абетки, а потім доповни мапу новими фактами.



В – весна

За абеткою-енциклопедією Леоніда Ушкалова
“Шевченко від А до Я”

Весна – пора року між зимою і літом.

Диво дивне, але всі найголовніші події в житті Шевченка сталися навесні. Судіть самі!

Навесні поет народився – 9 березня 1814 року.

7 травня 1838 року він став вільною людиною.

“Того дня, – згадував художник Іван Сошенко, – я сидів у своїй напівпідвальній квартирі й малював **євангеліста**. У нашому холодному Петербурзі запахло весною. Я відчинив вікно, яке було якраз на одному рівні з тротуаром. Аж раптом через це вікно в мою кімнату залітає Тарас, перекидає мого євангеліста, та й мене самого ледь не збиває з ніг. Він кидається мені на шию й кричить: «Свобода! Свобода!»”.

Навесні 1840 року побачив світ “Кобзар”. Навесні 1847 року поет опинився за ґратами. Через 10 довгих-довгих літ, у квітні 1857 року, до нього надійшла звістка про волю.

Зайве казати, що Тарас Шевченко любив весну. Нездарма такою свіжістю віє від його весняних замальовок.



● Тема 7. Приховані можливості речей ●

- 3. Визнач рід іменників: “поет”, “весна”, “сонце”. Добери до кожного влучний прикметник. Запиши слова парами, виділи закінчення в прикметниках.
- 4. А тепер поміняй прикметники у словосполученнях місцями й запиши нові пари. Які словосполучення утворилися: кумедні чи правдоподібні? Як має змінитися форма прикметника, щоб він пасував до іменника? Який висновок можеш зробити після цього спостереження? Перевір іще кілька прикметників. Чи всі вони змінюються за родами?

В однині **прикметники змінюються за родами**. Прикметник стає того роду, що й іменник, з яким він пов’язаний.



Однина			Множина
чоловічий	жіночий	середній	
м'яч (який?)	хмара (яка?)	море (яке?)	чоботи (які?)
велик <u>ий</u>	велик <u>а</u>	велик <u>е</u>	велик <u>і</u>
син <u>ій</u>	син <u>я</u>	син <u>є</u>	син <u>і</u>

У множині прикметники за родами не змінюються. Усі прикметники у множині мають закінчення **-і**.

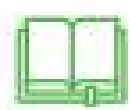
- 5. Придумай три словосполучення з прикметником “весняний”, що стоятиме в різних родах.
- 6. Потренуйся виголошувати й співати фрази з різними інтонаціями.



- Обери одну фразу про весну (можна запозичити з віршів з попереднього уроку або вигадати свою).
- Проспівай її кілька разів на різні мелодії, протестуй швидко й повільну, тиху й гучну, веселу й сумну версії.
- Спробуй промовити цю фразу так, щоб її сенс змінився на протилежний.

Фотомистецтво

1. Прочитай іще один розділ з незвичайної абетки.



Ф – фотографія

За абеткою-енциклопедією Леоніда Ушкалова
“Шевченко від А до Я”

Фотографія – зображення на світлочутливому матеріалі.

1826 року, приблизно тоді, коли дванадцятилітній Шевченко шукав собі в Лисянці й Тарасівці вчителя малювання, у далекій Франції з'явилося небачене “малювання світлом” – фотографія.

Саме цим роком датують славетний “Краєвид з вікна” – перший у світі фотознімок, автором якого був французький **аристократ** і винахідник Жозеф Нісефор Ньєпс.

Мода на фотографії ширилася дуже стрімко. У 1850-х роках чимало любителів фотографії було вже навіть у “степу за безкраїм Уралом”. Так, у червні 1855 року Шевченко писав Брониславові Залеському: “Я не дуже радий, що ти займаєшся тепер фотографією, вона в тебе відбирає зараз багато часу. Це справа хімії та фізики, а тобі, як художнику, це зашкодить. Якою б спокусливою не була фотографія, та все ж таки вона не містить високого прекрасного мистецтва”.

Отже, Шевченко не вважав фотографію за високе мистецтво. Але яка ж це прецікава річ! Недарма поет і сам захопився нею ще на засланні. Однак справа придбання фотообладнання, яке треба було замовляти аж у самій Німеччині, якось не пішла на лад.



● Тема 7. Приховані можливості речей ●

А от після заслання Шевченко, як і дехто з його знайомих художників, міг стати професійним фотографом. **Принаймні** його друзі казали, що ліпшого засобу заробити на шматок хліба годі й шукати. Бути фотографом?! Нізащо! Надто глибоко запала в душу поета думка про те, що фотографія не є високим мистецтвом. От **гравіюра** – то так!

2. Визнач, які твердження істинні, а які – хибні. Яке з речень є судженням? Чи з усіма судженнями варто погоджуватися, навіть якщо ті належать видатним людям?

- ☀ Шевченко вважав фотографію високим мистецтвом.
- ☀ Фотографія не є високим мистецтвом.
- ☀ Фотографія за часів Шевченка була популярною та прибутковою справою.
- ☀ Шевченко не захотів придбати собі фотообладнання.



3. Обери серед запропонованих слів синоніми до слова “фотографія”. Запиши їх, додавши прикметники.

Знімок, пейзаж, кадр, картина, зображення, фільм, світлина, портрет.

4. Прочитайте записані словосполучення. Чи однакові прикметники ви дібрали? Чи однакові в них закінчення?



5. Склади речення із синонімом до слова “фотографія”, яке ти хочеш уживати у своєму мовленні.

● Хованки зі словами ●

У цих словах заховалися інші. Щоб знайти їх, перестав літери.

АРФА

ТІЛО

СМОЛА

МАРШ



Персонаж святкує

Твоя книжка наповнюється новими розділами. Обери одну з ідей і напиши ще одну цікаву оповідку. Міркуючи над сюжетом, можеш скористатися запитаннями-підказками.



Персонаж святкує день народження

- ▶ Скільки років виповнюється персонажеві? Чого він чекає від свята? Кого запрошує? Як готується до події?
- ▶ Що відбувається вранці? Чи всі очікування персонажа справджуються? Якщо ні — як він / вона на це реагує? Чи трапляються якісь сюрпризи? Які гості приходять? Що друзі роблять на вечірці? Які подарунки отримує персонаж? Які емоції вони в нього викликають?
- ▶ Як завершується день? Що персонаж відчуває?

Риб'ячий день народження



Жила собі риба. На свій день народження вона запросила рибу-клоуна, восьминога та дельфіна. Як настав вечір, риба з маленькими хвилюваннями і радістю легла спати. Риба прокинулася і перевірила, чи ніхто не прийшов. Через п'ять хвилин прийшов восьминог і сказав, що інші запізнюються. Вони сіли за стіл, чекаючи на інших, і розмовляли. А ось і всі! Вони подарували подарунки. І сіли за частування. Вони побалювали. Згодом друзі почали прощатися. Риба попрощалася з кожним персонально. І залишилася сама.

● Тема 7. Приховані можливості речей ●

Персонаж готує для когось подарунок

- ▶ Кого персонаж захотів потішити? З якої нагоди?
- ▶ Чи легко йому / їй було придумати, що подарувати?
- ▶ Де персонаж узяв подарунок? Чи виникли якісь складнощі? Як він запакував подарунок?
- ▶ Як він вручав подарунок — просто в руки чи з якоюсь особливою церемонією, сюрпризом? Якою була реакція того, хто отримав цей подарунок?



Зустріч персонажа з Шевченком або іншою видатною особою

- ▶ З ким зустрічається персонаж? За яких обставин?
- ▶ Чи персонаж знає, хто ця особа? Про що вони говорять?
- ▶ Що нового дізнається під час зустрічі видатна особа, а що буде новим для персонажа?
- ▶ Як вони прощаються?

Уживай яскраві слова у своїй розповіді!



принаймні
з'ясувати
неймовірний
перехопити прискіпливо
принагідно
неосяжний заперечив
перезирнулися
сюрприз

Ступені порівняння прикметників

1. Обговоріть, як ви та ваші рідні дізнаєтеся новини й іншу цікаву та важливу інформацію. Згадайте, на яких телеканалах чи сайтах її знаходите.

2. Прочитай повідомлення, яке було опубліковане на сайті новин.

svitdovkola.org/um3/2025/media16



Найбільший у світі портрет Шевченка на висотному будинку в Харкові



Портрет Кобзаря, намальований на житловому сімнадцятиповерховому будинку на проїзді Садовому, 30, увійшов до “Книги рекордів України”. Загальна площа **муралу** склала понад 500 квадратних метрів.

Утілювала ідею в життя творча група Kailas-V. Щоправда на такій високій будівлі художники малювали вперше. Майстри працювали над портретом Кобзаря щонайменше двадцять днів. Доводилося малювати вночі, у світлі ліхтарів. Для створення муралу на стіні багатоповерхівки знадобилося близько 900 балонів аерозольної фарби.

“Ми обрали портрет немолодого Шевченка пензля Івана Крамського, щоб показати всю

Тема 7. Приховані можливості речей

мудрість поета”, – сказала керівниця творчої групи Яна Вовк.

Зареєструвати рекорд “найбільше графіті на фасаді будинку” приїхали представники Національного реєстру рекордів України. Висота малюнка склала 43 метри, ширина – 12 метрів. Творча група впевнена, що це зображення – найбільше у світі.

3. Яку ще інформацію про цей мурал у Харкові тобі хотілося б отримати? Запиши запитання до його авторів.

4. Які слова в тексті написані з великої літери? Чому?

5. Чи є у твоєму населеному пункті мурали чи інші вуличні прикраси? Чи подобаються вони тобі? Що ти знаєш про історію їх створення? Як можеш про це дізнатися?

6. Напишіть новину про те, що вам подобається у вашому населеному пункті, – про площу, вулицю, музей, дерево, будинок, скульптуру, кав'ярню тощо.



7. Чи знаєте ви щось про “Книгу рекордів України” чи “Книгу рекордів Гіннеса”? Якими мають бути речі, аби потрапити туди? Додайте до поданих іменників прикметники і запишіть словосполучення.

Стрибок, рушник, мурал, пісня, автівка, кіно.

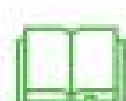


Прикметники можуть виражати різний ступінь вияву певної ознаки. Ці форми прикметників називають **ступенями порівняння**. Утворити їх допомагають суфікси **-ш-**, **-іш-** та префікс **най-**.

Довгий – дов^иший – ^{най}дов^иший.

вищий ступінь найвищий ступінь

Створюємо інфографіку

1. Хай кожен принесе кілька зображень людей.
 Це можуть бути фото, малюнки, репродукції картин. Зберіть їх у спільний колаж.
2. Ознайомся з інфографікою, яка розповідає
 про **еволюцію** портретів.



Еволюція портретів

За книжкою Сьюзан Мартіно “Інфографіка для дітей”

Людам віддавна подобалося милуватися зображеннями власної персони. Саме тому ще з давніх часів митці створювали різноманітні портрети.

Отак малювали фараонів у Стародавньому Єгипті:

- голова обернена в **профіль**;
- груди та плечі, однак, розташовані **анфас**;
- а ноги знов-таки стоять боком.



Давньогрецькі погруддя створювалися згідно з правилом золотого перетину.

Кінчик носа мав розташовуватися точно посередині між бровами та підборіддям.

А уста – на однаковій відстані від носа та підборіддя.

Китайські картини-сувої виконані на шовку чи папері. Вони могли сягати 10 м у довжину і розповідали про звитяжні пригоди.



● Тема 7. Приховані можливості речей ●



Середньовічні портрети королів мали на меті показати пишне вбрання й коштовне оздоблення.

За Вікторіанської доби з'явилися перші фотографії. Робили їх годинами, бо камера-обскура (ящик із дірочкою – перший фотоапарат) швидше знімати просто не могла.



У наш час цифрові фото і селфі роблять переважно за допомогою смартфона. Так можна миттєво поділитися враженнями з друзями та родиною навіть на дуже великій відстані.

3. Чим інфографіка відрізняється від звичайного тексту? Що дає змогу вмістити більший обсяг інформації? Що краще запам'ятовується?
4. Повідомте одне одному про ваші хобі. На аркуші паперу напишіть, що це за хобі, що для нього потрібно, коли ви приділяєте йому час. А на звороті цього аркуша намалюйте інфографіку про це. Обміняйтеся малюнками. Удалося зрозуміти все з інфографіки чи довелося скористатися написаною підказкою?
5. Намалюй свій портрет у давньоєгипетському або давньогрецькому стилі.
6. Влаштуйте одне одному фотосесії, роздрукуйте знімки та почепіть у класі. Створіть влучні підписи до кожного фото, використовуючи прикметники.



Байка

1. Прочитай байку та поміркуй, чому автор написав її не про людей, а про деталі годинника.



Годинникові колеса

Зі збірки Григорія Сковороди “Байки Харківські”

Одне колесо годинникової машини спитало в Другого:

– Скажи мені, а чого ти гойдаєшся не так, як ми, а в інший бік?

– Мене, – відповіло Друге, – так зробив мій майстер, і сим я вам не лише не заважаю, але ще й допомагаю, аби наш годинник мав єдиний шлях по сонячному колу.

Сила. У людей з різними природними нахилами і життєві шляхи різні. Одначе всім один кінець – чесність, лад і любов.



2. Як Григорій Сковорода назвав другу частину байки?

Знайомся: автор



Григорій Сковорода – видатний український філософ і письменник, який жив майже 300 років тому. Він народився 3 грудня 1722 року на Полтавщині. Помер 9 листопада 1794 року.

25 років він провів у мандрах. Побував у різних країнах Європи, однак переважно мандрував Слобідською Україною (сучасні Сумська та Харківська області). Де ти бачив/бачила зображення Григорія Сковороди?

Тема 7. Приховані можливості речей

Байка — невеликий алегоричний твір з мораллю — повчальним висновком. У байці людські чесноти і вади часто подані через образи тварин або речей — це і є алегорія, або іносказання.



3. Прочитай байку давньоримського поета, створену понад 2000 років тому, і згадай казку, яку вона нагадує.

Лис та лелека

Зі збірки Федра “Байки Федра”

Нікому зла не треба учиняти, бо,
як мовить байка, по заслугі матимеш.
Лелеку першим, кажуть, запросив у дім
до себе Лис-облудник і подав йому
рідкої юшки на тарілці з мармуру.
Та скуштувати гість не зміг її ніяк.
Тоді покликав Лиса птах і в глечику
наїдок дав. Любенько сам смакуючи,
вже він дражнив тепер Рудого їжею.
Уздрівши здалеку, як слину Лис ковта,
птах перелітний мовив (щоб почули й ми):
“Хай потерпає й той, хто приклад подає”.



4. Знайди в цій байці “силу”. Навіщо автор повторив головну думку двічі?
5. Чи ти потрапляв / потрапляла в ситуації, про які говорить мораль цих байок?
6. Як ти гадаєш, чи залишаються байки актуальними в сучасному світі?
7. Оберіть мудру думку та спробуйте показати її слухність у байці. Хто стане персонажами: тварини чи речі? Прочитайте ваш твір у класі. Обговоріть ваші роботи.



Добираємо прикметники

1. Згадайте відомі вам казки та мультфільми, де речі жили власним, прихованим від господарів життям.
2. Прочитай уривок та уяви життя самотніх шкарпеток.

Будемо знайомі!

За казковою повістю Галини Вдовиченко
“Ліга непарних шкарпеток”



З нижньої шухлядки прочиненої шафи визирали шкарпетки. Звичайні шкарпетки, лише розпаровані. Усі – по одній, усі – різні.

Синя з діркою там, де великий палець. Біла спортивна з футбольним м'ячем на боці. Тепла зимова, виплетена з вовни. Рожева з двома смужками: блакитною та синьою. Смугаста, наче зебра. Маленька з ведмедиками. Трішки більша з машинкою. І ще кілька інших.

Тим, хто не знає, варто пояснити, що в шкарпеток існує своя класифікація. Старі, досвідчені та грубі, виплетені з вовни, називаються шкарпами. Колишні офісні працівники та спортсмени – це шкарпетони. Шкарпані – шкарпетки жіночого роду. А різний кумедний дріб'язок з дитячими малюнками – це шкарпуки.

Коли за господинею зачинилися двері й у домі стало тихо-тихо, шкарпетки повистрибували на підлогу.

– Браття! Сестри! – вигукнула синя з діркою. Насправді, не вона, а він. Синій-з-Діркою, або ж просто Синій.

– До нас ставляться зневажливо! А хіба ми винні, що пари не маємо? Нас погрожують викинути на смітник! Нам не місце на смітнику!

– Не місце!!! – підхопили всі. – Ми на смітник не хочемо!

– А чого ми хочемо?

– Жити цікаво!

– Бути потрібними!
 – Знайти свою пару!
 – Пробитися до людей! – вигукнув Спортсмен з футбольним м'ячем на боці.

– То що нам залишається робити? – запитав Синій.

– Що? – дружно озвалися всі.

– Об'єднатися! І шукати, шукати всім разом те, що ми загубили, – була відповідь.

Спортсмен почував м'яч на своєму боці.

– Кожна команда, кожне товариство зазвичай має якусь назву. І нам себе варто назвати. Скажімо, “Динамо”... Або “Металург”... Або ж “Карпати”...

– Ми матимемо свою назву, таку, якої ніхто ще не мав – “Ліга непарних шкарпеток”. Ось як! – озвався Синій.



3. Яку спільну мету поставили собі шкарпетки? Як гадаєш, чи вдасться їм реалізувати її?

4. Коли ваш клас діяв як справжня команда? У яких випадках без підтримки друзів не обійтися? Придумайте назву для своєї команди. Чи будуть у ній прикметники?

5. Знайдіть у тексті 4 назви різновидів шкарпеток, до кожної доберіть один влучний прикметник з хмари слів. Намалюйте цих персонажів з підписами та влаштуйте виставку ілюстрацій у класі.

мудрі
 елегантні
 спортивні
 досвідчені
 вишукані
 кумедні
ДІЛОВІ
МИЛІ

Переказуємо пригоди

1. Прочитай, як діяли члени Ліги непарних шкарпеток, коли їхні друзі опинилися у смітнику.

Друзі виручають із халепи

За казковою повістю Галини Вдовиченко
“Ліга непарних шкарпеток”



Час діяти! Шкарпетки вибралися з шухлядки одна за одною. До кухні було далеко. Крихітку залишили в коридорі на варті, а самі рушили до сміття. Зсунули на відрі кришку: так і є! Сидить шкарпеток, дірку набік зіжмакавши, – замислився.

– Ну ж бо, – сказав Спортсмен, – тримайте мене!

І поліз усередину. У нього дружно вчепилася вся компанія. Дотягнувся шкарпеток до Синього, вони зв'язалися до купи вузлом, ще й сіро-білу підхопили.

– Тягніть! – гукнув Спортсмен.

За стінкою голосно засміялася господиня. Шкарпетки застигли, прислухаючись. Ні, усе гаразд.

Синій, опинившись на підлозі, обтрусився, як пес. А сіро-біла, уся в чаїнках, потребувала ретельної чистки.

– Сніжинка! – оглянувши себе, пожартувала сіро-біла.

– Треба занурити Сніжинку у воду, виполоскати її і добре викрутити! – запропонувала Вовняна Шкарпа.

– У яку ж воду занурити? Де ту воду взяти?

● Тема 7. Приховані можливості речей ●

– У Шкарпацьких озерах! – Ведмедик озирнувся до вікна. – Онде одне з них.

Він мав на увазі акваріум, що стояв на підвіконні. Акваріум із чистою водою, водоростями та рибками.

– Ні, – відказала Вовняна Шкарпа. – Рибки чаю не п'ють. Лише воду попсуємо. Гайда до крана з водою!

Кран відкрили гуртом – та й запхали Сніжинку під воду. Вже вона милася-милася, полоскалася-полоскалася. Білою не стала, та хоча б чайнки із себе позмивала. Повставали шкарпетки в раковині двома командами одна навпроти одної. Натягнули Сніжинку між собою, як канат, та й почали викручувати.

– Обережно, – попередила Сніжинка. – Не роздеріть. Викрутили – й бігом до кімнати підхопивши Крихітку.

2. Перекажи уривки, які доводять, що шкарпетки були винахідливими, дружними, сміливими, кмітливими.
3. Вибери з тексту речення, запам'ятай і продиктуй його на парнику / напарниці. Перевірте, чи все правильно.
4. Якщо тебе зацікавили пригоди шкарпеток, прочитай цю книжку до кінця, узявши її в бібліотеці.

●... Знайомся: авторка ●



Галина Вдовиченко – українська журналістка і письменниця. Народилася 21 червня 1959 року на Кольському півострові за полярним колом.

У дитинстві з сім'єю багато переїжджала. Навчалася в школах Івано-Франківська, Надвірної, Рави-Руської. Зараз живе у Львові. Як гадаєш, чи легко було дівчинці змінювати школи?

Твори письменниці дуже популярні, особливо серія про 36 і 6 котів. Чи читав / читала ти книжки цієї серії?

Досліджуємо лічилки

1. Розподіліть прислів'я на 2 групи: ті, які стверджують, що друзям треба допомагати, і ті, які запевняють, що команда може краще впоратися із завданням, ніж одна особа.

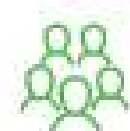


- ☀ Один у полі не воїн.
- ☀ Для милого друга і воли з плуга.
- ☀ У гурті й комар – сила.
- ☀ Коли дихнуть усі люди, то вітер буде.
- ☀ З ким поведешся, від того й наберешся.
- ☀ Без біди друга не пізнаєш.



- Яке прислів'я не потрапило до жодної групи? Про що воно? Чи ти погоджуєшся з ним?

2. Розкажи в групі про ситуацію, яка підтверджує народну мудрість, висловлену в одному з прислів'їв із попереднього завдання. Нехай інші члени групи здогадаються, про яке прислів'я йдеться.



3. Чи легко тобі домовлятися з іншими, коли працюєш у команді? Які складнощі виникають? У яких випадках у пригоді стають лічилки?

4. Прочитай народні лічилки. Чи ти чув / чула такі чи подібні раніше? Як гадаєш, чи існує багато версій однієї й тієї самої лічилки? Чому?

* * *

Котилася торба
з великого горба.
А в тій торбі
хліб-паляниця.
Кому доведеться,
той буде жмуриться.



* * *

Ігдики, цигдики,
цигдики бе.
Абезик, фабезик,
курамане.
Ікіті, тікіті,
гараматікіті,
ац, клац, бац!

● Тема 7. Приховані можливості речей ●

5. Чим особлива друга лічилка? Чи легко було тобі запам'ятати слова, яких не існує в мові? Чому?
6. Спробуй вгадати слова і скласти з ними власну лічилку. Запиши її в зошиті.
7. Прочитай авторські лічилки. Чим вони подібні, а чим відрізняються від народних?



* * *

Слухай, як
лічити слід.
Я – кульбаба,
ти – кульдід.
Я – весна,
а ти – зима.
Був мороз,
тепер нема!

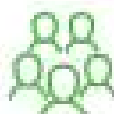
Анатолій Камінчук

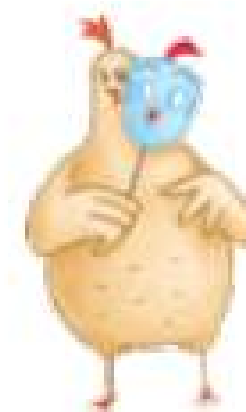


* * *

Джміль,
оса
та бджілка.
От і вся
лічилка!

Варвара Гринько

8.  Пограйте в гру **“Мовчазне повідомлення”**. Лічилкою визначайте, хто має пантомімою показати якесь повідомлення. А потім разом спробуйте здогадатися, що хоче сказати обраний гравець.



● ● ● ● ● Хованки зі словами ● ● ● ● ●

Знайди та випиши в зошит імена, що сховалися в цих словах. З якої літери треба писати власні назви?

ФІЛОСОФІЯ

ТОПОЛЯ

ДОЛЯ

СПІВАНОЧКИ

ВЕСІЛЛЯ

МАКСИМУМ

ПОЛЕГШЕННЯ

ПІРАТ



Театр підколінників

На сцені — ляльки-підколінники! Чи є в тебе самотні шкарпетки? Ти можеш дати їм друге життя, перетворивши на ляльок-акторів! Оберіть разом із друзями твір, який добре вам відомий, розподіліть ролі та зробіть ляльок.



Як зробити ляльки-підколінники

- До підколінника (довгої шкарпетки) потрібного розміру прикріпіть личко та ручки. Найкраще зробити їх об'ємними (з тканини, ниток, пап'є-маше або частин поламаних іграшок), але можуть бути й плоскі паперові.
- Голова має бути невеличкою, щоб підколінник не сповзав.
- Руки персонажів-людей прикріпіть по боках підколінника — так вони зможуть рухатися під час інсценування. Лапи ляльок-тварин природно розташовувати попереду. Не забудьте й про хвостики.
- Ноги можна зробити так само, як і руки, рухомими. Або просто намалювати їх у нижній частині підколінника.



● **Тема 7. Приховані можливості речей** ●**Поради для ляльководів**

- Обирайте однотонний одяг, який не відволікатиме увагу глядачів від ляльки-підколінника.
- Можете керувати однією лялькою або одночасно двома.
- Використовуйте декорації-килимки, адже інакші заважатимуть ляльководам рухатися.
- Щоб “оживити” персонажа, вільно рухайте ногою під час вистави: потрошку під час реплік, активніше (відриваючи від підлоги п’ятку або й усю ступню) для бігу чи показу емоцій. Лялька-підколінник може радіти — ляльковод стрибає, заперечувати — похитує нижньою частиною ноги з боку в бік, думати — малює носочком кола, дружити — близько притуляється до іншої ляльки тощо.

Обговорення вистави

- Після репетиції поміркуйте, у чому особливість театру, де “грають” ноги.
- Покажіть свої вистави іншим групам. Нехай хтось із глядачів фотографує те, що відбувається на сцені. Разом обговоріть театр підколінників. Які вдалі прийоми винайшли різні групи? Розкажіть одне з одному про те, що не вдалося, що було складно.
- Надрукуйте фото вистав і придумайте до них влучні підписи. Запишіть враження від побачених вистав та оформіть фотоальбом або стіннівку про цю подію. Поміркуйте, де краще стіннівку розмістити. Хто її читатиме? Де зберігатиметься фотоальбом? Хто його переглядатиме? Чи буде цікаво вам відкрити його через 5 років?

● Мені сподобався театр підколінників. Зазвичай я соромлюся виходити на сцену. А тут я була за ширмою, а мою ногу ніхто не впізнав.

Згадай перед канікулами

1. Згадай ім'я та прізвище автора одного з творів, прочитаного цієї чверті, та якийсь факт про нього.

2. Роздивися картину Клода Моне "Весна", занурся в неї. Прислухайся до своїх відчуттів. Склади і запиши речення про те, що бачиш на ній, дібравши влучний художній образ.



3. Згадай пораду Чистомовика про прикметники з префіксом *най-*. Добери та запиши по одному такому прикметнику до іменників: "камінь", "озеро", "книжка", "картини".

4. Добери кілька підписів до фото: якщо воно буде розміщене в сімейному альбомі, у стрічці новин в інтернеті, у листі до друга. Постерігай, як змінюється підпис залежно від того, кому адресована інформація.



5. Розіграйте в парі одну із ситуацій.



- Твоя однокласниця витирає дошку сухою ганчіркою.
- Ти дуже розлютився / розлютилася, тому що мама викинула паперовий палац, який ти склеїв / склеїла ще в дитячому садку.



6. Згадай усе, що знаєш про іменник і прикметник. Обери з речень по одному з них і досліди. Відповідай на запитання, рухаючись за стрілками.

- ☀ Руде кошеня грається червоним м'ячем.
- ☀ Смугаста шкарпетка має велику дірку на п'ятці.



Кошеня – хто? – іменник, загальна назва, істота, однина, середній рід, називний відмінок, “кошеня грається”, головний член речення.

Тема 8. Погода

Дієслово

1. Розкажіть одне одному про те, яка погода вам найбільше до душі. Що ви відчуваєте, коли комусь із групи не подобається те, що викликає захоплення у вас? Чи вмієте ви з повагою ставитися до вподобань інших?
2. Прочитай уривки віршів із циклу “Про дівчинку Маринку” Наталі Забіли. Дай відповіді на запитання після них.

Сонячно

– Чи добра погода? –
спитала Маринка.
– На синьому небі
нема ні хмаринки.
Всміхається сонце.
Усе зацвіло.
І ллється у вікна
весняне тепло.
А люди веселі
спішать працювати:
копати городи,
поля засівати,
щоб сил набирались
зернинки малі
у сонцем зігрітій
вологій землі.



Яскраві кульбабки
на луках розквітли,
підводять голівки
до сонця і світла.
На луки зелені
біжить дівтора.
– Хороша погода!
Весела пора!

- Що ти любиш робити теплої днини?

У словах “всміхається”, “ллється” та подібних пиши **-ться**, а вимовляй м’яко й подовжено [ц': а].



Дощ іде

Сьогодні за хмари
сховалося сонце.
Краплинки дощу
стукотять у віконце,
і стежить за ними
Маринка сумна:
– Погана погода! –
зітхає вона.



Та квіти і трави,
ковтаючи воду,
шепочуть зраділо:
– Чудова погода!
Ми хочемо пити,
щоб краще рости,
свіжіш зеленіти,
буйніше цвісти!

- Чому Маринка вважає дощ поганою погодою? Чи змінила б вона свою думку, якби почула слова рослин?

3. Які слова роблять “живими” рослини, дощ, сонце у віршах? Випиши їх. Вони називають предмети, ознаки чи дії?

●..... Пригадай! ●

Дієслово — це частина мови, яка називає дію та відповідає на питання: що робити? що робить? що робитиме? що зробили? та подібні.



що робить?

Сонце всміхається.

●.....

4. Оберіть один із віршів, намалюйте піктограми-підказки і спробуйте розказати його з пам'яті.

●..... Знайомся: авторка ●



Наталя Забіла народилася 5 березня 1903 року в місті Петербурзі в українській родині. Ще дитиною переїхала до України, на Харківщину. Працювала вчителькою і писала твори для дітей. Померла 6 лютого 1985 року. Яких іще письменників-учителів ти знаєш?

Дієслово в реченні



1. Прочитай початок пригоди, що почалася одного звичайного дощового дня.

Маленький гість

За оповіданням Оксани Луцевської “Паперовий кораблик”

Бувають дні такі дощові, що калюжі розливаються одна за одною, і ціле місто стає морем. Шумує, піниться, грає. І це море таке справжнє і надзвичайне, що мені не віриться, що ми живемо в місті без моря. Комусь не подобається дощ. А для мене дощ – саме те! Калюжі – вода. Вода – море. Нехай дощить...

Я тим часом сідаю за стіл і складаю паперові кораблики. Часто я пускаю кораблики в струмки, що стікають

з пагорба. Щоб пливли наввипередки. Або, буває, сідаю в один і пливу собі сам. Замружую очі й уявляю, як попереду мчать блакитні дельфіни. Як вони вистрибують із води. А довкола них галакають мартини.

Сьогодні я вийду в море не сам. А з **бедриком**, моїм другом.

Бедрик із ботанічного саду. Там ми з ним познайомилися. У квітнику неподалік від арки. Він сидів на квітці, яку просила понюхати мама. Спершу понюхав тато, а потім я. Тут бедрик – раз – і сів мені на ніс. Кумедний такий. Дрібний і проворний. Дуже яскравий. На крилах сім цяток. Сім великих чорних горошин. Точно сім! **Я порахував.**

А сьогодні бедрик прилетів до мене вранці. Може, він просто пролітав повз. Але я не вірю. Адже він підлетів аж до мого балкона, я підставив руку, а він сів на палець.



– Бедрику, це ти? – щоб не помилитися, я перерахував цятки. – Таки ти! Заходь у гості! – я випростав долоню і мало не засміявся від лоскоту, коли бедрик по ній поліз.

У небі стало збиратись на дощ. Сині й сірі хмари по волі підпливали ближче до балкона, на якому стояли ми з бедриком.

– Знаєш, – мізкував я, – ти або лети зараз, або можеш надовго застрягнути тут.



Бедрик пурхнув. Але не полетів далеко. Він сів спершу на балконне бильце, тоді – на розквітлий **кал'а́чик** на підвіконні, а потім – на мій стіл.

– Отже, лишаєшся таки, – зрадив я.

Дощ затарабанив і упав зливою на наш балкон, двір, район, аж туди, до ботанічного саду. Бедрик принишк.

– Чи ти злякався? – я підставив долоню. Але цього разу він на неї не пурхнув. Натомість бедрик виліз на квітку калачика і став дивитися у вікно.

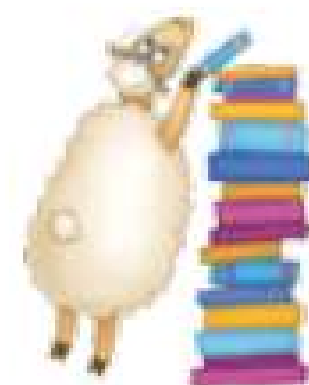
– А-а, я ж тобі казав... – мені здалося, що бедрикові було час летіти. – Хочеш додому?

2. Що тебе здивувало в цьому тексті? Чи можеш здогадатися, хто оповідач – хлопчик чи дівчинка? Що вказує на це?
3. Знайди речення, яке складається лише з дієслів. Завдяки чому стає зрозуміло, про що йдеться? Пригадай, як правильно вимовляти слова, що закінчуються на “-ться”.
4. Випиши з тексту виділені речення. Підкресли в них дієслова. Якими членами речення вони є? А інші слова?
5. Пограйте в гру “Репетиція танцю”. Під час вистав важливо, щоб актори не затуляли одне одного. Коли грає музика, усі довільно танцюють. Коли музика зупиняється, усі мають завмерти у виразній позі. Той, хто рухається, затуляє інших гравців або заважає їм тримати рівновагу, вибуває з гри.



Малюємо ілюстрації

1. Поміркуйте, яким може бути продовження оповідання про хлопчика й бедрика.
2. Прочитай кульмінацію та розв'язку твору.



Подорож

За оповіданням Оксани Луцевської “Паперовий кораблик”

Дощ трохи стихає. Вода дзюрчить. Калюжа до калюжі. І ось воно знову – море.

– Не журися, – кажу до бедрика й починаю майструвати для нас паперового човна. Раз-два. – Го-о-то-во!

Бедрик усе розуміє. Він пурхає на мій палець. Я саджу його в паперовий кораблик, сідаю сам... Мить – нас підхоплює хвиля. Ми в морі.

Бедрик і я пливемо спершу через наш двір. Біля під'їзду з нещодавно пофарбованими лавками. Повз квіткові клумби. І вже тоді через спортивний майданчик і гойдалки ми випливаємо на велику вулицю з каштанами. Море несе повз крамниці й кафе. Бедрик уважно дивиться вперед: де ботанічний сад?

– Ще трохи, – кажу йому. – Не хвилюйся.

Ми пропливаємо біля кущів жасмину. Попід розлогими лапами ялин. Я прикладаю до чола руку. Он-он. Уже зовсім близько до арки. Секунда – і ми біля квітника.

– Ну от... – зітхаю й підхоплюю бедрика на палець. – Удома? – він злітає на квітку і ховається в її чашечці. – Бувай, – я примружую око й заглядаю в чашечку, щоб іще раз побачити бедрика.

Дощ досі накрапає. Дедалі рідше й рідше.



Мілкими калюжами я встигаю повернутися додому. Мені трохи сумно за бедриком. Але я знаю, що він знову прилетить до мене. Сяде на балконне бильце, тоді на квітку калачика на підвіконні, а потім на мій стіл.

А як ні, то я попливу до нього сам. Морем.

3. У який момент оповіді ти відчув / відчула інтерес, у який — сум, у який — захоплення чи радість?

4. Обери фрази, якими можна підбадьорити того, хто засмутився. Знайди, кому сказати їх протягом дня.

– Не журися! Зараз тобі сумно, але згодом усе буде добре.

– Що ти рюмсаєш? Нюні розвісив / розвісила.

– Не хвилюйся. Я можу тобі допомогти?

– Хочеш я побуду поруч?



5. Чи доводилося тобі прощатися з тими, за ким сумувати-меш? Розкажи про це.

6. Намалюйте ілюстрації до твору та влаштуйте виставку.



Чи всі діти зобразили один і той самий епізод? Розташуйте ваші малюнки в послідовності подій твору.

●●●●● Знайомся: авторка ●



Оксана Луцевська – авторка книжок для дітей різного віку, дослідниця дитячої літератури. А ще вона очолює клуб із читання цікавих книжок англійською мовою і проводить онлайн-зустрічі зі своїми читачами.

Народилася 17 лютого 1982 року в місті Тальному Черкаської області. Нині живе за кордоном.

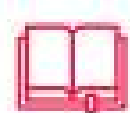
Чи хотілося б тобі поспілкуватися з авторкою? Про що?

Створюємо прогноз погоди

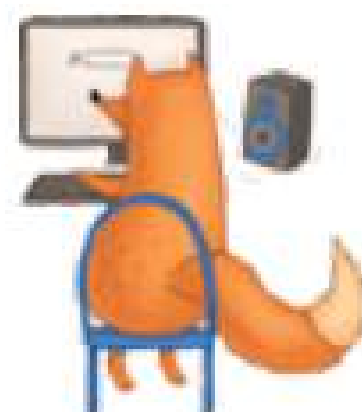
1. Подивіться прогноз погоди.



svitdovkola.org/um3/2025/media17



Обговоріть особливості такого повідомлення і прочитайте вірш.



Мамина робота

Вовина мама працює в буфеті,
Вові з роботи приносить котлети.
Вітьчина мама працює в таксі –
в них на таксі всюди їздять усі.
Васина мама торти випікає –
Вася щодня ті торти наминає...



Ні, я не заздрю, бо мама в торбинці
теж мені носить цікаві гостинці...
Мама працює в “Прогнозі погоди”.
Мама приносить з роботи пригоди.
В неї у сумці – вітри і морози,
хмари, тумани, сніги або грози.
Щойно ми всі уночі засинаєм –
все те із сумки у дім виринає.

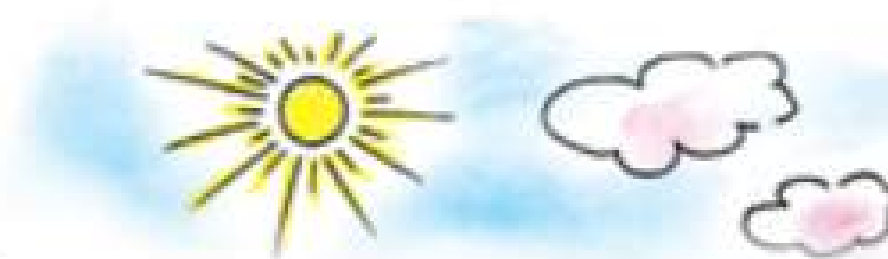
Наш коридор застилають тумани,
грози гримлять, мов сердиті вулкани.
Серед вітальні вгніздилася хмара –
сіра, кудлата, неначе примара.
То якось був навіть смерч прокотився –
кіт на підлозі мов дзиґа крутився.



То в нас дощі лупотять по паркету,
то ожеледиця під туалетом,
я вже мовчу про обидва балкони:
там – **атмосфёрні фронті** і **циклони**...

Та непогоди у нас не буває:
мама сама нам, як сонечко, сяє!

Сашко Дерманський



2. Чи вдалося тобі уявити всі ці погодні катаклізми у квартирі? Які емоції викликав їх опис у вірші?
3. Випиши з вірша всі “погодні” слова та словосполучення в зошит, намалюй біля них відповідні піктограми.



тумани



сонечко



грози



дощі

4. Опиши за допомогою “погодних” слів чийсь гарний чи поганий настрій.
5. Знайди в тексті спільнокореневі слова до слів: “вологий”, “вітряний”, “цікавить”, “сніговик”, “сердиться”, “гніздо”. Запиши слова парами та познач корені. Визнач частини мови. Зроби висновок, чи можуть спільнокореневі слова бути різними частинами мови.
6. Спробуйте себе в ролі телеведучих. Вигадайте й напишіть прогноз погоди для весняного дня. Потренуйтеся проголошувати його. Коли один з пари виступає, інший має уважно слухати, а потім дати поради.



● ● ● ● ● Хованки зі словами ●

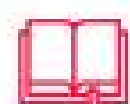
Знайди “погодні” слова, які заховалися в реченнях. Склади з ними свої речення і запиши їх у зошит.

- ☀ Продовжимо розмову завтра.
- ☀ Патисон – це такий овоч, схожий на дзигу.
- ☀ Ярина притулила кошеня до щоки.
- ☀ Мама дала Славі термометр.



Часи дієслів

1. Розкажіть одне одному про своїх домашніх улюбленців.
 Які вони мають звички? Чи реагують на зміни погоди?
2. Прочитай уривок із повісті, здогадайся, хто веде оповідь.



На сторожі

За повістю Джемері Стронга
“Розшукується ракета на чотирьох лапах”



Пиріжки!

Моєї вини тут немає. Я просто стрибала собі у фургончику, оце й усе. А що ж тут такого? Якщо вже на те пішло, від мене було багато користі. Тревор Двоногий (тобто той хлопець, який мав би нібито опікуватися мною) кудись повівся. Він завжди отак зникає, а потім бере й губиться. Його було б варто тримати на повідку. А коли Тревор губиться, він починає шукати мене: “Стрілко? Стрілко!”. І що мені робити? Я Ж ТО ЗНАЮ, ДЕ Я Є, ЦЕ ВІН ЗАГУБИВСЯ!

Отож-бо Тревор, як завжди, зник, залишивши мене напризволяще. Я собі дріботіла, принохуючись, а там стояв отой фургончик з відчиненими дверцятами, то я й зазирнула в нього, і знаєте що? Там було повно пиріжків і булочок із сосисками. Моїх улюблених!

І я тоді подумала: “Гмм, і хто ж то залишив отак усі ці пиріжки? Та ж будь-кому їх легко поцупити”.

Річ у тому, що я завжди уявляла себе супер розумною собакою-сторожем, тільки ніколи не мала нагоди це продемонструвати.

Я була б **екстраординарною** сторожовою собакою, яка володіла б, мабуть, екстраординарною силою і мала



б екстраординарне ім'я. Я б називала себе Собакою Сто-
рожкий Струдель.

СТОРОЖКИЙ – це слово звучить круто, а СТРУДЕЛЬ –
бо я люблю їсти струдлі. Ну і СОБАКА – бо я собака.

Але з того Тревора користі, як з козла молока. Він ні-
коли не дає мені нічого сторожити.

Отож я стояла там, найсупер дуперовіша у світі сторо-
жова собака, а прямо переді мною, мало не торкаючись
мого носа й мало-мало-мало не залазячи мені до рота,
лежали всі ці пиріжки і булочки. Я майже чула, як вони
мені гукали: “Гей, це ж ми, цілісінька купа гарних пиріж-
ків, що їх можна поцупити!”.

Дурні пиріжки! Тож я подумала: “Гаразд, я стану Со-
бакою Сторожкий Струдель, залізу в цей фургончик і їх
оберігатиму”.

Переклад з англійської Віктора Морозова

3. Як гадаєш, чим закінчилася пригода у фургоні?
4. Чи цікаво було зазирнути в собачі думки? Що тебе насмі-
шило? Прочитай ці уривки вголос. Яка має бути інтонація?
5. Поспостерігайте, як змінюється дієслово в реченнях.

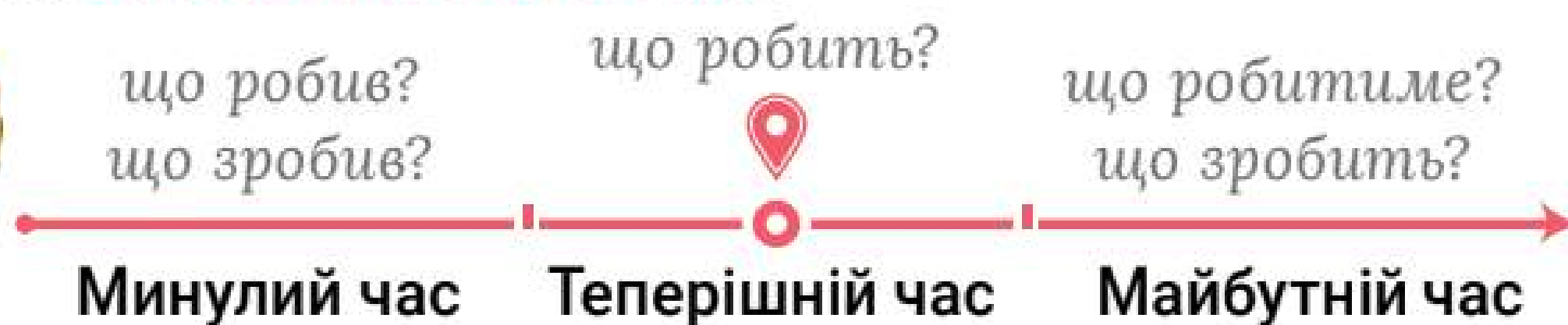


Чим ці речення відрізняються одне від одного?

- ☀ Стрілка оберігала пиріжки.
- ☀ Стрілка оберігає пиріжки.
- ☀ Стрілка оберігатиме пиріжки.



Дієслова **змінюються за часами**.



6. Запиши свої речення про Стрілку в трьох часах.

Досліджуємо часи дієслів

1. Напишіть коротку розповідь від імені собаки про якусь подію. Прочитайте її іншій групі.
2. Прочитай назву твору та уривків. Кого так лагідно називає авторка?

Усміхаки

За книжкою Лариси Денисенко



Собака – велике щастя, справжній друг, але й велика відповідальність. Ти для нього – людина, яка може фактично все. Ти – наче велетень чи фея з казки.

Підбираки

Майже всі собаки – підбираки. Складно уявити, що саме може зацікавити твого підбирайлика: бо це геть усе. Тобі б і на думку не спало таке підібрати!

Дохла пташка, кістка, різні корки та шкаралупки, риб'ячі голови і луска, насіння, камінці, пісок, лушпиння, пакет із недоїдками, льодяники та гумки, котяча їжа, яку часто залишають котикам-безхатченкам, хліб і каша, що хтось їх кинув для птахів, і ще, і ще, і ще... Різні смердючі, гидотні, бридкі та небезпечні штуки. Цуцик усе це може проковтнути нараз. Тому дуже важливо за ним уважно наглядати і привчати до команди “фу!”. Голос для “фу” має бути конкретний, загрозливий і суворий.

Придбай підбираці намордника. Вони є різні: шкіряні, конопляні, брезентові. До намордника собаку варто привчати в будь-якому разі, тому краще розпочати раніше. Правда, для деяких порід собак знайти намордник –

справжнісінький квест, бо таких фактично немає. Наприклад, це стосується бульдожків, мопсиків і пекінесів.

Непідбігаки

Коли цуцику засмакує прогулянка й вулиця, ігри та інші заняття надворі, він може перестати звертати на тебе увагу, а податися щось досліджувати, шукати, намагатися підібрати, почати відстрибувати від тебе й відмовлятися підходити.



Песик може перетворитися на малого непідбігаку. Часто це просто бісить, ти кричиш: “Люк, Люк!” – і воно тебе чує, позирає на тебе, але не підходить. Тому важливо привчати малюка до команди “до мене”. Ти можеш плескати по своїй нозі чи в долоні, свистіти у свисток або, якщо вмієш, губами чи пальцями. Не думай, що цуцик робитиме все, що тобі заманеться. Його довіра й послух – це результат твоєї щоденної роботи.

3. Як гадаєш, цей текст художній чи науково-популярний?
4. Випиши будь-які три корисні поради господарям песиків, які ти знайшов / знайшла в цих уривках.
5. Знайди в тексті синоніми до слів: “з’їсти”, “сердить”, “піти”, “купи”, “вигадай”, “сподобається”, “захочеться”. Запиши дієслова-синоніми парами. Усно заміни слова в реченнях тексту синонімами. Який варіант більше до вподоби?
6. Спиши речення, підкресли дієслова та визнач час.



- ☀ Учора ми купили намордник для Люка.
- ☀ Арчі часто тікає в кущі.
- ☀ Завтра моя Моніка тренуватиметься в школі для собак.

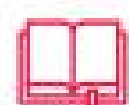
Вірші про песиків та котиків

1. Організуйте дискусію на тему “Хто кращі домашні улюбленці: котики чи песики?”.



- Об'єднайтеся у дві групи: котолюбів та песиколюбів.
- За 10 хвилин кожна група має записати 5–10 приємних речей, які дарує їм спілкування з твариною, та 3 неприємні речі, які дратують в улюбленцеві опонентів.
- Потім нехай кожна команда влаштує презентацію і прокоментує 3 твердження від іншої команди. Під час дискусії зберігайте повагу одне до одного та спокій.

2. Прочитай вірші про чотирилапих друзів.



Собаче листування

Пес до пса
написав:
“У тебе, псе,
добре все?
Бо в мене в будці
миші шкребуться”.



Відписав
пес до пса:
“У мене, псе,
чудово все.
Тобі ж, небоже,
кіт допоможе”.

Іван Андрусяк

Котяча справа

Як почуєш за вікном
нявкіт серед ночі –
не лякайся, друже мій,
не розплющуй очі.
Хай вони собі кричать
чи “ганьба”, чи “слава”,
не втручайся ти до них –
то котяча справа!



Іван Андрусяк

* * *

Чорний кіт **рихту́вався**
 перебігти мені дорогу.
 Але я перебігла перша.
 Чорний кіт зажурився:
 тепер його, мабуть,
 спіткає невдача.

Марина Павленко



Котище

По дашку повзе котище.
 Вище! Вище! Вище! Вище!
 Йде гроза усіх пташок.
 Скоро зробить він стрибок!
 Ще й стирчить трубою хвіст –
 зараз всіх він вас поїсть!
 Щойно скочив він на дах,
 як узяв котяру страх.
 Все згори таке мале,
 аж стає від того зле.
 “Ой, зніміть мене, мур-мяу,
 я ж маленьке кошеня-у!!!”

Мар'яна Савка



3. У якому вірші нам стає шкода кота? У якому йдеться про звичку котів нявчати по ночах? У якому вірші немає рими? У якому вірші є звертання? У якому найбільше варіантів, як можна назвати кота? У якому йдеться про народну прикмету, яку саме? У якому вірші ми чуємо нявкіт?
4. Згадай якусь милу звичку котика чи песика або цікаву ситуацію з ними та напиши про це вірш.





Ляльковий театр

На сцену запрошуються котики та песики!
Зробіть картонні ляльки та інсценуйте вірші,
що на попередніх сторінках, або власні.



..... Майстерня лялькаря●



Картонні ляльки

Підготуй: дві картонні трубки від рулонів туалетного паперу, кольорові фломастери або чорний маркер, ножиці.

Котик

- Зігни картонну трубку, як показано на фото.



Песик

- З двох боків зроби по два надрізи приблизно на глибину 2-3 см завдовжки на відстані близько 0,5 см. Трохи заокругли кінці — це будуть вушка.
- Загни голову песика з обох боків, як на фото.



Тема 8. Погода

- За допомогою маркера або фломастерів намалюй мордочки, плямки та лапки тваринок. Песика можна домалювати кісточку в лапі та зробити невеликий хвостик (так, як вушка).
- Усе! Можна надівати ляльки на пальці й “виводити” на сцену.



-  Потренуйтеся вести кото-собачі розмови, розігравши дражнилки Ігоря Січовика. Яким голосом треба викрикувати дражнилку? Чому деякі люди й тварини люблять дражнитися? А ти любиш так робити? А щоб тебе дражнили?



Усі собаки, знаємо,
повсюди ходять зграями.
Ми ж по одинці ходимо,
собак за носа водимо!

Гей ви, киці і коти,
всі ви сестри і брати.
Хоч сміливі дуже, та
боїтесь свого хвоста!



Написання “не” з дієсловами

1. Розкажіть, коли у вас удома панує “сонячна погода”, а коли насувається гроза. Що має робити кожен член родини, аби вдома була “гарна погода”?
2. Прочитай початок казки про звичку, яка може зіпсувати стосунки з іншими людьми.

Погана звичка

За українською народною казкою “Язиката Хвеська”

Нема гірше од тої людини, що не вміє язика за зубами вдержати. Тільки що почує, зараз уже й задзвонить по всьому селу, і ото вже всі про те знають, чого не треба нікому знати.

От були собі чоловік і жінка – Петро і Хвеська. І гарна б жінка була Хвеська, усім гарна, та тільки на язык швидка. Що не скаже їй чоловік, усе своїм довгим язиком розплеще. Просто хоч нічого їй не кажи! Уже її чоловік і прохав, і вмовляв, і сердився – нічого не допомагає!

От раз поїхав Петро орати та й виорав гроші, скарб. І дума він: “Як довідається **еконóм**, то відніме. А довідається неминуче, бо від Хвеськи не сховаєшся, вона по всьому селу рознесе. Що його робити?”

Думав, думав бідолаха та й надумав: “Треба, – каже, – одучити її од такої поганої звички. Та й гроші щоб не пропали”.

Ото взяв він ті гроші, привіз їх додому, заховав, а жінці нічого не каже.



3. Як реагував Петро на ваду характеру своєї дружини? Чому її балакучість була поганою звичкою? Чи траплялися тобі ситуації, коли було важко втримати язик за зубами? Якими трьома образними висловами у цьому уривку замінене слово “розповідь”?
4. Знайди в тексті та випиши три дієслова, перед якими стоїть слово “не”. Зроби висновок, як писати “не” з дієсловами.

“Не” з дієсловами пишеться окремо.

Не забудь! Не пиши ці слова разом!



5. Зробіть плакат із 5 правилами, які допоможуть вам підтримувати “гарну погоду” в класі. Кожне речення починайте зі слова “не”. Можете обрати дієслова з підказки або придумати власні.



Підказка: спати, слухати, заважати, говорити, дружити, працювати, перебивати, кричати, сваритися, сміятися.

6. Потренуйтеся показувати настрої різних персонажів.



- Запишіть на окремих аркушиках різні прикметники (наприклад: схвильований, втомлений, жадібний тощо). А на інших — іменники, назви істот (наприклад: Петро, Хвеська, собачка Стрілка).
- Складіть аркушики у два капелюхи. Витягайте пару з прикметника та іменника і протягом 30 секунд показуйте, як поводить себе цей персонаж.
- Наприкінці обговоріть, який образ був найправдоподібнішим, найкумеднішим, найскладнішим.

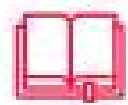


Добираємо спільнокореневі слова

1. Поміркуйте, що міг би зробити Петро, аби економ не дізнався про скарб.



2. Прочитай продовження казки.



Оце диво!

За українською народною казкою “Язиката Хвеська”

Другого дня Петро купив на базарі бубликів і зайця, а вертаючись, повернув до річки та витяг з **вєрші** рибу, а зайця поклав у вершу.

Тоді рибу порозкидав у лісі попід кущами, а бублики почіпляв на груші. Тоді вертається додому, пообідали з жінкою, от він і каже їй:

– Жінко, а ходімо в ліс, пошукаємо, чи не приткнулась там риба, то позбираємо!

– Що ти, чоловіче, здурів? Хіба ж буває в лісі риба?

– Авжеж, буває, – каже Петро, – ось ходім лиш!

Хвеська не вірить, а все ж пішла. Коли так: то під тим, то під тим кущем лежить риба.

– Оце диво! – говорить вона. – І родилася, і хрестилася, а такого дива не бачила.

– Ну, добре, – каже Петро, – ходім лишень до річки, чи не піймався часом заєць у вершу!

– Тю на тебе, чоловіче! Чи ти не здурів? – каже Хвеська.

– Ти й риби в лісі не бачила, а є ж! Ходім лиш!

Пішли... Виходять на узлісся, аж стоїть груша, і на ній бубликів рясно. Хвеська кричить:

– Чоловіче, чоловіче! Чи бачиш? Бублики на груші!

– Так то, мабуть, бубликова хмара йшла та й зачепила ліс, оце й zostалися бублики.

– Нум же, чоловіче, струшувати!

Струсили, ідуть до річки. Витягли вершу, аж у ній заєць.

– Ох ти ж моя ненько! – аж скрикнула Хвеська. – Заєць у верші! І родилась, і хрестилась, такого не бачила.

– Це ще нічого, – каже Петро. – От що диво – я сьогодні й гроші знайшов.

– Йо?!

– Їй-бо знайшов!

– Отепер будемо ми багаті!

– Будемо, – каже чоловік, – та не дуже, бо як економ довідається, то зараз одніме.

– От! – каже жінка. – А як же він довідається? Щоб мені те та се – я нікому не скажу!



3. Які риси характеру допомогли чоловікові придумати такий вихід із ситуації?

4. Потренуйтеся читати розмову подружжя в ролях з відповідними інтонаціями. Запросіть іншу пару послухати.

5. Випиши з уривка по два дієслова теперішнього, минулого і майбутнього часу. Виділи закінчення. Поспостерігай, у якому часі можна визначити рід.

6. Знайди в тексті та випиши парами спільнокореневі слова до слів: “рибалити”, “лісник”, “чоловічий”. У якому слові відбувається зміна приголосного в корені?

7. Обери, як краще реагувати, коли хтось говорить щось неправдоподібне. Додай власні ідеї.

– Тю на тебе!

– Це не схоже на правду.

– Ти, мабуть, вигадуєш.

– Щось я не йму тобі віри.



8. Придумайте і запишіть ще кілька небувальщин, які міг би підлаштувати Петро.

Дієслова-синоніми

1. Як гадаєте, чи втримається Хвеська від розпатякування новини про скарб? Чому ви так вважаєте?
2. Прочитай кульмінацію та розв'язку казки.

Коли це було?

За українською народною казкою “Язиката Хвеська”



Ото Хвеська не каже нічого про ті гроші день чи два, а далі не втерпіла – як-таки про своє щастя не розказати? І побігла до куми Меланки. Прибігла, “добридень” сказала, сіла. Сидить, от-от хочеться сказати, та боїться. А далі:

– Та не знаю, як і казати, бо це діло таке, що нікому, нікому не велів чоловік казати!

Та й давай пошепки про ті гроші.

Тільки Хвеська з хати, а Меланка до куми Пріськи:

– Ох, кумочко, чи ви чули?..

Отак чутка про Петрові гроші по селу й розлетілась. День чи два поминуло – кличуть Петра в контору, до економа. Той на його:

– Кажи, такий-сякий, знайшов гроші?

– Ні, – каже Петро, – не знаходив.

– Як не знаходив? Адже твоя жінка каже!

– Моя жінка несповна розуму, то вона чого й на світі нема наплете!

– А так чи не так! – каже економ. – Покликать сюди жінку!

Приводять Хвеську, економ питає:

– Знайшов твій чоловік гроші?

– Знайшов, – каже, – паночку, знайшов!



– А ви спитайте її, пане, коли се було, – каже Петро.

– А коли се було? – питається економ.

– Еге! Що! Тепер уже не одбрешешся! Саме тоді й було, як ми рибу в лісі збирали, і бубликова хмара йшла, і в лісі бубликів ми натрусили, і у вершу заєць піймався.

Подумав пан: “І справді дурна”. Узяв та й відпустив.

От ідуть вони вдвох, Хвеська і Петро, він собі сміється з-під вуса, а вона й носа похнюпила, розчовпала, що вклепалася. Прийшли додому, вона в плач:

– Так ти, – каже, – мене підвів!

– Хвесько, жінко моя люба, – каже Петро, – не я тебе підвів, ти сама себе підвела! От не ляпай ніколи по-дурному язиком, то й нічого не буде. А тепер не сердься, та давай помиримся.

Ото й помирились, живуть та гроші витрачають. А Хвеська бачить, що лихо багато балакати, та й знишкла.

3. Як Петро зміг обернути ваду Хвеськи на користь?

4. Що означають вислови: “розчовпала, що вклепалася”, “та й знишкла”, “не ляпай язиком”?

●●●● Ось як можна ще сказати! ●●●●

До слова **“говорити”** в українській мові є понад 100 синонімів! Щоразу обирай влучне слово!

Мовити, казати, балакати, розмовляти, гомоніти,
лепетати, плести, ляпати, розпатякувати,
теревенити, оповідати, тараторити, торочити,
шепотіти, горланити.



5. Які з цих синонімів траплялися тобі в казці? Склади і запиши речення з трьома з них.

6. Обговоріть, як варто чинити, коли знаходиш щось, що тобі не належить.



Частка

1. Чи знаєте ви, що таке “толока”? Чи брали колись у ній участь?
2. Прочитай початок оповідання.



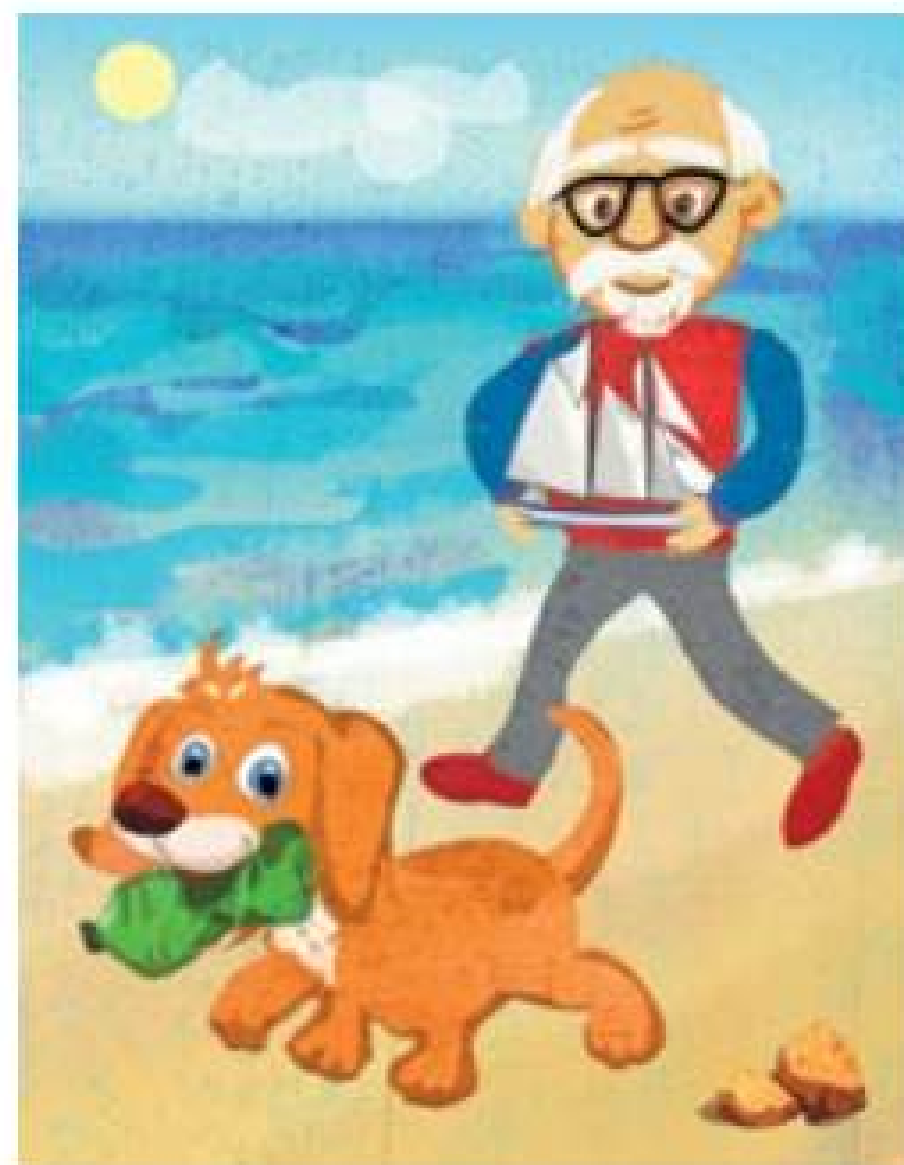
Дідусь і пес

За оповіданням Катерини Єгорушкіної “Арчі”

На березі моря в простій хатині жив дідусь. Його одяг трохи вицвів на сонці, а очі були світло-бірюзовими, як море в спеку. Уранці дідусь майстрував моделі вітрильників, а по обіді виносив їх на сувенірний базарчик біля пляжу.

Діти його часто обступали й розпитували:

- Що за герб на цьому кораблі?
- А цей піратський вітрильник справді плаває?



Між дідусевих вітрильників були різні: з білосніжними, блакитними та червоними вітрилами; з однією та кількома щоглами. На декотрих вітрилах й троси були геть новенькі, на інших – пошарпані: так, начебто вони не раз зазнали бурі й шторму.

- Між туристів завжди знайдеться шанувальник пригод... – казав дідусь, поплескуючи по спині свого пса Арчі.
- Гав! – схвально відповідав пес і біг у справах.

Арчі був напрочуд діловим псом. Колись дідусь навчив його збирати пластикові пляшки, і тепер Арчі мав повно роботи: то смітник переповнився і вітер порозносив пляшки довкола, то туристи приїхали невиховані... Арчі навіть навчився виловлювати пляшки з моря! Щоправда, він трохи боявся медуз...

Місцеві вже звикли бачити пса, який кудись заклопотано поспішав зі сміттям у зубах. Туристи часом пригощали Арчі пиріжками з м'ясом, а діти допомагали шукати пластикові кришечки в піску.

Пес страшенно любив гратися з малюками!

Особливо заприятелював із дівчинкою Надійкою, яка приїхала до бабусі на все літо. Разом вони складали з кришечок височезні піраміди, а потім умить руйнували їх.

Упродовж дня Арчі зносив свої скарби на дідусеве подвір'я, і надвечір там збиралася чимала гірка.

– Оце так улов! – казав дідусь, уможовчуючись на свій ослінчик.

– Гав-ав! – радісно скавчав у відповідь Арчі.

Вочевидь, він пишався своєю роботою...

Дідусь відкручував кольорові кришечки і складав у пакет, витискав із пляшок повітря і трамбував їх у мішок.

Рано-вранці дідусь віз увесь той пластиковий улов до пункту сортування сміття. Там уже ніхто не дивувався, що майже все мало сліди собачих зубів.

Арчі був місцевим героєм!

3. Чи вдалося тобі уявити дідуса та його поробки? Що допомогло тобі в цьому? Чи є в тексті опис Арчі? Розкажи, який вигляд він має на ілюстрації. Чому Арчі був місцевим героєм?

4. Порівняй два речення. Яке слово змінює зміст?

☀ Песик боїться медуз.

☀ Песик не боїться медуз.

Частка — це службове слово, яке додає реченню додаткове значення.

Не, ж, якраз, лише, просто, нехай.

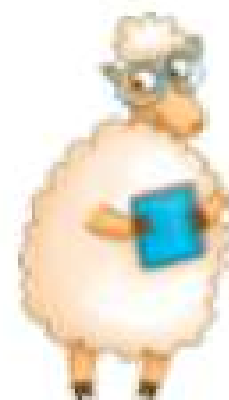


Прийменник

1. Поділіться одне з одним інформацією, яку ви знаєте про збирання вторинної сировини та сортування сміття.
2. Прочитай фінал оповідання.

Добра справа

За оповіданням Катерини Єгорушкіної "Арчі"



Та одного дня трапилася халепка. Арчі поспішав у своїх справах і не помітив, як наступив на гостре скло. Кров зацебеніла струмочком, і пес голосно заскавчав від сильного болю... Кілька днів він пролежав коло буди з перев'язаною лапою. Дідусь лікував і підбадьорював Арчі, а Надійка намагалася розважати своїми розповідями. Та пес сумував, поглядаючи в бік моря.



Одного разу, коли Арчі уже впевненіше ступав на поранену лапу, дідусь змовницьки підморгнув йому:

– Ходімо, щось тобі покажу.

Пес підвів вуха і, наче про щось здогадуючись, слухняно пошкунтильгав у бік узбережжя.

– Арчі! Привіт! – вибігла назустріч Надійка. – А глянь-но, що ми вигадали! – і вона кивнула на плакат. – Це діти намалювали!

На плакаті було зображено Арчі з пластиковою пляшкою в зубах.

Під малюнком яскріли великі літери: "Допоможи Арчі сортувати сміття!". Поруч із плакатом стояли місткі контейнери, на яких було приклеєно скотчем паперову обгортку з-під шоколаду, шматочок скла, відполірованого морем, пластикову пляшку та шкірочку від кавуна.

– Тепер тобі допомагатимуть усі! – усміхнулася Надійка, приязно скубнувши Арчі за вухо. Діти дружно закивали головами.

– Гав! – песик притулився мокрим носом до Надійчиної руки.

Він був щасливим.

– Бачиш, друже, – мовив дідусь, – ти надихнув людей дбати про світ, подарований нам Творцем.



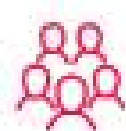
3. Як гадаєш, чому Арчі так любив свою роботу? Що він відчував, коли не зміг виконувати її? Чому люди надихнулися прикладом пса? Чи важливо сортувати сміття? Чому?
4. Продовж речення про події, описані в тексті. Запиши їх.
 ☀ На пляжі... ☀ У Арчі... ☀ Поруч із плакатом...
5. Обведи службові слова в реченнях із завдання 4. Яку роль вони виконують?



Прийменник – службова частина мови, яка виражає залежність одного слова від іншого.

Поруч, за, на, у, по, при, від ...

6. Склади і запиши речення, використовуючи прийменники.
7. Чи сортуєте ви сміття в класі та вдома? Якщо ні – поміркуй, що потрібно для цього зробити.
8. Облаштуйте у класній кімнаті куточок сортування сміття. Підготуйте мотиваційно-інструкційний плакат і контейнери. Дізнайтеся, де приймають сміття на переробку, та домовтеся, як передаватимете туди наповнені контейнери.



Сполучник

1. Які складності з сортуванням сміття можуть виникнути у вашому класі? Поміркуйте про те, як їх уникнути.
2. Прочитай розділ із “Книжки про сміття” та дізнайся, як іще можна подбати про довкілля.



Нуль відходів

За “Книжкою про сміття” Галини Ткачук

Zero waste, тобто нуль відходів, – це міжнародний антисміттевий рух, який закликає боротися зі сміттям найдієвішим способом – просто припинити його створювати.

Беа Джонсон – одна з найвідоміших у світі екоактивісток говорить про такі 5R в основі Zero waste:



1. **Refuse** (відмовлятися). Відмовся від того, чого насправді не потребуєш.



2. **Reduce** (зменшувати). Розумно скороти споживання того, що тобі потрібно.



3. **Reuse** (використовувати повторно). Використовуй багаторазові речі, уникаючи одноразових.



4. **Recycle** (переробляти). Здавай на переробку те, що стало непридатним для використання.



5. **Rot** (розкладатися). Компостуй.

Нестворення сміття передбачає відповідний стиль життя. Адже, щоб не викидати щодня безліч пакетів та одноразових стаканчиків, треба змінити свої щоденні звички.



Перше, що можна зробити, – не купувати поліетилєнових пакетів. Ті, хто не хоче створювати сміття, роблять усе можливе, щоб таких паківань уникати:

а) беруть із собою екторбу, звичайну сумку чи рюкзак;
б) овочі та фрукти кладуть у менші торбинки, щоб не використовувати маленьких пакетів, які дуже скоро доведеться викинути;

в) купують товари на вагу (у багатьох супермаркетах, крамничках і, звісно ж, на базарах можна купити цукор, борошно, крупи, печиво, різні горішки на вагу у власний мішечок чи контейнер);

г) перш ніж придбати що-небудь, обмірковують, чи й справді їм необхідна ця річ. Особливо, якщо це предмет із пластику або іншого матеріалу, який довго розкладається.

3. Який спосіб боротьби зі сміттям названий у цьому тексті найдієвішим? Чому спосіб Беа Джонсон називається 5R? Які свої звички тобі захотілося змінити після читання?
4. Розглянь екологічні пам'ятки. Знайди в кожній службове слово, яке допомагає з'єднувати слова.

Сортуй та компостуй.

Купуй, але розумно.



Сполучник – це службова частина мови, яка служить для зв'язку слів.

Та, і, але, бо, адже ...

5. Зроби для своєї родини пам'ятку з однією порадою, яка допоможе дбати про довкілля.





Письменницький майстер-клас

За книжкою Тані Стус “Письмонавтика.
Курс літературної творчості для дітей”



Сьогодні ти писатимеш фінальний розділ своєї книжки. Про що він буде?

Про те, як персонаж переживає дощову днину?

Чи про те, як він / вона бореться зі сміттям?

А може, про стосунки у його / її родині?

Обирай будь-яку ідею та берися до роботи.

- Пам'ятай: багатослівність вадить. Показуй читачам картинку не описами, а деталями, учинками героїв, діалогами.
- Щоби передавати дію, уникай дієслів-процесів на кшталт: “подумав”, “сказав”, “вийшов”. Напишеш “гепнули двері” — і в уяві виростає ціла картинка про емоції людини. А напишеш “вона зайшла” — і, крім “зайшла”, зрозуміло тільки те, що це була жінка.

уявляю ►

відчуваю ►

- Щоб створити “гачки”, за які чіплятиметься уява читача, візьми за основу “колесо життя”. Чи все є у твоїй оповіді?



- Поміркуй, чи можна у твоєму тексті замінити деякі описи на фрази з деталями про запах, колір, дотик. Поспостерігай, як від цього змінюється оповідка.

Читання книжок

- Улаштуйте читання ваших книжок у своєму або в інших класах.
- Обери зі своєї книжки розділ, який тобі найбільше подобається або який, на твою думку, зацікавить аудиторію. Чи той самий розділ ти обереш для однокласників та учнів 1 класу? Чому?
- Потренуйся вдома читати цей розділ. Де варто зробити паузу для інтриги? Де читати особливим голосом? Додай здивовані, грізні або знущальні інтонації, якщо цього потребує сюжет.
- Перш ніж почати читання, розкажи трохи слухачам про свого персонажа, покажи ілюстрації з книжки.
- Прочитавши розділ, можеш спитати, чи є в слухачів коментарі та запитання.
- Якщо тобі сподобалося писати книжку, продовжуй на канікулах! А в 4 класі здивуєш друзів новим томом пригод свого персонажа — нинішнього або нового.



Бажаю тобі творчих успіхів!

Тема 9. Я — людина

Змагання з правопису

1. Порадьтеся та визначте три найважливіші для людини риси. Запишіть їх гарним шрифтом на аркушах і почепіть у класі. Чи є риса, яку обрали всі групи?
2. Подивися буктрейлер про повість, уривки з якої читатимеш.
svitdovkola.org/um3/2025/media18
3. Прочитай фрагмент повісті про американських третьокласників.



Як писати слово “знаменитий”?

За повістю Меган МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”



У звичайнісінький четвер Джуді Муді, як завжди, у доброму гуморі заходила до свого 3-Т класу. Джуді сіла на своє місце — за першу парту, через прохід від Френка Перла.

— Слухай, ти бачила Джесіку Фінч? — тихо спитав Френк. — Вона сьогодні в короні.

Джуді повернулася, щоб подивитися на Джесіку, а потім зашепотіла до Френка:

— А як на мене, вона має дурнуватий вигляд, — сказала

Джуді, хоча насправді замилювалася блискучими самоцвітами, схожими на рубіни.

— А це справжні рубіни? — запитала вона Джесіку.

— Це прикраса до мого костюма. Я — Королева правопису, — гордо повідомила Джесіка. — У суботу я перемогла в олімпіаді з правопису.

— Завдяки якому слову ти перемогла? — запитала Джуді. — Френк хоче знати, — додала вона на той випадок, якщо Джесіка подумає, що вона сама в цьому зацікавлена.

— Артишок. Це слово для четвертого класу.

Артишок! Джуді ледь-ледь запам'ятала, як пишеться слово “пельмені”!

— У мене в кімнаті є плакати, — сказала Джесіка, — з усіма правилами правопису. Є і такий, що світиться в темряві.

— Джуді, — сказав пан Тодд. — Твоя потилиця не така цікава, як обличчя. Окрім того, сьогодні я надивився на неї більше, ніж того хотілося б.

— Вибачте, — промовила Джуді.

Джесіка легенько штурхнула Джуді й передала їй зігнуту газетну сторінку. Там, у самісінькому центрі, щоб увесь світ міг бачити, була фотографія Джесіки. Окрім того, ще й заголовок великими чорними літерами: “НАША ЗЕМЛЯЧКА СТАЛА КОРОЛЕВОЮ ПРАВОПISУ”.

Джуді не обернулася. Вона аж позеленіла через те, що Джесіка Фінч була знаменита! Джуді думала про те, як чудово — уміти правильно писати слова, складніші за “пельмені”, бути Королевою правопису і носити тіару. І навіть красуватися на сторінках газети! А вона, Джуді Муді, почувалася такою самою знаменитою, як олівець.

4. Яке почуття охопило Джуді Муді? Як гадаєш, чи змусить це її вивчити правопис слів? А що тебе мотивує до навчання?

5. Улаштуйте в класі змагання з правопису. Спершу нехай  кожен напише одне найскладніше слово на аркуші. Потім почепіть аркуші на стінах. Кілька днів потренуйтеся писати ці слова, а тоді вже позмагайтеся.

Створюємо книгу рекордів

1.  Поміркуйте, що дитина може зробити для того, щоб стати знаменитою. Складіть список можливих дій.
2. Прочитай про те, як Джуді намагалася прославитися.

Побиті рекорди

За повістю Меган МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”

Рокі, Френк і Джуді залізли в намет на подвір’ї Джуді. Останнім прийшов Стінк і сів читати свою книжку.

- Як ми можемо прославити мене? – почала Джуді.
- Поміркуймо, – сказав Рокі.
- Стінку, ти не думаєш! – дорікнула Джуді.
- Це нудно, – відповів Стінк, гортаючи книжку.
- Стінку, що ж це за книжка така цікава?

Стінк підняв угору “Книгу світових рекордів Гіннеса”. Джуді подивилася на Френка. Френк подивився на Рокі. Рокі подивився на Джуді.

– Стінку, ти – геній! Я можу побити рекорд і потрапити в цю книжку.

Джуді взяла “Книгу рекордів” і стала гортати сторінки. Найдовший ланцюг із обгортки з-під жуйки? На те, щоб його зробити, піде 31 рік! Найдовший ніготь? Жодного шансу. Той чоловік не зрізав нігтя на великому пальці з 1952 року. Потім вона побачила те, що треба. Стоніжка!

– Слухайте! Ми будемо гігантською стоніжкою! – оголосила Джуді. – Зв’яжемо до купи шнурівки від наших кросівок і будемо йти, як стоніжка. Старий рекорд – 30 метрів і 30 сантиметрів. Поб’ємо його!

Вони стали в шеренгу – одне за одним, як парти в ряду. Перша – Джуді, за нею – Френк, Рокі й Стінк.

- Гей! Я завжди останній! – обурився Стінк.
- Ти – хвіст стоніжки, – сказав йому Джуді.

Коли Джуді ступила перший крок, Френк підняв ногу, але вона підвернулася. Хлопці повалилися, як кеглі в боулінгу: Френк — на бік, Рокі впав йому на вухо, а Стінк наткнувся на Френкові лікті.

Френк першим пирснув зі сміху. Рокі так сильно сміявся, що всіх оббризкав слиною.

— Гик! — сказав Стінк.

Коли нарешті всі стояли і ніхто не падав, не пирскав і не гикав, вони ще раз спробували ступити крок.

— Стоніжка з людей! — горлала Джуді.

Вона уявляла, як виконує роль голови велетенської стоніжки і керує ногощелепами з небезпечною отрутою.

І тоді це сталося. Джуді зупинилася, але решта стоніжки продовжувала йти! Тоді всі почали падати. Хрусь! Джуді наступила Френкові на руку.

Три кроки — і стоніжка перетворилася на хитро змотаний клубок.

— А-а-а, — верещав Френк. Лівою рукою він підтримував свою праву руку. Мізинець на ній був удвічі товщий і теліпався.

— Стінку, біжи поклич маму!

Що, коли Джуді поламала Френкові палець, а не побила рекорд?



3. Яке враження справив на тебе цей уривок? Чи ти вже маєш певне ставлення до персонажів? Яке саме? Чому?
4. Знайди речення, у якому підметом є іменник "Джуді". Поміркуй, чи багато буде таких речень. Знайди речення, у яких підмет — "Рокі". Чи буде їх більше, ніж про Джуді? Чому? Перевір свої припущення.
5. Створіть книгу рекордів вашого класу. Пам'ятайте: кожен із вас — найкращий у чомусь. Не забудьте про яскраве оформлення та обкладинку.



Висловлюємо підтримку

1. Обговоріть, чи хочеться вам бути знаменитими.
 Поясніть, чому.
2. Дізнайся, чи все гаразд із Френком та чи почувається винною Джуді.



Поламані частини тіла

За повістю Меган МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”

У лікарні поламаним пальцем Френка опікувався лікар, а Джуді та Стінку довелося почекати в ігровій кімнаті. Стіни в ній були обклеєні шпалерами з ведмедиками. Кожен з них або спирався на милицю, або сидів у кріслі колісному, або мав забинтовану лапку. Окрім Джуді й Стінка, там була лише дівчинка в кріслі колісному.

— Що з тобою трапилося, що ти так пересуваєшся? — запитав її Стінк.

— Стінку, не можна питати такі речі!

— Нічого, усе гаразд, — сказала дівчинка. — Я отримала нове серце, і лікарі поки що не дозволяють мені ходити. Вони триматимуть мене в лікарні ще дуже довго, поки переконаються, що воно працює.

— Абсолютно нове серце! Оце так! — вигукнув Стінк. — А що було не так із твоїм старим серцем?

— Мабуть, воно зламалося, — припустила дівчинка.

— Тобі було страшно? — запитала Джуді.

Дівчинка кивнула.

— Знаєте що? У мене шрам від шиї й аж до пупа.

— Як тебе звати? — запитав Стінк.

— Лаура, — відповіла дівчинка. Джуді сказала:

— Ти отримала тут дуже хоробре серце, Лауро.

— Татко каже, що я хоробра дівчинка. Але тут немає що робити, — зітхнула Лаура.

- А як щодо ляльок? У коробці їх купа, – сказав Стінк.
- У всіх них поламані руки чи ноги, чи нема голови. Деякі хворі на рак. Вони лисі, як Сара, моя сусідка по палаті.
- Це несправедливо! – обурилася Джуді. – Хоча б ляльки мають бути здоровими.

До ігрової кімнати зайшла медсестра.

- Час повертатися в палату, – сказала вона Лаурі.
- Сподіваюся, твоє нове серце чудово працюватиме! – сказала Джуді, коли Лаура поїхала за медсестрою.
- Па-па! – попрощався Стінк.

Джуді кинулася до коробки з поламаними ляльками. Роззирнувшись навколо, щоб упевнитися, що ніхто не зайшов, вона позапихала ляльок у рюкзак і вийшла в коридор.

Стінк запитав:

- Гей, що там?
- Нічого.
- Нічого не випирало б так у всі боки. Ти взяла лікарняні штуки? Так, саме так. Ти вкрала! Я розповім про це! Чи ти хочеш прославитися як третьокласниця, яка потрапила до в'язниці?
- Присягнися, що нікому не скажеш, Стінку!
- А що ти мені за це даси?
- Я дозволю тобі розглядати справжній плювок під моїм мікроскопом.
- Добре. Присягаюся.



3. Що ти відчув / відчула, читаючи історію Лаури?
4. Поміркуйте, як можна підтримати людей у скрутній ситуації.
5. Поставте одне одному по два запитання про текст, який ви щойно прочитали. Дайте на них відповіді письмово. Обміняйтеся зошитами й перевірте написане.



Творчий переказ

1. Навіщо, на твою думку, Джуді забрала ляльок із лікарні? Прочитай про це.

Домашня лікарня

За повістю Меган МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”

Щойно Джуді прийшла додому, вона розпакувала рюкзак і порозкладала ляльок. Вона, лікарка Джуді Муді, була в гуморі оперувати.

Спершу Джуді викупала кожну ляльку. Потім стала перебирати свою колекцію лялькових частин тіла: довгі руки, худорляві руки; коричневі ноги, рожеві ноги; тіла з пупчиками; голови на будь-який смак — маленькі, щокаті, голови Барбі, лисі голови.

— Грандіозно!

Джуді приклеїла руду перуку з нитяними косами ляльці, у якої не було волосся, іншій прилаштувала руки.

— А для тебе, — звернулася вона до безголової ляльки, — нова голова!

Потім вона вдягла ляльок у блакитні лікарняні халати, які пошила зі старого простирадла, і кожній почепила паперовий браслет з іменем: Колбі, Моллі, Сюзанна, Лаура.

— Тук-тук, — гукнув і постукав до кімнати Стінк.

— Іди геть, — відповіла Джуді.

Та Стінк зайшов, не чекаючи дозволу.

— А-а-а! — закричав він, з переляку стрибаючи назад. — Ті ляльки! Ти вкрала! Якщо мама й тато дізнаються...

— Стінку, ти обіцяв, що не розкажеш.

— Так, але...



Джуді готувала крихітний гіпс із мокрої газети.

— Якщо мовчатимеш, я дозволю тобі допомогти мені.

— Домовилися! — погодився Стінк.

Стінк і Джуді закінчили накладати гіпс на ногу одній із ляльок. Іншій ляльці зі шматка тканини зробили пов'язку. Останньою на черзі була ганчір'яна лялька. Джуді взяла рожевий фломастер і намалювала шрам від шиї до пупа. Потім вона намалювала червоне серце, розбите на дві частинки. Чорними нитками зшила розбите серце до купи, сховавши його під ляльчиним лікарняним халатом.

— Точнісінько, як у Лаури! — захоплено промовив Стінк.

Коли Джуді закінчила, посадила всіх ляльок рядочком на верхньому поверсі ліжка й трохи відійшла назад, щоб помилуватися своєю роботою.

— Супер! Завдяки тобі вони тепер мають гарний вигляд! — вигукнув Стінк.

Трохи пізніше Джуді запакувала всіх ляльок у коробку і таємно відіслала назад до лікарні. Без зворотної адреси ніхто ніколи не здогадається, що це вона вкрала ляльок.

2. Які почуття викликав у тебе вчинок Джуді? Чи захотілося допомогти їй?
3. Перекажи історію про Джуді своїм рідним, використовуючи дібрані прикметники. Щоб переказувати було легше, склади і запиши план твору.

••• Наголошуй слова правильно! •••

Дієслова “**нести́**”, “**везти́**”, “**мести́**”, “**віднести́**” мають наголос на останньому складі. Запам'ятати допоможе віршик.



Всіх просили два коти
їх додому віднести́.
Чи хоча б покласти в тінь,
бо на них напала лі-і-і-інь.

Віра Правоторова



Емоції в тексті



1. Прочитай закінчення повісті про Джуді Муді.



Джуді Муді – супергерой

За повістю Меган МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”

У понеділок Джуді гостювала в Джесіки Фінч і накладала їй гіпс просто так, для сміху. Дівчатка порвали газету на смужки. Джуді занурювала смужки паперу в клейку суміш і накладала на руку Джесіки. На одній смужці було слово “ПРИВИД”. Джесіка передала іншу смужку. “ПРОНИК”. Третя смужка. “ЛІКАРНЮ”.

– Стоп! – вигукнула Джуді. – А де решта статті?

– Думаю, я вже порвала її.

Джуді намагалася читати на мокрій руці Джесіки, але розібрала лише слова “крадій ляльок”.

Раптом Джуді встала:

– Я мушу йти!

Вона, Джуді Муді, крадій ляльок, таки буде знаменитою. Бо потрапить у в'язницю. Як і казав Стінк.

Удома Джуді швидко гортала сторінки газети. Та коли дісталася шостої, побачила лише велетенську діру.

– Хто порізав газету? Стінк?

– Це я зробив, – сказав тато і прочитав уголос:

“ЛІКАР-ПРИВИД ПРОНИК У РАЙОННУ ЛІКАРНЮ

У суботу, 17 жовтня, медсестра Грейс Портер помітила, що з ігрової кімнати в лікарні зникли ляльки”.

– Який цікавий збіг, – зауважила мама. – Того дня ми привозили до тієї лікарні Френка!

Мамі не буде так смішно, коли вона зрозуміє, що її єдина донька і є той самий крадій.

Тато продовжив читати:

“Зникнення ляльок викликало справжній перепо-

лох. Пацієнти, які звикли бавитися в ігровій кімнаті, розмірковували, хто ж міг їх украсти”.

— Чи не в ігровій кімнаті я знайшла вас двох? — запитала мама. Вона розслідувала цю справу, наче детектив.

“На мене чекає в’язниця”, — подумала Джуді.

“Через кілька днів до лікарні поштою хтось надіслав пакунок з усіма ляльками. Вони були викупані, вичищені, полагоджені. Працівники лікарні висловлюють подяку анонімному лікареві-привидові за його доброту та безкорисливий вчинок”.

— Так, ніби йдеться про одного з супергероїв моїх коміксів! — захоплено вигукнув Стінк.

— Привид — лікар ляльок, — мовила Джуді. — Грандіозно!

— Хтось був дуже турботливим, — сказала мама.

— Погано... — з сумом промурмотів Стінк.

— Що погано? — запитала Джуді.

— Я хотів побачити в’язницю зсередини.

— Ги-ги-ги, — Джуді занепокоєно зиркнула на батьків. Та вони обоє гордо всміхалися.

Уперше за довгий час Джуді почувалася знаменитою. Вона, Джуді Муді, лікар-привид, який лікує ляльок, нині почувалася такою знаменитою, як королева Єлизавета, такою відомою, як Джордж Вашингтон, такою знаною, як Супермен. Навіть іще знаменитішою!

Переклад з англійської Наталі Ясіновської

2. Як авторка змушує читачів переживати разом із Джуді?



●...Знайомся: авторка●

Меган МакДоналд — американська письменниця і бібліотекарка. Народилася 28 лютого 1959 року. Була наймолодшою з п’яти сестер, які й надихали її на написання книжок.

Шкільна газета

1. Прочитай новини з випуску шкільної газети однієї зі шкіл на Чернігівщині.



Газета **ШКІЛЬНІ НОВИНИ**

Таємниче зникнення

Учора, 15 травня, у 3-А класі в одного з учнів зникла гумка. На місце вже виїхала слідча група із собаками-нишпорками.



Новинки меню

У їдальні почали випікати новий вид пиріжків — з маком. Читайте інтерв'ю з першим дегустатором, який захотів залишитися анонімним.

- Чи сподобався вам пиріжок?
- Ням-ням-ням. Дуже смачний.
- Чи плануєте купити такий самий завтра?
- Так, якщо мама дасть гроші.



Екскурсія рідним краєм

Не прогавте екскурсію до Батуринської фортеці! Тут була резиденція трьох козацьких гетьманів.

Екскурсія відбудеться 16 травня.

Виїзд о 10:00.

Записуватися в кабінеті №5.





Свято родини

Запрошуємо всіх учнів та учениць школи,
а також їхніх батьків на свято родини,
яке відбудеться 20 травня о 12:00 біля школи.



2. Які три типи статей розміщені в цій газеті? Для якого типу тут є два приклади? Чим особливе інтерв'ю? Яку інформацію має містити повідомлення, а яку — оголошення? Заповни таблицю в зошиті.

Інтерв'ю	Оголошення	Повідомлення

3. У якій новині є жарт?
4. Чи влучні заголовки дібрали автори до кожної статті? Запропонуй власні ідеї.
5. Чи була в газеті цікава тобі інформація? Яка саме?
6. Що ти дізнався / дізналася про Чернігівщину?
7. Зроби випуск газети з новинами вашого класу чи школи.
-  Об'єднайтеся в групи й розподіліть ідеї для новин. Кожна група має записати новину та проілюструвати її. Об'єднайте окремі роботи в спільну газету. Де її варто розмістити?

Хованки зі словами

Прочитай першу літеру в першому слові, другу — у другому і так далі та дізнайся, що на тебе чекає в близькому майбутньому.

**КУДЛАТА ПАНІ ЗАНЕСЕ ТОБІ ВІНИК,
ЛОПАТУ, ДОЗРІЛИЙ ГАРБУЗИК.**

Пісня

1. Згадайте ситуації, коли вам здавалося, що все погано. Що вас підтримувало тоді? Прочитай текст пісні, яка надихає.



Назавжди будь молодим

Хай Господь благословляє,
хай бажання всі здійснить,
хай добро, що робиш іншим,
знов до тебе прилетить.
Побудуй драбину в небо,
ще не сходжену ніким.



Приспів:

Назавжди будь молодим,
будь молодим, будь молодим,
назавжди будь молодим.



Виростай же справедливим,
добрим, чесним виростай,
хай яскраве світло правди
твій осяє небокрай.
Будь хоробрим, будь відважним,
будь незламним і твердим.

Приспів.

Хай для рук знайдеться праця,
хай швидким твій буде біг,
змін вітри і буревії
хай тебе не зіб'ють з ніг.
В серці хай лунає пісня
співом чистим і дзвінким.



Слова і музика Боба Ділана
Переклад з англійської Віктора Морозова

●.....Знайомся: автор.....●



Боб Ділан (псевдонім Роберта Аллена Ціммермана) – американський співак, композитор, поет і гітарист. Народився 24 травня 1941 року. За тексти своїх пісень отримав Нобелівську премію.



2. Що означає заклик у пісні “Будь молодим”: не змінюватися зовні чи залишатися енергійним та активним?

3. Послухай аудіозапис пісні англійською мовою.

svitdovkola.org/um3/2025/media19



4. Що на тебе більше вплинуло: читання тексту українською чи слухання пісні англійською? Чи хочеться почути цю пісню українською? Заспівати її?

5. Послухай, як цю пісню заспівав українською перекладач.

svitdovkola.org/um3/2025/media20



6. Уперше пісня “Назавжди будь молодим” (“Forever Young”) прозвучала 1974 року. А кілька років тому художник Пол Роджерс створив за нею книжку, проілюструвавши рядки пісні. Розглянь його малюнки на попередній сторінці. Розкажи партнеру / партнерці, як ти уявляєш це видання. Разом оберіть відому вам пісню та зробіть до неї книжку.

7. Придумайте і запишіть фразу, яку казатимете одне одному, щоб підтримати у скрутну хвилину.

●...Знайомся: перекладач.....●



Віктор Морозов – український перекладач і музикант. Народився 15 червня 1950 року на Тернопільщині. Які твори в його перекладі ти читав/читала в цьому підручнику?

Згадай перед канікулами

1. Прочитай вірш і випиши рядки, читаючи які, ми уявляємо літо живим. Підкресли слова, завдяки яким у вірші відбуваються такі чари. Як вони називаються?

Літні турботи

Знаєш,
скільки справ у літа?
Їх усі –
не полічити!
Треба нам
підсмажить спини,
ніс убрати
в ластовиння,
накупати нас
у річці
наперед
на три сторіччя,
та іще подарувати
лісу й лугу
буйні шати...



Словом, справ –
не полічити!
Та найбільше
треба літу,
щоб зуміли
я і ти
набагато підрости!

Анатолій Костецький

2. Придумай і запиши ще дві справи, які має зробити літо. Чи вдалося дібрати художні образи, які “оживлюють” літо?
3. Назви щонайменше три різновиди літературних текстів, які ти читав / читала у підручнику цієї чверті. Чим вони відрізняються? Чим подібні?
4. Згадай, якого роду іменники: “шампунь”, “собака”, “біль”, та додай до них прикметники відповідних родів.

5. Створи плакат, який закликатиме берегти природу. Використай три дієслова з “не”. Де можна його розмістити?

6. Розіграйте одну із ситуацій.



● Твій друг дуже засмутився, тому що батьки не дозволили йому піти в похід.

● Твоя подружка розповідає, що в неї вдома 500 ляльок.



7. Згадай усе, що знаєш про дієслово. Обери з другого або третього речення дієслово та досліди його, рухаючись за стрілками і відповідаючи на запитання Мовознай.

⚙ Рік промайнув так швидко!

⚙ Скоро вже настане літо.

⚙ Діти з нетерпінням чекають канікул.



*Промайнув – що зробив? – дієслово, минулий час,
“рік промайнув”, головний член речення.*

8. Поміркуй і напиши чотири обов'язкові пункти, які мають бути на афіші.



Літературна вечірка



Запрошую тебе, твоїх улюблених персонажів, а також письменників і письменниць, поетів і поетес на прощальну театралізовану вечірку!

Підготовка до вечірки

- Переглянь обидві частини підручника та згадай авторів і персонажів, які сподобалися тобі найбільше. Напиши на окремих аркушах щонайменше два імені.
- Які інші літературні твори тобі подобаються? Додай одне ім'я автора / авторки чи персонажа, яке не траплялося в цьому підручнику.
- Згорни кожну записку окремо та поклади в капелюх.
- Від усього класу має зібратися повний капелюх! Додайте туди ще аркушик зі словом "листоноша", бо він також матиме важливу роль на святі.
- Витягни один аркушик з капелюха та дізнайся, у якому образі ти маєш з'явитися на вечірці. Тарас Шевченко? Полярний ведмідь? Якщо тобі не до вподоби роль, спробуй домовитися й помінятися з кимось у класі. Або витягни інший варіант. Маєш лише одну додаткову спробу.
- Удома дізнайся якомога більше про цю особу чи персонажа. Почитай твори про нього або його твори, знайди інформацію в інтернеті, подивись відео. Уяви себе цим персонажем або особою. Який у нього / неї характер? Які рухи? Який голос? Що він / вона любить, а що — ні? Як поводить у товаристві? Про що розмовлятиме?

Чорний козак

Ольга Купріян

Кім да Вінчі

- Підготуй елементи костюма.
- Подбайте про ігри, музику, частування.
- Запросіть на вечірку ваших учителів і батьків. Вони також мають обрати для себе ролі!

Вечірка

- Коли всі зберуться на вечірці, проведіть бліц-інтерв'ю кожного гостя. Хай гість сідає на стілець перед аудиторією, а всі охочі ставлять йому запитання.
 - ▶ Який Ваш улюблений напій?
 - ▶ Чи не заважає хвіст ходити?
 - ▶ Що Вам найбільше запам'яталося в Країні Див?
 - ▶ Чи вмієте Ви кататися на лижах?
 - ▶ Яку ще книжку Ви хотіли б написати?
- Увімкніть музику та потанцюйте всі разом.
- Згадайте ваші улюблені театралізовані ігри та пограйте в них, не забуваючи про свої ролі.
- Пригощайте одне одного смаколиками та ведіть світські розмови.



Пане бобре, пригощайтесь
ось цією смачною гілочкою!

Дякую, пані Стрілко!
Де Ви її знайшли?



- Наприкінці вечірки напишіть записку тому гостю, який, на вашу думку, найкраще вжився в роль, і передайте через листоношу.
- Сфотографуйтеся на згадку.

Тлумачок

Анф́ас (с. 76) – обличчям уперед.

Аристокра́т (с. 70) – той, хто належить до знатної родини.

Атмосфе́рний фронт (с. 96) – межа між холодною і теплою повітряними масами.

Бе́дрик (с. 92) – комаха, жучок сонечко.

Бересклéт (бруслина) (с. 30) – кущ з отруйними плодами, листя якого восени набуває яскраво-рожевого кольору.

Буршті́н (с. 46) – скам'яніла викопна смола хвойних дерев, яку використовують як дорогоцінне каміння для створення прикрас.

Ве́рша (с. 108) – кошик із лози для риболовлі.

Гравю́ра (с. 71) – вид графіки, у якому зображення є друкованим відбитком з малюнка, вирізьбленого на спеціально підготовленій дошці.

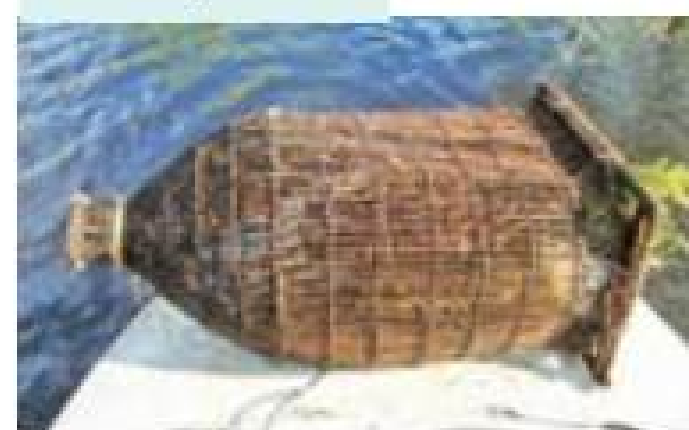
Еволю́ція (с. 76) – процес зміни, розвитку кого-небудь, чого-небудь.

Еконо́м (с. 106) – людина, яка керувала поміщицьким господарством у давнину.

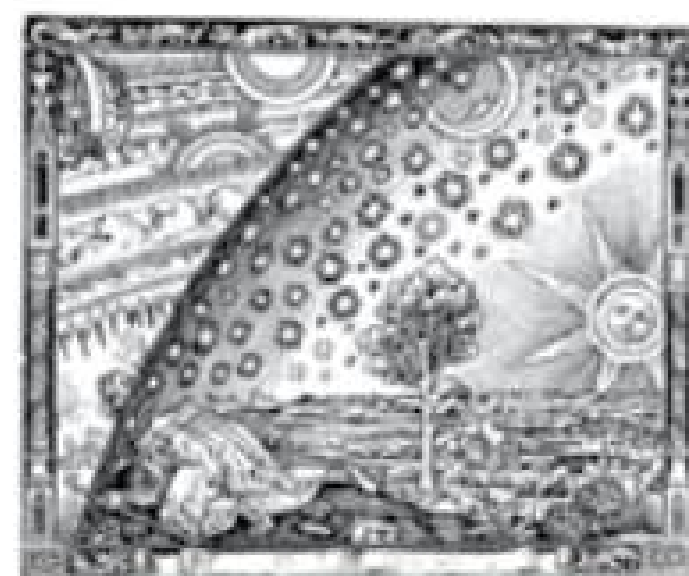
Екстраордина́рний (с. 98) – відмінний від звичайного; винятковий.



бересклет



верша



гравюра



бурштин

Євангелі́ст (с. 68) – той, хто проповідує Євангеліє – твір про життя Ісуса Христа.

За́полоч (с. 7) – кольорові бавовняні нитки для вишивання.

Заша́рітися (с. 10) – вкритися рум'янцем.

Збиткува́тися (с. 31) – знущатися.

Злига́тися (с. 34) – мати з ким-небудь зв'язки, спільні недобрі справи.

Кала́чик (пеларгонія) (с. 93) – кімнатна рослина з великими суцвіттями та округлими листочками.

Клі́п (відеоклі́п) (с. 44) – короткий за тривалістю (близько 4-5 хвилин) відеофільм, який супроводжує пісню.

Ластови́ння (с. 66) – руді цяточки на шкірі, які з'являються в деяких людей переважно навесні.

Лі́жник (с. 21) – традиційна домоткана вовняна ковдра.

Маста́к (с. 30) – уміла й досвідчена у певній справі людина.

Мура́л (стінопис) (с. 74) – малюнок на зовнішній стіні будинку.

Навпрошкі́ (навпросте́ць) (с. 34) – найкоротшим шляхом, не по дорозі.

Підтю́пцем (с. 30) – дрібними швидкими кроками.

Поли́в'яний (с. 21) – укритий тонким, схожим на скло, шаром поливи (про керамічний виріб).

калачик



ліжник

Полоні́на (с. 21) – високогірні луки в Українських Карпатах, які використовують для пасовиська та сінокоосу.

Прина́ймні (с. 71) – хоча б, бодай.

Продубльо́ваний (с. 55) – повторений або викладений іншою мовою.

Про́філь (с. 76) – обриси обличчя збоку.

Пря́сти (с. 28) – скручуючи волокна льону, робити тонку нитку, пряжу.

Рихтува́тися (с. 103) – готуватися до чого-небудь.

Ря́ст (с. 66) – рання весняна рослина з білими, жовтими, червонуватими або фіолетовими квіточками, яка поширена в лісах і заростях чагарників.

Сенса́ція (с. 6) – подія, повідомлення, що вражає, викликає здивування.

Синхроніза́ція (с. 4) – узгодження процесів, які мають виконуватися водночас.

Стру́дель (с. 99) – рулет із прісного тіста з начинкою.

Суві́й (с. 28) – рукопис або довгий шматок тканини, які зберігають згорнутими, скрученими в трубку.

Фарао́н (с. 46) – правитель у Стародавньому Єгипті.

Цикло́н (с. 96) – вихровий рух атмосфери, який супроводжується великою хмарністю та опадами.

Юнна́т (юний натураліст) (с. 30) – дитина, підліток, що досліджує природу.



ряст



струдель

Зміст

ТЕМА 5. СВІТ НЕВІДОМИЙ



М. Хоросницька “Звідки в міста назва Львів”.

О. Дерманський “Володар Макуци, або Пригоди вужа Ониська”.

Дж. Дональдсон “Груффалятко”. З. Мензатюк “Ярмарок”

Частини мови	4	Визначаємо роди	
Іменник. Істоти		іменників	16
та неістоти	6	Наш театр.	
Власні та загальні		Вистава-пантоміма	18
назви	8	Визначаємо числа	
Читаємо виразно	10	іменників	20
Однина та множина		План з емоджі	22
іменників	12	Висловлюємо подяку . . .	24
Роди іменників	14	Моя книжка.	
		Персонаж на ярмарку . .	26



ТЕМА 6. СВІТ НЕВИДИМИЙ

Л. Костенко “Пряля”. І. Андрусак “Обурений!”.

Г. Остапенко “Що там?”. А. Давидов “Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”. П. Воронько “В лісі є зелена хата”.

В. Правоторова “Зимовий сон”. Л. Мовчун “Сни”.

Р. Дал “Великий Дружній Велетень”.

Лана Ра “Моя країна – Україна. Щоденник котячих мандрів”.

Р. Романишин та А. Лесів “Я так бачу”.

Шукаємо художні		Перевіряємо	
образи	28	припущення	32
Дискутуємо	30	Створюємо стіннівку . . .	34

Вірш-безкінечник	36
Вигадана мова	38
Висловлюємо обурення	40
Відмінки іменників	42
Наш театр. Створюємо кліп	44
Відмінюємо іменники	46

Визначаємо відмінки	48
Відгадуємо загадки	50
Книжка-картинка	52
Отримуємо інформацію навпомацки	54
Складаємо опис	56
Моя книжка. Письменницький майстер-клас	58

ТЕМА 7. ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ

В. Сухомлинський “Три рожеві яблука”.

А. Ліндгрен “Ми всі з Гамірного”.

К. Міхаліцина “Сонечко бавиться”. Т. Шевченко “Встала весна”.

Олександр Олесь “А вже красне сонечко”. Л. Ушкалов “Шевченко
від А до Я”. С. Мартіно “Інфографіка для дітей”.

Г. Сковорода “Годинникові колеса”. Федр “Лис та лелека”.

Г. Вдовиченко “Ліга непарних шкарпеток”.

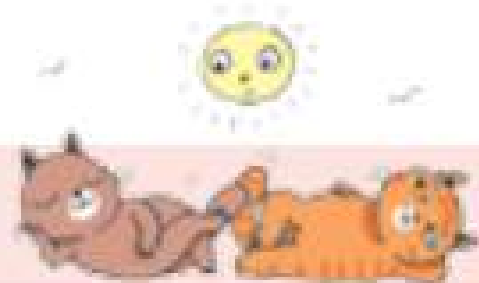
А. Камінчук, В. Гринько “Лічилки”



Прикметник	60
Шукаємо прикметники- антоніми	62
Читацький марафон	64
Весняні вірші	66
Роди прикметників	68
Фотомистецтво	70
Моя книжка. Персонаж святкує	72

Ступені порівняння прикметників	74
Створюємо інфографіку	76
Байка	78
Добираємо прикметники	80
Переказуємо пригоди	82
Досліджуємо лічилки	84
Наш театр. Театр підколінників	86

Згадай перед канікулами	88
-----------------------------------	----



ТЕМА 8. ПОГОДА

Н. Забіла “Сонячно”, “Дощ іде”. О. Луцевська “Паперовий кораблик”.
О. Дерманський “Мамина робота”. Дж. Стронг “Розшукується
ракета на чотирьох лапах”. Л. Денисенко “Усміхаки”. І. Андрусак
“Собаке листування”, “Котяча справа”. М. Павленко “Чорний кіт”.
М. Савка “Котище”. Українська народна казка “Язиката Хвеська”.
К. Єгорушкіна “Арчі”. Г. Ткачук “Книжка про сміття”

Дієслово	90	Написання “не”	
Дієслово в реченні	92	з дієсловами	106
Малюємо ілюстрації	94	Добираємо спільно- кореневі слова	108
Створюємо прогноз погоди	96	Дієслова-синоніми	110
Часи дієслів	98	Частка	112
Досліджуємо часи дієслів	100	Прийменник	114
Вірші про песиків та котиків	102	Сполучник	116
Наш театр.		Моя книжка.	
Ляльковий театр	104	Письменницький майстер-клас	118

ТЕМА 9. Я – ЛЮДИНА

М. МакДоналд “Джуді Муді стає знаменитою”.
А. Костецький “Літні турботи”



Змагання з правопису	120	Творчий переказ	126
Створюємо книгу рекордів	122	Емоції в тексті	128
Висловлюємо підтримку	124	Шкільна газета	130
		Пісня	132
Згадай перед канікулами	134		
Наш театр. Літературна вечірка	136		
Тлумачок	138		



Ця мапа думок допоможе тобі згадати, що ти знаєш про частини мови.



Мову можна розділити на частини.

У третьому класі вивчаємо лише три з них.

РЕЧЕННЯ

Виражає закінчену думку

За метою висловлювання

За емоційним забарвленням

Питальні

Неокличні

Окличні

Куди ти
летиш?

Куди ти
летиш?!

Розповідні

Я лечу
в космос.

Я лечу
в космос!

Спонукальні

Повертайся
швидше.

Повертайся
швидше!

Досліджуй мову.
Це цікаво!

ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Головні
(граматична основа)

Другорядні
(дають додаткову інформацію)

Підмет
Хто? Що?

Присудок
Що зробив?

Який? Коли? Де?
Чим? Звідки? Як?

Учора я повернувся з космосу.

За допомогою речень
можна висловити
будь-яку думку.

Овва!